

SUOMI PÄÄTÖKSENTEKIJÄNÄ EUROOPAN UNIONISSA

VUOSINA 1994 JA 2000

Helsingin Sanomien uutisten rakentaman kuvan tarkastelua

Suomen kielen ja
yhteiskuntapolitiikan
pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
helmikuussa 2003
Elina Kangasluoma &
Anneli Kangasluoma

Tiedekunnat HUMANISTINEN YHTEISKUNTATIETEELLINEN	Laitokset Kielten laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijät Anneli Kangasluoma ja Elina Kangasluoma	
Työn nimi Suomi päätöksentekijänä Euroopan unionissa vuosina 1994 ja 2000. Helsingin Sanomien uutisten rakentaman kuvan tarkastelua.	
Oppiaineet Suomen kieli Yhteiskuntapolitiikka	Työn laji Pro gradu –tutkielma
Aika Helmikuu 2003	Sivumäärä 112 sivua liitteineen
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielmassa tarkasteltiin Helsingin Sanomien uutisten representoimaa kuvaa Suomesta EU-päätöksentekijänä vuosina 1994 ja 2000. Suomi liittyi vuonna 1995 Euroopan unioniin, mistä äänestettiin vuonna 1994, jolloin Suomelle muotoiltiin uutisissa rooleja päätöksentekijänä. Vuoden 1994 aineisto, 91 uutista, kerättiin harkinnanvaraisesti. Vuonna 2000 Suomi oli sitten varsinainen EU-päätöksentekijä, jolle Helsingin Sanomien rakentamaa roolia tarkasteltiin kahdessa eri, harkinnanvaraisesti kerätyssä, teemassa: avoimuuslainsäädäntöesitys –uutisoineissa ja BSE-taudin hillintään liittyvässä naudanlihan testauspäätösuutisissa. Edellisiä uutisia oli 14 ja jälkimmäisiä 16. Tutkimuksessa sovellettiin Norman Faircloughin kriittistä diskurssianalyysiä, joka kiteytyy kolmitasoiseen kehikkoon. Tässä tutkimuksessa <i>tekstin tasolla</i> analysoitiin sitä, millaisista kielenpiirteistä Suomen eri EU-päätöksentekijäpositiot rakentuivat. Pääasiassa päätöksentekijädiskurssit muodostettiin toimijoiden nimeämisen kautta, missä apuvälineenä käytettiin van Leeuwenin sosiaalisten toimijoiden mallia. <i>Diskursiivisten käytänteiden tasolla</i> keskityttiin niihin tekijöihin, jotka muovasivat EU-journalismia ja vaikuttivat eri diskurssien rakentumiseen. <i>Sosiokulttuuristen käytänteiden tasolla</i> pohdittiin diskurssissa tuotettuja valtakäsityksiä, selitettiin diskurssien olemassaoloa ja tiettyjen diskurssien hegemonisoitua asemaa sekä diskurssien mahdollisia yhteiskunnallisia seurauksia. Menetelmässä yhteiskunnan ja kielen nähdään olevan dialektisessa suhteessa toisiinsa.</p> <p>Vuonna 1994 Helsingin Sanomissa rakennettiin Suomelle seitsemän erilaista päätöksentekijäpositiota: tasavertainen päätöksentekijä -, liittoutuva päätöksentekijä -, yksinäinen taistelija -, asiantuntijadiskurssi, vallaton objekti -, hierarkisoitu päätöksentekijä - ja ideaali päätöksentekijä -diskurssit. Tasavertainen päätöksentekijä -diskurssissa Suomen rooli päätöksentekijänä rakentui tasavertaiseksi, aktiiviseksi, dynaamiseksi toimijaksi muiden Euroopan unioniin kuuluvien maiden kanssa. Liittoutuva päätöksentekijä -diskurssissa Suomi haki liittolaista ja Euroopan unioni näyttöytyi erilaisina liittolaisasetelminä. Yksinäinen taistelija -diskurssissa Suomi puolusti omia etujaan yksinään. Vallaton objekti -diskurssissa Suomi oli passiivinen kohde, joka alistettiin EU-päätöksenteossa. Hierarkisoitu päätöksentekijä -diskurssissa EU-päätöksentekijät asetettiin eri perustoihin nojaaviin arvojärjestyksiin. Suomelle tulevana EU-päätöksentekijänä annettiin ohjeita ideaali päätöksentekijä -diskurssissa. Näistä diskurssista tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi sai hegemonisen aseman määritellä Suomea EU-päätöksentekijänä. Vuoden 2000 avoimuuslakiesitysuutisissa Suomelle rakennettiin yksi rooli päätöksenteossa: aktiivinen, kantaa ottava päätöksentekijä. Naudanlihan testauspäätösuutisissa puolestaan Suomen rooli päätöksentekijänä representoitiin kolmessa diskurssissa: solidaarinen päätöksentekijä -, yksinäinen taistelija - ja alistuva objekti -diskurssissa. HS:n vuosien 1994 ja 2000 uutisissaan representoimat kuvat Suomesta poikkesivat toisistaan. Vain yksinäinen taistelija -diskurssi esiintyi vuonna 2000. Vuonna 1994 Suomen asema EU-päätöksenteossa ei ollut sidoksissa päätöksentekojärjestelmän eri tasoihin, kuten vuonna 2000.</p>	
Asiasanat Kriittinen diskurssianalyysi, EU-journalismi, valta, EU-päätöksenteko, Suomi	
Säilytyspaikka Suomen kielen laitos ja yhteiskuntapolitiikan laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS:

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Tutkimusongelma.....	1
1.2. Tutkimusaineisto.....	5
2. SUOMI EUROOPAN UNIONISSA.....	7
2.1. Euroopan unionin historiaa.....	7
2.2. Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä.....	9
3. TUTKIMUSMENETELMÄ.....	15
3.1. Kriittinen diskurssianalyysi kvalitatiivisen tutkimuksen kentässä.....	15
3.2. Kriittisen diskurssianalyysin peruseräatteen.....	17
3.3. Faircloughin analyysikehikko.....	21
4. MEDIA YHTEISKUNNASSA.....	26
4.1. Joukkoviestinnän tehtävät yhteiskunnassa.....	26
4.2. Uutinen – tyypillisin journalismin tuote.....	27
5. EU-PÄÄTÖKSENTEKIJÄDISKURSSIT HELSINGIN SANOMIEN UUTISISSA VUONNA 1994.....	30
5.1. Uutiset aikansa tulkitsijoina 1990-luvun alun yhteiskunnassa.....	30
5.2. van Leeuwenin sosiaalisten toimijoiden malli.....	32
5.3. Tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi.....	35
5.4. Liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi.....	37
5.4.1. Sosiaaliset toimijat diskurssissa.....	37
5.4.2. Diskurssin metaforinen rakentuminen.....	39
5.5. Yksinäinen taistelija –diskurssi.....	41
5.6. Asiantuntijadiskurssi.....	42
5.7. Vallaton objekti –diskurssi.....	44
5.8. Hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi.....	45
5.9. Ideaali päätöksentekijä –diskurssi.....	47

6. DISKURSIIVISET KÄYTÄNTEET HELSINGIN SANOMIEN UUTISISSA VUONNA 1994.....	49
6.1. EU-uutisten sijainti lehdessä ja lähteet.....	49
6.2. Äänet EU-uutisissa ja diskurssin representaatio.....	51
6.3. Uutisten geneerinen moniaineksisuus.....	53
6.4. Median omistussuhteet.....	55
7. VALTA DISKURSSSEISSA.....	57
7.1. Valta tasavertainen päätöksentekijä –diskurssissa.....	57
7.2. Valta liittoutuva päätöksentekijä –diskurssissa.....	58
7.3. Valta yksinäinen taistelija –diskurssissa.....	59
7.4. Valta asiantuntijadiskurssissa.....	60
7.5. Valta vallaton objekti –diskurssissa.....	61
7.6. Valta hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssissa.....	63
7.7. Valta ideaali päätöksentekijä –diskurssissa.....	67
8. EU-PÄÄTÖKSENTEKIJÄDISKURSSIT HELSINGIN SANOMIEN UUTISISSA VUONNA 2000.....	68
8.1. Kantaottava päätöksentekijä –diskurssi EU-avoimuuslainsäädäntöesitysuutisoinnissa..	68
8.1.1. Sosiaaliset toimijat diskurssissa.....	68
8.1.2. Avoimuuslainsäädäntöesitysuutiset journalistisena tuotteena.....	72
8.1.3. Suomalaiset avoimuuden asialla?.....	75
8.2. Hullun lehmän tauti -kohuun liittyvä vanhojen nautojen testaaminen.....	77
8.2.1. Sosiaaliset toimijat solidaarinen päätöksentekijä –diskurssissa, yksinäinen taistelija –diskurssissa ja alistuva objekti –diskurssissa.....	77
8.2.2. Naudanlihan testauspäätös Helsingin Sanomien toimittamana.....	80
8.2.3. Yksinäisestä taistelijasta alistuvaksi objektiksi.....	83
9. PÄÄTÄNTÖ.....	85
9.1. Tutkimustehtävä ja päätulokset.....	85
9.2. Tutkimuksen arviointia.....	92
LÄHTEET.....	95
LIITTEET 1-4.....	104

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusongelma

Suomen jäsenyys Euroopan unionissa on ilmiönä vielä niin uusi, että kansalaisen on melkein mahdotonta olla kosketuksissa EU:n kanssa ilman mediaa. Samanaikaisesti nyky-yhteiskunnassa keskustellaan median asemasta ja vallasta. Sillä nähdään olevan liikaa valtaa, ja mediaa kritisoidaan siitä, toteuttaako se perimmäistä tehtäväänsä neljänntenä valtiomahtina, jonka tulisi puolustaa sananvapautta ja valvoa demokratian toteutumista. Juuri tämä median keskeisyys Euroopan unionin rakentajana innosti meidät tutkimaan sitä, millaista todellisuutta media Euroopan unionista rakentaa, ja miten se sen tekee. Myös Euroopan unioni hakee koko ajan itseään. Sen piirissä käydään keskustelua siitä, miten sen päätöksentekojärjestelmiä tulisi kehittää (Luoma 1995, 75, 185). Tämä keskustelu on heijastunut suomalaiseen mediaan ja on alettu pohtia yhä enemmän myös Suomen roolia EU:ssa. Miettiessämme gradumme aihetta syksyllä 2000 keskustelu aiheesta ei vielä ollut virinnyt. Asian pohdiskelu on käsittääksemme alkanut varsinaisesti 2002, mistä esimerkiksi osoituksena ovat päätoimittaja Tapani Ruokasen kolumni Oikeusmallia Suomen Kuvalehdessä 25.1.2002 ja samaisessa lehdessä 8.3. 2002 toimittaja Jukka Ukkolan kolumni Eurokisuusattu.

Euroopan unionissa meitä kiinnostaa erityisesti Euroopan unionin päätöksenteko ja Suomen asema siinä, joten tutkimusongelmaksemme muodostuu median representaatio kuva Suomesta päätöksentekijänä Euroopan Unionissa. Tarkoituksemme ei siis ole tutkia sitä, miten totuudenmukaisen kuvan media Suomen asemasta EU:ssa muodostaa vaan sitä, millainen se median esittämänä on. Tutkimusongelmaamme etsimme vastausta vuosien 1994 ja 2000 Helsingin Sanomien uutisista. Helsingin Sanomat valitsimme siksi, koska se on valtakunnan ykköslehti ja siten suuri mielipidevaikuttaja. Suhosen (1994, 70-71) mukaan sillä on ainutlaatuinen asema suomalaisessa viestintäjulkisuudessa ja yhteiskunnallisen keskustelun päiväjärjestyksen asettajana. Lisäksi Helsingin sanomilla on levikkinsä puolesta senkaltainen kansallinen kattavuus, johon tuskin ylittää mikään muu lehti maailmassa. Arkipäivien levikiltään Helsingin Sanomat ylsi vuonna 1994 475910:een ja vuonna 2000 446972:een (<http://www.levikintarkastus.fi>). Siinä missä Helsingin Sanomien edeltäjä, Päivälehti, oli poliittinen ja aatteellinen lehti Helsingin Sanomat ei enää pidä itseään sitoutuneena. Lehden johdon mukaan Helsingin

Sanomat on riippumaton poliittisista puolueista, etu- ja painostusjärjestöistä sekä suomalaisista raha- ja luottolaitoksista (<http://www.helsinginsanomat.fi>)

Nimenomaan uutiset tutkimusaineistona kiinnostavat meitä, koska yleensä arkiajattelussa elää käsitys uutisten objektiivisuudesta ja faktuaalisuudesta. Koska uutisia pidetään tällaisina, niihin uskotaan, mikä puolestaan legitimoii niiden vallan. Tutkijat ovat kyllä kiistäneet käsityksen uutisesta ikkunana todellisuuteen (ks. esim. Hemäus 1997, 11). Myös Fairclough (1995b, 47) näkee tiedotusvälineiden tekstien olevan valikkaita, koska ne toimivat ideologisesti uusintaessaan yhteiskuntaa.

Tutkimme siis sitä, millainen mahdollinen EU-päätöksentekijä Suomesta rakennetaan Helsingin Sanomissa vuonna 1994, jolloin Suomi neuvotteli jäsenyydestään sekä sitä, millainen päätöksentekijyys on sitten luettavissa vuonna 2000, kun Suomi on ollut varsinainen päätöksentekijä vuodesta 1995 lähtien. Tulemme myös vertailemaan, muuttuuko representoitu päätöksentekijyys vuosien välillä. Katsomme, että median rakentama kuva tai kuvat Suomesta EU-päätöksentekijänä vaikuttaa siihen, miten suomalaiset asennoituvat Euroopan unionia kohtaan ja haluavat pyrkiä päätöksentekoon mukaan. Tutkiessamme Suomea päätöksentekijänä Helsingin Sanomien uutisissa, haluamme myös kiinnittää huomiota siihen, millaisena Euroopan unioni näyttää suhteessa Suomeen. Teemme näin, koska ajattelemme, että lehdistössä representoitu EU:n päätöksentekijäkuva samalla rakentaa Suomenkin päätöksentekijyyttä.

Puhuessamme Suomen asemasta EU-päätöksenteossa emme halua tarkoituksella erottaa Suomea Euroopan unionin päätöksenteosta, vaan kysymyksenasettelumme nojaa ainoastaan siihen, että Euroopan unioni on valtioiden liitto eikä liittovaltio, vaikka sillä onkin liittovaltiolle tunnusomaisia tehtäviä, kuten yhteiset ulkotullit, kauppapolitiikka (kaikki jäsenvaltiot eivät kuitenkaan noudata) sekä sisämarkkinat. (Raunio 1999, 37-39.) Tutkittaessa Suomea päätöksentekijänä mediateksteistä on tärkeää selvittää käsitteet: Suomi, Euroopan unioni ja päätöksenteko. Aina puhuessamme Suomesta käytämme käsitettä Suomi, mutta annamme aineistomme määrittellä sen, mikä Suomi on, ja tulkinnassamme pyrimme olemaan mahdollisimman avoimia aineiston määrittelylle. Käytämme siis käsitettä Suomi yleisesti, mutta aineistossa rakentuvat mahdolliset erilaiset päätöksentekijäkuvat voivat rajata omanlaisensa Suomen, jota pyrimme myös analysoidaan. Vastaavasti käytämme käsitettä Euroopan unioni (EU), jolloin näemme sen jäsenvaltioiden liittona, mutta aineisto voi rajata omanlaisensa Euroopan unionin.

Päätöksenteon ymmärrämme Paloheimon ja Wibergin (1997, 270-271) lailla prosessina, joka jakaantuu erilaisiin vaiheisiin. Ensimmäisessä vaiheessa joku huomaa

ongelman, joka vaatii päätöksentekoa. Valmisteluvaiheessa selvitetään mm. erilaisia päätöksentekovaihtoehtoja sekä arvioidaan eri vaihtoehtojen hyötyjä, haittoja, kustannuksia, rajoitteita ja toteutumistodennäköisyyksiä. Keskustelussa näitä eri vaihtoehtoja sitten arvioidaan ja tehdään päätös, joka lopulta pannaan täytäntöön. Päätöksentekoon kuuluu vielä tehdyn päätöksen arviointi, joka tapahtuu sekä täytäntöönpanon aikana että sen jälkeen.

Tutkimusongelmaamme haemme ratkaisua Faircloughin kriittisellä diskurssianalyysillä (CDA = Critical Discourse Analysis), koska siinä kieli ja yhteisö ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Katsomme, että kyseinen menetelmä sopii käsillä olevaan ongelmaan, koska diskurssi rakentaa yhteiskuntaa ja kulttuuria, ja yhteiskunta ja kulttuuri puolestaan muovaavat diskurssia. (Ks. Wacquant 1995, 52, Fairclough 1992a, 64.) Tutkimusmenetelmäämme kuvaamme tarkemmin luvussa 2.3. Samassa yhteydessä esitämme lisäperustelut menetelmävalinnallemme. Faircloughin CDA kiteytyy kehikkoon, jonka kautta analyysimme rakentuu. Mallissa on kolme tasoa: teksti, diskursiiviset käytänteet ja sosiokulttuuriset käytänteet. Lingvistiseen analyysiin (teksti) sisältyy tekstin muodon ja merkityksen analysointi. Diskurssikäytänteiden tasolla puolestaan tutkitaan tekstin tuottamisen ja kuluttamisen tapoja. Kehikon uloimmassa sosiokulttuurisessa käytänteessä analyysin kohteena voi olla välitön tilannekonteksti tai tilannetta ympäröivien institutionaalisten käytäntöjen konteksti tai jopa yhteiskunnan ja kulttuurin kokonaiskehys. Sosiokulttuurisessa käytänteessä on kolme tärkeää näkökohtaa: tabudellinen, poliittinen (vallan ja ideologian kysymykset) sekä kulttuurinen (arvojen ja identiteetin kysymykset). (Fairclough 1995b, 57-62.) Tulkinnassamme etenemme tekstin lingvististen piirteiden kuvauksesta tulkinnan kautta (diskursiivinen taso) selityksen tasolle (sosiokulttuurinen taso). Faircloughin analyysikehikon sisällä käytämme lisäksi muita menetelmiä ja teorioita, joita kuvaamme käyttöyhteydessään analyysiosuudessa.

Menetelmä sallii pitkälle menevän kriittisyyden, joten tällöin on tärkeää reflektiivista ajattelua. Tutkijan on pyrittävä tunnistamaan ja tuomaan julki tutkimustyön taustalla olevat niin poliittiset, tutkimukselliset kuin emansipatoriset kiinnostukset ja intressit. (Pietikäinen 2000a, 203.) Tulkintaan voivat vaikuttaa asenteet tutkittavaa asiaa kohtaan, joten mielestämme on tärkeää tuoda julki se, että suhtautumisemme EU:ta kohtaan on kriittinen. EU on vaikuttanut elämäämme Suomen EU-jäsenyydestä alkaen: olemme maanviljelijäperheen tyttäriä. Kriittisessä suhtautumisessamme keskeistä on myös se, että EU:ssa talous sanelee liikaa politiikan ehdot. Historia on lisäksi osoittanut, että tiiviit, kansainväliset yhteistyöliitot eivät ole koskaan kestäneet, tai ne eivät toimi

niin kuin on kaavailtu (esim. Kalmarin unioni, Wienin kongressi, Kansainliitto). Näistä syistä meidän pitää olla vielä refleksiivisempiä ja tietoisempia valinnoistamme, jotta tulkintamme ovat luotettavia ja päteviä. Kvalitatiivinen tutkimus on kuitenkin subjektiivista ja tutkijan omia tulkintoja, mutta aineistoon on suhtauduttava avoimesti. ”Objektiivisuus syntyy siis kaiken subjektiivisen tiedostamisesta, joka on tietenkin ideaalinen, mutta tärkeä tavoite” (Eskola & Suoranta 1998, 18).

Selvityksemme mukaan aikaisempia tutkimuksia siitä, miten mediassa Suomen asema EU-päätöksentekoprosessissa rakennetaan, ei ole kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä tehty. Emme myöskään ole löytäneet muillakaan menetelmillä tehtyä vastaavanlaista tutkimusta. Sinänsä Euroopan unioni on herättänyt mielenkiintoa tutkijoissa runsaasti. Ilmiötä on eniten tutkittu valtio-opillisesta näkökulmasta. Esimerkiksi Raunio ja Wiberg (1999) selvittävät Euroopan unionin monimutkaista päätöksentekokoneistoa. Myös Widgrén (2001) on tutkinut Euroopan unionin päätöksentekoa peliteoreettisella mallilla. Suomalaisuuden versioiden tuottaminen integroitumiskeskusteluissa on ollut aiheena esimerkiksi Keräsen toimittamassa Kansallisvaltion kieliopissa. Myös Pesonen (2001) pohtii pro gradu -työssään Suomen identiteettiä EU:ssa aineistonaan Helsingin Sanomien ja Le Monden vuoden 2000 EU:n Nizzan huippukokousta koskevat pääkirjoitukset ja kolumnit. Valtio-opineiden Keräsen ja Pesosen lisäksi heidän kollegaansa Iisa Räsästä (1997) ovat kiinnostaneet EU-tekstit. Hän on tutkinut EU-vastaisten julkaisujen Suomen itsenäisyyteen liitettyjä valtamerkityksiä.

Journalismin tutkijoista Tuomo Mörä (1999) on perehtynyt Suomen EU-kansanäänestystä 1994 edeltäneiden juttujen syntyprosesseihin väitöskirjassaan EU-journalismin anatomia. Heikki Heikkilää (2001) puolestaan on kiinnostanut kansalaisen näkyvyys EU-journalismissa. Suomen akatemian tukeman vuosien 1992-1996 hankkeen EU-kysymys, kansalainen ja tiedonvälitys tuloksena syntynyt loppuraportti Kansa euromyllyssä kokoaa viestinnän alan EU-tutkimuksia. Journalismin tutkijoista Hellstenin tutkimus Metaforien Eurooppa ei pelkästään tyydy osoittamaan tiettyjä metaforia, vaan siinä myös haetaan selityksiä metaforien käytölle, vaikka Hellsten ei sanokaan käyttävänsä kriittistä diskurssianalyysia. Kielitieteilijät ovat tutkineet EU-aiheisia tekstejä kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä. Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen opiskelijat ovat tutkineet median EU-kieltä, ja osa kyseisistä tutkimuksista on julkaistu artikkelikokoelmassa Valitut sanat, Media, kieli ja mielikuvat (1997). Tutkimuksissa painotetaan enemmän lingvistisen kuvauksen tasoa kuin sosiokulttuurisen tason selityksiä.

1.2. Tutkimusaineisto

Tutkimuksemme aineiston olemme keränneet vuosien 1994 ja 2000 Helsingin Sanomien uutisista. Valmiita kerättyjä aineistoja olisi vuoden 1994 osalta ollut saatavilla, mutta tutkimusongelman ja tutkimusmenetelmän edellyttämän tarkkuuden vuoksi katsoimme, ettemme voineet jättää aineiston keruuta muiden harteille. Ajattelemme Bourdieun (ks. Wacquant 1995, 51) lailla, että aineiston kokoamista ei voi jättää apupoikien huoleksi. Aineiston kerääminen on samalla jo myös analyysin tekemistä, joka siksikin tutkijan olisi tehtävä itse. Lisäksi kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä on oltava tarkkana omien sitoumuksiensa suhteen, joten ylipäänsä tutkimusta tehtäessä, siis myös aineistoa kerätessä, on tunnustettava ja tunnistettava asenteensa tutkittavaa asiaa kohtaan.

Olemme lukeneet kaikki Helsingin Sanomien uutiset vuodelta 1994, ja niistä olemme sitten valinneet tarkempaan käsittelyyn kaikki ne uutiset, joissa puhutaan Euroopan unionista ja Suomen mahdollisesta roolista siinä tai joista se on tulkittavissa. Muulla tavoin koottuna aineistomme, esimerkiksi satunnaisotannalla, olisi jäänyt hyvin niukaksi. Lehdistöä, kuten muutakin mediaa, kritisoitiin siitä, että se keskittyi vain EU-jäsenyydestä seuraavien hyötyjen ja haittojen tarkasteluun eikä esimerkiksi juuri miettinyt Suomen mahdollista roolia Euroopan unionissa. Satunnaisotantaa ei puoltanut sekään, että medialle on luonteenomaista elää ajassa ja hetkessä, eikä tuottaa tasaisesti uutisia tietystä asiasta. Vuosi 1994 oli kokonaisuudessaan tärkeä EU-uutisoinnin kannalta, mutta siinäkin oli huomattavissa huippukohtia, jolloin kirjoittelu oli erityisen runsasta, ja myös laimeampia jaksoja, jolloin se oli vähäisempää. Aineistomme vuodelta 1994 on kaikkiaan 91 uutista, mutta vain osa uutisesta voi olla tutkimusongelmamme kannalta tärkeä. Koska vain muutama virke uutisessa saattaa olla tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteena, edustavien avaintekstien valitseminen on mahdotonta. Kuten sanottua Suomen roolia päätöksentekijänä ei juuri pohdiskeltu omana uutisenaan, jolloin aineiston keruu sanahauulla ei olisi onnistunut, kun otsikotkaan eivät aina vastanneet sisältöä. Tulkinnessa on tärkeää myös se, mikä tekstistä puuttuu, joten päädyimme keräämään aineiston edellä kuvatulla tavalla, harkinnanvaraisesti (ks. Eskola ja Suoranta 1999, 18). Uutisista olemme analysoineet ja tulkinneet tietyt päätöksentekijädiskurssit. Perustelemme tulkintamme näyttein, jotka olemme valinneet tutkimuksellisen mielenkiinnon takia. Kuvaamme tarkemmin aineistomme sisältöjä luvussa 5.1.

Vuoden 2000 suhteen aineiston kerääminen ei ollut yhtä ongelmallista, koska Suomi on jo Euroopan unionin jäsen, ja Suomen rooli on tulkittavissa valmisteilla olevien asioiden ja päätösten uutisoinneista. Olemme valinneet koko vuoden 2000 EU-uutisoinnista kaksi keskeistä teemaa, jotka saivat paljon palstatilaa merkittävyytensä takia. Nämä teemat ovat avoimuuslakiesitys (14 uutista) ja BSE-taudin hillitsemiseen liittyvä naudanlihan testauksesta päättäminen (16 uutista). Avoimuus on herättänyt runsaasti keskustelua unionissa, ja lisäksi Suomen EU-jäsenyyshakuprosessin aikana Suomelle kaavailtiin tärkeää tehtävää avoimuuden edistäjänä. Maatalouspolitiikka puolestaan on erityisen tärkeä, koska se on täysin Euroopan unionin toimivaltaan kuuluva asia, ja lisäksi se muodostaa puolet Euroopan unionin budjetista (ks. Koivumaa 1999, 187). Uutisten laskukriteerinämme on ollut otsikointi. Olemme laskeneet omaksi uutisekseen jokaisen uutistekstin, jolla on oma otsikkonsa. Uutisen määritelmästä kerromme enemmän luvussa 4.2.

Tutkimuksemme etenee siten, että johdannon jälkeen kerromme Euroopan unionin historiasta ja päätöksenteosta, mikä muodostaa osan tutkimuksemme teoriataustasta. Sen jälkeen kuvaamme luvussa kolme käyttämämme tutkimusmenetelmän, Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin, sekä lisäksi sitä, miten se suhteutuu muihin kriittisen diskurssianalyysin menetelmiin ja ylipäättään kvalitatiiviseen tutkimukseen. Luvussa neljä puolestaan pohdimme median asemaa yhteiskunnassa ja kerromme aineistomme diskurssityypin, uutisen olemuksesta. Varsinainen empiirinen analyysiosuus vuoden 1994 uutisista alkaa luvusta viisi, jossa kuvaamme eri diskurssit tekstin tasolla, minkä jälkeen luvussa kuusi tulkitsemme Helsingin Sanomien diskursiivisia käytänteitä, eli niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet diskurssien syntymiseen. Sosiokulttuurisella, selityksen tasolla pohdimme lähinnä diskurssien tuottamaa valtaa, mutta myös laajemmin sitä, mitkä yhteiskunnalliset tekijät ovat muovanneet diskursseja. Luvussa kahdeksan siirrymme analysoimaan vuoden 2000 päätöksentekijädiskursseja kahdessa teemassa ja päätännössä kerromme tutkimuksen keskeisistä tuloksista sekä arvioimme tutkimusta.

Tutkimuksemme voi lukea joko järjestelmällisesti tai sitten vuoden 1994 osalta niin, että lukija lukee jokaisen diskurssin kaikki tasot peräkkäin, vaikka olemmekin sijoittaneet ne raportissamme erilleen. Tämä edellyttää, että lukija lukee yhden diskurssin tekstin tason kuvauksen, siirtyy sitten suoraan diskursiivisiin käytänteisiin sekä sen jälkeen lukemaan tämän tietyn diskurssin sosiokulttuurisen tason selityksen.

2. SUOMI EUROOPAN UNIONISSA

2.1. Euroopan unionin historiaa

Toisen maailmansodan jälkeen läntisen Euroopan valtiot etsivät keinoja taloudellisen nousun ja poliittisen vakauden saavuttamiseksi. Sodan jälkeisinä vuosina uutta Eurooppaa hahmoteltiin monella taholla. Esimerkiksi pääministeri Winston Churchill esitteli syksyllä 1946 Zurichissä ajatuksen ”eräänlaisesta Euroopan Yhdysvalloista”. Hänen aloitteensa johti vuonna 1949 Euroopan neuvoston perustamiseen, mistä ei kuitenkaan muodostunut suurta eurooppalaista ratkaisua, koska se ei ratkaissut kysymyksiä Saksan asemasta eikä sitä, millä voitaisiin estää Saksan ja Ranskan vihanpidon toistuminen. (Ks. Kosonen 1992, 8; Aro, Impiö & Kemppainen 1994, 6-19.)

Ranskan ulkoministeriön virkamies Jean Monnet ehdotti, että Saksan ja Ranskan hiili- ja teräsvarat saatettaisiin ylikansallisen hallinnon alamaisuuteen. Näin Saksan ja Ranskan tärkeiden taloudellisten etujen toisiinsa sitominen estäisi vihollisuudet. Tarkoitusta varten tulisi perustaa kaikille eurooppalaisille valtioille avoin järjestö. Virallisen esityksen liiton luomisesta teki Ranskan ulkoministeri Robert Schuman. Pariisissa allekirjoitettiin huhtikuussa 1951 Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimus. Sopijapuolina olivat Ranska, Saksan liittotasavalta, Italia, Belgia, Alankomaat ja Luxemburg. (Aro, Impiö & Kemppainen 1994, 7.)

Vuonna 1955 Messinassa hiili- ja teräsyhteisömaiden ulkoministerit tekivät periaatepäätöksen Euroopan talousyhteisön (EEC) luomisesta. Poliittisesta yhteisöstä ei tuolloin kuitenkaan sovittu. Hiili- ja teräsyhteisössä mukana olleet maat allekirjoittivat vuonna 1957 Roomassa sopimukset Euroopan talousyhteisön ja Euroopan ydinenergia-yhteisön luomisesta. Euroopan yhteisö (EY) syntyi vuonna 1965, kun nämä Euroopan yhteisöt, hiili- ja teräsyhteisö, talousyhteisö (EEC) ja ydinenergiayhteisö (EURATOM), yhdistettiin. Varsinainen yhdistämissopimus astui voimaan 1967. Ensimmäinen askel kohti yhdentyvää Länsi-Eurooppaa oli vuonna 1968 toteutettu sisäinen vapaakauppa ja tulliliitto, mikä merkitsi, että yhteiset ulkotullit otettiin käyttöön. (Emt 1994, 7-8.)

Euroopan yhteisön ulkopuolelle jääneet valtiot: Iso-Britannia, Itävalta, Norja, Portugali, Ruotsi, Sveitsi ja Tanska, perustivat vapaakauppaliiton Eftan jo vuonna 1959 Tukholmassa. Suomi solmi Eftan kanssa sopimuksen 1961, mutta varsinainen jäsen se on ollut vasta vuodesta 1986 lähtien. Euroopan yhteisö alkoi houkuttaa Iso-Britanniaa

vain runsas vuosi Eftan perustamisen jälkeen ja vuonna 1973 se sitten liittyikin Irlannin ja Tanskan kanssa EY:öön. Jäljelle jääneet Efta-maat solmivat vapaakauppasopimuksen EY:n kanssa. 1980-luvulla EY:n jäseniksi tulivat vielä Kreikka, Espanja ja Portugali. Vuonna 1989 EY:n komission puheenjohtaja Jacques Delors ehdotti Euroopan parlamentissa yhteistyötä, joka sisältäisi vapaakauppa-alueen lisäksi myös yhteiset päätöksenteko- ja hallinnointielimet. (Emt 1994, 8-13.)

Euroopan yhteisö allekirjoitti 1992 sopimuksen Euroopan talousalueesta Etasta Efta-maiden kanssa. Koska Efta-maa Sveitsi hylkäsi kansanäänestyksessään jo allekirjoitetun Eta-sopimuksen, sen osia oli neuvoteltava uudelleen, minkä vuoksi sopimus tuli lopulta voimaan vasta 1. tammikuuta 1994. Etan myötä EU:n sisämarkkinat laajentuivat koskemaan myös kaikkia Efta-maita lukuun ottamatta Sveitsiä ja Liechtensteiniä. Eta-sopimuksessa sovittiin, että myös tavarat, palvelut, pääoma ja työvoima liikkuvat vapaasti sopimuksen allekirjoittaneiden maiden rajojen yli. Sopimuksessa painotettiin myös yhteistyön lisäämistä muilla alueilla, kuten tutkimuksessa, koulutuksessa ja ympäristönsuojelussa. Eta ei kuitenkaan sisältänyt Efta-maiden pääsyä EU-päätöksentekoon. (Emt 1994, 14.)

Joulukuussa 1991 Maastrichtissa EY-valtioiden päämiehet solmivat Maastrichtin sopimuksen, joka tuli voimaan marraskuussa 1993. Sopimuksessa sovittiin talous- ja rahaliitosta sekä poliittisen unionin perustamisesta. Jäsenmaat alkoivat toteuttaa myös yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Lisäksi Maastrichtin sopimus painottaa jäsenmaiden välistä yhteistyötä sisä- ja oikeusasioissa. (Aro, Impiö & Kemppainen 1994, 16, 19.) Näistä kolmesta osa-alueesta muodostuvat kolme Euroopan unionin pilaria: ensimmäinen pilari on vanha Euroopan yhteisöt, toinen yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja kolmas pilari on yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa (Widgrèn 2001, 34). Sopimuksen ratifiointi muutti Euroopan yhteisön Euroopan unioniksi, jonka kansalaisilla on sopimuksen mukaan unionin kansalaisoikeudet. Nämä kansalaisoikeudet sisältävät vapaan liikkumis- ja oleskeluoikeuden, äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden kunnallisvaaleissa sekä Euroopan parlamentin vaaleissa siinä valtiossa, jossa hän asuu. (Aro, Impiö & Kemppainen 1994, 16, 19.) Kansalaisten asemaa EU:ssa voidaan myös sanoa turvaavan subsidiariteetti- eli toissijaisuusperiaate, jolla halutaan varmistaa se, että päätökset tehdään mahdollisimman lähellä kansalaisia. Periaate kuitenkin koskee ainoastaan aloja, joilla Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa. (Koivumaa 1999, 44-46.)

Euroopan unionin kehitystä askeleen eteenpäin veivät taas vuoden 1997 Amsterdamin sopimus ja vuoden 2001 Nizzan sopimus. Amsterdamin kokouksessa Euroopan

parlamentin asemaa parannettiin. Lisäksi myös otettiin käyttöön joustavan integraation käsite, jonka mukaan tietyt maat voivat syventää integroitumistaan unioniin. Nizzassa puolestaan selkiytettiin syvemmän integroitumisen sääntöjä ja varauduttiin integraation laajenemiseen muokkaamalla päätöksenteko-organisaatiota. Vuoden 2005 alusta lukien suuret jäsenmaat, Saksa, Iso-Britannia, Ranska ja Italia, menettävät toisen komissaarinsa, mutta vastaavasti he saavat ministerineuvostoon kukin 19 lisääntä entisten kymmenen lisäksi. Suomella tulee olemaan neuvostossa seitsemän ääntä (Widgrèn 2001, 111, 126.) Kaikki jäsenmaat eivät enää saa komissiopaikkaa 27. jäsenmaan liityttyä unioniin vuonna 2005, mutta tästä uudistuksesta sovitaan vielä tarkemmin (emt 2001, 38).

2.2. Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä

Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä on omanlaisensa poliittinen järjestelmä, joka ei selkeästi noudata mitään tiettyä poliittisen järjestelmän mallia, vaan siinä on piirteitä liittovaltion ja kansainvälisen järjestön päätöksentekojärjestelmistä (Tiilikainen 2000, 23). Tärkeimmät EU:n päätöksentekoelimet ovat komissio, ministerineuvosto eli neuvosto ja Euroopan parlamentti eli parlamentti (Nieminen 1994, 30-36, Widgrèn 2001, 72). Näistä kolmesta komissio pyrkii turvaamaan EU:n intressit ja tavoitteet, kun taas neuvosto edustaa jäsenmaiden hallituksia ja siten kansallisia tavoitteita. Euroopan parlamentti puolestaan valvoo EU-kansalaistensa etua. (Kemppinen 2000, 23, Widgrèn 2001, 72.) Euroopan unioni eroaa muista kansainvälisistä järjestöistä ylikansallisen lainsäädäntöoikeutensa vuoksi (Koivumaa 1999, 47).

Komissiossa on nykyisin 20 jäsentä eli komissaaria, jotka kukin jäsenmaa valitsee itse. Saksalla, Ranskalla, Italialla, Iso-Britannialla ja Espanjalla on jokaisella kaksi komissaaria, kun muilla jäsenmailla on yksi (Widgrèn 2001, 73). Suomen komissaarina on jäsenyyden alusta lähtien toiminut Erkki Liikanen. Komissaarit ovat sitoutumattomia, eikä heidän tulisi ajaa minkään jäsenmaan etua. Widgrèn tosin myöntää, että varsinkin ensimmäisellä kaudellaan komissaari saattaa olla taipuvainen kuuntelemaan riittäjänsä, kotimaansa hallitusta saadakseen hallituksen valitsemaan hänet vielä toisellekin kaudelle. Komissaarin on siis mahdollista tulla valituksi kahdelle kaudelle. (Emt 2001, 73.) Kemppinen (2000, 38) puolestaan on vakuuttunut siitä, että komissaarien mahdollisuus edistää kotimaansa etua on suuri, koska melkein kaikki nykyiset komis-

saarit ovat entisiä ministereitä. Komissaarit johtavat 20 000 virkamiehen koneistoa, jossa heillä on omat vastualueensa. Jokainen komissaari on tietoinen toistensa vastuualueista, ja he toimivat kollegiaalisesti. Komissio käsitetäänkin yhdeksi yksittäiseksi toimijaksi, joka on vastuussa toimistaan Euroopan parlamentille. (Widgrén 2001, 73-74, Wiberg 1999, 85.)

Komissiolla on päävastuu toimia aloitteentekijänä ja toimeenpanijana, minkä vuoksi se onkin vahva elin päätöksenteossa, joka ei siis käynnisty ilman komissiota (Widgrén 2001, 74, 108). Kun komissio valmistelee lakiesitystä, sen tulisi ottaa huomioon koko Euroopan unionin edut. Tämä valmisteluvaihe on monivaiheinen prosessi, jossa erilaiset asiantuntijat, yhteisöt ja jäsenmaat tulevat kuulluiksi. Komissio julkaisee vuosittain laatimansa lainsäädäntöohjelman ja erilaiset vihreät ja valkoiset kirjat, joiden avulla komissio julkistaa valmistelemansa hankkeet. Jäsenmaat ja yhteisöt saavat näin tilaisuuden vaikuttaa ehdotusten sisältöön jo valmisteluvaiheessa. (Kempainen 2001, 36.)

Myös kansalaiset, kansalaisjärjestöt, elinkeinoelämän edustajat ja jopa valtion edustajat voivat lobata omia näkemyksiään poliittiseen päätöksentekoon. Lobbaukseen kuuluu olennaisena osana Euroopan unionin päätöksentekokulttuuriin, ja sillä tarkoitetaan näkemysten mahdollisimman tehokasta läpiviemistä varsinaisen päätöksentekokoneiston ulkopuolella niin komission, ministerineuvoston kuin parlamentinkin käytävillä, mutta se ei kuitenkaan ole painostusta, voimatoimien käyttöä tai lahjontaa. Enemmistö lobbareista on palkattuja ammattikonsultteja, joiden tavoitteena on myydä edustamansa intressiryhmän näkemykset siten, että päätös olisi ryhmän tavoitteiden mukainen. Jäsenmailla on käytössään pysyvät edustustonsa Brysselissä, joissa eri alojen virkamiesasiantuntijat työskentelevät pyrkimyksenään vaikuttaa jo ensi vaiheessa komission esitykseen, ja myöhemmin eri jäsenmaiden edustajiin työryhmä- ja Coreper -kokousosoallistumisen ohella. Suomalaisille lobbaukseen on ollut vierasta, monen mielestä jopa vastenmielistä. (Koivumaa 1999, 238-239.)

Ilmeisesti lobbauksen epämiellyttävyyden suomalaisille johtuu siitä, että täällä on yritetty tehdä poliittisesta vaikuttamisesta mahdollisimman näkyvää, ja mahdollisesta ”kulissien takaisesta” vaikuttamisesta (hyvä veli –kerhot, saunasopimukset) puhutaan paheksuvaan sävyyn. Toisaalta lobbaukseen antaa kansalaisjärjestöillekin mahdollisuuden vaikuttaa päätöksiin, koska tällainen vaikuttaminen kuuluu EU:n poliittiseen kulttuuriin. Näin ollen se saa legitimoidun aseman, mikä mahdollistaa sen, että eri edustajien näkemyksiin suhtaudutaan vakavasti. Koivumaan (1999, 239-240) mukaan onnistunut lob-

baus kuitenkin edellyttää oikeaa ajoitusta, oikeaa kohdentamista ja ”oikeaa asiaa”. Kun esitystä päätökseksi ei ole vielä tehty, tai se ei vielä ole edes valmisteilla, on lobbarin aika toimia. Asetus- tai direktiiviesitystä kirjoittavan virkamiehen työtä helpottaa, jos hän voi tukeutua lobbarin perusteltuihin näkemyksiin, ja saa näin perustaa luonnokseensa. On hyvin todennäköistä, että lobbarin katsomukset näkyvät myös viimeisessä, lopullisessa päätöksessä, vaikka päätösprosessi onkin pitkä ja monivaiheinen. Aina vaikuttaminen alussa ei ole määräävää, vaan tärkeää on myös oikea kohdentaminen, eli se, että lobbari osaa vaikuttaa oikeaa tahoon oikealla hetkellä. Lobbarin ajamalla asialla pitää tietenkin olla realistiset läpimenomahdollisuudet, ns. sosiaalinen tilaus sekä sen täytyy olla EU-hengen mukainen.

Päätösten toimeenpanijana komissio esiintyy toisessa keskeisessä roolissaan. Komissio ei kuitenkaan täysin yksin vastaa kaikkien asia-alueiden kohdalla päätösten ja normien toimeenpanosta. (Tiilikainen 2000, 26.) Sillä on tärkeä asema maatalouspolitiikassa, rakenne- ja aluepolitiikassa ja kauppapolitiikassa, joissa jäsenmaat ovat luovuttaneet toimivallan yhteisölle. Komissio huolehtii lisäksi myös siitä, että sopimusvelvoitteita noudatetaan, ja se voi tarvittaessa puuttua rikkomuksiin nostamalla kanteen EU:n tuomioistuimessa tai sakottamalla yrityksiä ja yhteisöjä. (Kemppinen 2000, 36.)

Komission tehtävänä on myös edustaa EU:ta ykköspilariin sisältyvissä asioissa. EU:n perussopimusten mukaan komissiolla on oikeus suositella jäsenmaille kansainvälisten sopimusten solmimista perussopimuksessa määritellyissä asioissa ja neuvotella heidän valtuuttamanaan sopimuksista. Yhteydenpito kansainvälisiin järjestöihin ykköspilariin alueella on myöskin komission vastuulla. Kakkos- ja kolmospilariin asioissa ei komissiolla edelleenkään ole johtavaa roolia, vaan niissä asioissa johtorooli on ministerineuvoston ja erityisesti sen puheenjohtajan käsissä. (Tiilikainen 2000, 26-27.)

Euroopan unionin tärkein päätöksentekoeelin on ministerineuvosto, jonka jäsenet edustavat suoraan jäsenmaiden hallituksia (Widgrèn 2001, 74, 109). EU:n päätöksentekoeelimistä se on vähiten tunnettu, vaikka sillä on enemmän valtaa kuin komissiolla ja Euroopan parlamentilla. Neuvoston valta perustuu sen oikeuteen muuttaa tai hylätä komission ja parlamentin yksimielisestikin tekemät esitykset. Komissiolla on siis aloitevalta, mutta neuvosto ohjaa aloitteiden syntyä ohjeistuksellaan. (Wiberg 1999, 85.)

Ministerineuvosto on tärkein varsinainen lainsäätävä unionissa, ja se kokoontuu vähintään kerran viikossa politiikkasektoreittain eli monissa erilaisissa kokoonpanoissa, jotka periaatteessa ovat keskenään tasa-arvoisia. Kokoukset kutsuu koolle kulloinkin puheenjohtajamaa omasta aloitteestaan, tai neuvoston jäsenen tai komission pyynnöstä.

Mikäli ministerineuvostoa tarkastellaan vain suppeasta näkökulmasta, se koostuu vain jäsenmaiden edustajien (asianomainen ministeri, EU-suurlähettiläs tai heidän valtuuttamansa henkilö) kokouksista. Lavean määritelmän mukaan ministerineuvosto sisältää ministerien lisäksi myös neuvoston kokouksia valmistelevat useat toimielimet. Näitä valmistelevia toimielimiä ovat muun muassa tarpeen vaatiessa perustettavat työryhmät, kokousten valmistelusta ja tiedottamisesta huolehtiva ministerineuvoston sihteeristö ja jäsenvaltioiden EU-suurlähettiläiden eli niin kutsuttujen pysyvien edustajien komitea, joka kokoontuu kahdessa kokoonpanossa Coreper I:ssä (jäsenvaltioiden EU-suurlähettiläiden sijaiset) ja poliittisesti merkittävämmässä Coreper II:ssa (jäsenvaltioiden EU-suurlähettiläät), jossa käsitellään kaikki poliittisesti hankalat asiat. (Emt. 1999, 87, Kemppinen 2000, 31.) Mikäli jäsenmaat pääsevät Coreperissa ratkaisuun, asiasta ei enää keskustella lainkaan ministerineuvostossa, vaan neuvoston tehtäväksi jää antaa esitykselle virallinen hyväksyntä (Mattila 2000, 138). Coreperissa Suomen pysyvä edustaja on suurlähettiläs Antti Satuli ulkoministeriöstä. (Kemppinen 2000, 31.)

Neuvosto päättää asioista joko yksimielisesti tai määräenemmistöllä. Jos päätökset ratkaistaan jälkimmäisellä tavalla, kunkin jäsenmaan äänät ovat merkityksellisiä. (Widgrèn 2001, 74-75.) Ne on painotettu jäsenmaiden kesken siten, että väestöltään suurilla mailla on enemmän ääniä kuin pienillä, mutta suhteessa ei kuitenkaan niin paljon kuin niiden väkimäärä edellyttäisi. Jäsenmaista Saksalla, Ranskalla, Iso-Britannialla ja Italialla on kullakin kymmenen, Espanjalla kahdeksan, Belgiassa, Kreikalla ja Hollannilla jokaisella viisi, Itävallalla ja Ruotsilla neljä ja Suomella, Irlannilla ja Tanskalla kolme sekä Luxemburgilla kaksi ääntä. (Kemppinen 2000, 26-27.) Yhteensä ääniä ministerineuvostossa on siis kaikkiaan 87, ja määräenemmistösäännön mukaan äänestettäessä esityksen läpimenoon riittää 62 ääntä. Päätöksen estämiseen vaaditaan 26 ääntä. Jäsenmaiden äänimääriä muutettiin vuonna 2000 Nizzan huippukokouksessa, ja muutokset tulevat voimaan 2005. (Widgrèn 2001, 38, 75.) Jäsenmaiden hallitusten edustajat säätävät neuvostossa asetuksia ja direktiivejä, jotka ylittävät kansallisesti säädetyt lait. Asetukset ovat välittömästi sovellettavia ylikansallisia lakeja. Direktiivit puolestaan pyrkivät lähentämään jäsenmaiden lainsäädäntöä määrittelemällä jäsenmaiden lainsäätäjille suunnan ja tavoitteet. Silloin kuin neuvosto ja parlamentti yhdessä tai neuvosto tai komissio yksin tekevät asetuksia ja direktiiviä konkreettisempia säädöksiä, niitä kutsutaan päätöksiksi. (Koivumaa 1999, 47-49.)

Kolmas keskeinen toimija ministerineuvoston ja komission lisäksi on Euroopan parlamentti, johon valitaan 626 edustajaa suorilla, jokaisessa EU-maassa yhtäaikaaisesti

pidettävillä, viiden vuoden välein järjestettävillä vaaleilla. Valitut edustajat eli mepit (Member of the European Parliament) järjestäytyvät eurooppalaisten puoluetunnusten alle ryhmiin eivätkä maakohtaisesti (ks. Liite 1). Suomella on 16 euroedustajaa. (Kemppinen 2000, 41, Raunio 1999a, 113, 119, 120.)

Parlamentti osallistuu komission puheenjohtajan ja sen jäsenten valintaan, ja sillä on myös oikeus antaa koko komissiolle, ei yksittäiselle jäsenelle, erottamiseen johtava epäluottamuslause, jos parlamentin jäsenistä kaksi kolmasosaa sitä kannattaa ja jos he edustavat parlamentin ehdotonta enemmistöä. Euroopan parlamentti päättää myös talousarvion harkinnanvaraisista menoista ja lopuksi myös koko budjetista lukuun ottamatta pakollisia menoja, joita on esimerkiksi noin puolet EU:n budjetista vievät maataloustuet. (Raunio 1999a, 116.) Sen tehtäviin lukeutuu lisäksi uusien jäsenmaiden hakemusten käsittely, jolloin 314 edustajan on kannatettava ehdokasvaltion ottamista unioniin. Parlamentti esittää myös suullisia ja kirjallisia kysymyksiä neuvostolle ja komissiolle. (Kemppinen 2000, 43.) Lisäksi parlamentti on nimittänyt viisivuotiseksi vaalikaudeseen vuodesta 1995 alkaen oikeusasiamiehen, joka käsittelee kansalaisten vetoomuksia ja kanteluja. Hänellä on myös oikeus ilman kanteluja selvittää epäilyttävinä pitämiään tapauksia. (Koivumaa 1999, 77, 81-82.)

Euroopan parlamentin kuten myös ministerineuvoston ja komission asema päätöksenteossa riippuu kulloinkin käytettävästä päätöksentekosäännöstä. Amsterdamin sopimuksen jälkeen näitä merkittävimpiä päätösmenettelyjä EU:ssa on neljä: kuulemis-, hyväksyntä-, yhteispäätös- ja budjettimenettelyt. Kuulemismenettelystä, Euroopan unionin vanhimmasta päätöksentekotavasta, on olemassa kaksi eri versiota, ja sitä käytetään, kun päätetään esimerkiksi maatalouspolitiikasta, verojen harmonisoinnista ja tietyistä kansainvälisistä sopimuksista. Versiot poikkeavat toisistaan vain neuvoston päätössäännön mukaan, joka voi olla joko määräenemmistö tai yksimielisyys. Menettelyssä komissio tekee esityksen, johon parlamentti - tai asiasta riippuen mahdollisesti myös alueiden komitea ja talous- ja sosiaalikomitea - esittää kantansa. Lopuksi ministerineuvosto tekee päätöksen. Määräenemmistöversiossa neuvosto voi poiketa yksimielisesti komission esityksestä. Hyväksyntämenettely muistuttaa kuulemismenettelyä, mutta Euroopan parlamentin lausunnon luonne on sitova, koska se voi joko hyväksyä tai hylätä esityksen. Tätä menettelytapaa käytetään päätettäessä esimerkiksi jäsenyys- ja assosiaatiosopimuksista, muista kansainvälisistä sopimuksista ja seuraamuksista jäsenmaan rikottua monesti perusoikeuksia. (Raunio 1999b, 32, Widgrèn 2001, 78, 82.)

Yhteispäätösmenettely takaa parlamentille yhtäläisen mahdollisuuden kuin ministerineuvostolle vaikuttaa lopulliseen ratkaisuun. Amsterdamin sopimus paransi parlamentin asemaa lisäämällä yhteispäätösmenettelyn käyttöä. (Raunio 1999a, 115, Tiilikainen 2000, 28.) Siinä on kaksi neuvoston ja kaksi parlamentin käsittelyä. Jos keskinäistä sopua ei ole saatu aikaan, koolle kutsutaan kolmekymmenjäseninen sovittelukomitea, jossa on siis 15 jäsentä sekä neuvostosta että parlamentista. Mikäli sovittelukomitea saa tehtyä sopimusesityksen, kolmas käsittely alkaa. Jotta esitys lopulta tulee hyväksytyksi, neuvoston määräänemmistön ja parlamentin enemmistön on sitä kannatettava. Tätä menettelyä käytetään esimerkiksi seuraavissa asioissa: työllisyys ja työllisyyden edistämistoimet, kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltäminen, unionin kansalaisten liikkumis- ja oleskeluoikeus, liikennepolitiikka, osa unionin sosiaalipolitiikasta jne. (Raunio 1999b, 34.)

Tärkeimpiä unionin päätösmenettelyjä on lisäksi budjettimenettely. Vuosittain laadittavan talousarvion aloiteoikeus on komissiolla. Komissio, neuvosto ja parlamentti yrittävät sopia budjetin jakautumisesta, ja komission hyväksytyä sen, alustava budjettiluonnos julkaistaan 15. kesäkuuta. Kesäkuun lopussa nämä kolme tahoa keskustelevat vielä pakollisista menoista ja heinäkuussa neuvosto ja parlamentti yhdessä pakollisista menoista ja koko budjetista. Lokakuussa ensimmäisessä käsittelyssään neuvosto hyväksyy budjetin määräänemmistöllä, minkä jälkeen se siirtyy parlamentin ensimmäiseen käsittelyyn. Parlamentti voi muuttaa talousarvion harkinnanvaraisia menoja enemmistön kannattaessa ja tehdä muutoksia pakollisiin menoihin yksinkertaisella enemmistöllä. Neuvoston ei kuitenkaan tarvitse noudattaa parlamentin pakollisia menoja koskevia muutosehdotuksia. Mahdollisista erimielisyyksistä sovitaan kolmen toimielimen kesken marraskuussa. Tämän jälkeen talousarvio menee neuvoston toiseen käsittelyyn, jossa hyväksytään budjetin pakolliset menot ja voidaan määräänemmistöllä korjata harkinnanvaraisten menojen osuus parlamentin ehdottamalla tavalla. Parlamentin toisessa käsittelyssä harkinnanvaraiset menot ja koko budjetti joko hyväksytään tai hylätään jäsenien enemmistöllä. (Emt 1999b, 30.)

Eurooppa-neuvostossa eli tavallisimmin huippukokoukseksi kutsutussa jäsenvaltioiden välisessä konferenssissa käsitellään niitä asioita, joita ei ole pystytty ratkaisemaan ministerineuvostossa, ja sillä on merkittävä asema unionin ulkopolitiikan hahmotelijana, vaikka se ei ole EU:n varsinainen toimielin eikä tee sitovia päätöksiä, vaan luosuntaviivoja unionin kehitykselle. Säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa tai tarvittaessa useamminkin EU:n puheenjohtajamaan kutsusta kokoontuvassa Eurooppa-neuvostossa

istuvat jäsenmaiden päämiehet ja ulkoministerit sekä komission puheenjohtaja, mutta myös jäsenvaltioiden talous- ja valtiovarainministerit osallistuvat kokouksiin, mikäli niissä käsitellään talous- ja rahaliittoon EMUun liittyviä kysymyksiä. (Kaila, Satuli ja Stubb 1999, 145, 147, 151.) Suomea edustaa Eurooppa-neuvoston kokouksissa valtuuskunnan johtajana pääministeri. Tasavallan presidentti osallistuu kokouksiin, joissa keskustellaan hänen toimivaltaansa sisältyvistä asioista. (Kemppinen 2000, 33.) Eurooppa-neuvoston puheenjohtajuus kiertää jäsenvaltioiden kesken puolivuositain (Kaila, Satuli ja Stubb 1999, 145, 147, 151). Suomi toimi puheenjohtajana vuoden 1999 heinäkuusta vuoden loppuun. (Kemppinen 2000, 33.)

3. TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1. Kriittinen diskurssianalyysi kvalitatiivisen tutkimuksen kentässä

Kun media tuottaa tekstejä yhteiskunnasta, se samalla muovaa yhteiskunnallista todellisuutta. Media ei siis toista todellisuutta peilikuvamaisesti, vaan se rakentaa omia todellisuuksia. Näin valta on aina läsnä sen tuottamissa teksteissä joko näkyvänä tai näkymättömänä. (Väliverronen 1998, 13.) Diskurssianalyttiset lähestymistavat perustuvatkin sosiaalikonstruktivistiseen näkökulmaan, jossa kielenkäyttöä tarkastellaan osana todellisuutta itseään eikä siltana todellisuuteen (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 3). Monet tieteenalat, kuten antropologia, semiotiikka, kirjallisuudentutkimus, tiedotustutkimus, lingvistiikka, sosiologia, sosiaalipsykologia ja psykologia, soveltavat eri diskurssianalyttisiä lähestymistapoja tarkoitustensa mukaisesti (emt. 1993, 10).

Sekä yhteiskuntatieteilijät että lingvistit käyttävät diskurssin käsitettä. Se on puhuttua ja kirjoitettua kieltä, mutta myös muuta tekstin tuottamista, kuten kuvia (valokuva, video, grafiikka) ja sanatonta viestintää. Kielitieteilijät tutkivat diskursseja ensisijaisesti kielenkäyttönä kulloisessakin sosiaalisessa yhteydessä. Yhteiskuntatieteilijät puolestaan mieltävät diskurssit tietyinä yhteiskunnallisena käytäntönä, tiedon muotona. (Fairclough 1992a, 1995a, 1997; Jokinen, Juhila & Suoninen. 1993, 17-18.) Yhteiskuntatieteellinen ja kielitieteellinen diskurssianalyysi eroavat toisistaan kielentutkimuksen näkökulmasta siten, että yhteiskuntatieteellisessä diskurssianalyysissä tutkitaan kielen rakentamia ilmiöitä, kun taas kielitieteellisessä diskurssianalyysissä tarkastelun keskiössä on juuri kielenkäyttö ja sen piirteet (Pietikäinen 2000a, 192–193). Tutkijat ovat yh-

distelleet näitä erilaisia diskurssin määrittelyn ja tutkimisen tapoja. Juuri Norman Fairclough, kriittisen diskurssianalyysin sosiokulttuurisen koulukunnan kehittelijänä, on lähentänyt eri tieteenalojen tekstintutkimusta, koska hänen menetelmässään kieli ja yhteisö ovat kiinteästi yhtä. Näin siis kielitieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen diskurssi-analyysin rajat ovat madaltuneet. (Fairclough 1992a, 62.)

Kriittinen diskurssianalyysi, kuten yleensäkin diskurssianalyttiset lähestymistavat, on enemmänkin näkökulma kuin yhtenäinen teoria tai metodipaketti. Se on väljä yleisnimi kielenkäytön tutkimuksille, joissa keskitytään sosiaalisen kielenkäytön ja valtasuhteiden väliseen vuorovaikutukseen. (Pietikäinen 2000a, 195; ks. myös Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 17.) Kriittinen diskurssitutkimus eroaa ei-kriittisestä diskurssi-analyysistä painottaessaan valtasuhteiden, ideologian ja diskurssien yhteen kietoutuneita suhteita, jolloin se pyrkii tuomaan diskurssin tutkimukseen poliittisesti ja yhteiskunnallisesti relevantteja ajatuksia ja aiheita. Tämän tarkoituksena on edistää yhteiskunnan kehitystä parempaan paljastamalla diskursseissa piilevä epätasa-arvo ja epäoikeudenmukaisuus. (Fairclough 1992a, 12; Luukka 1995, 64-67; Pietikäinen 2000a, 193.) Fairclough (1992a, 12-13) nimeää ei-kriittisiksi diskurssitutkimuksiksi Sinclairin ja Coulthardin (1975) luokkahuonediskurssitutkimukset, keskusteluanalyysin, Labovin ja Fanshelin (1977) terapeutista diskurssia varten kehittämän mallin ja sosiaalipsykologien Potterin ja Wetherellin diskurssianalyttisen lähestymistavan (1987).

Kriittisen diskurssianalyysin juuret ovat East Anglian yliopistossa Englannissa 1970-luvulla kehitetyssä kriittisessä lingvistiikassa, jonka kehittelijät, Fowler, Kress ja Hodge, pyrkivät rakentamaan Hallidayn systeemis-funktionaalisen kieliopin pohjalta analyysimallin, jossa yhdistyisivät lingvistinen tekstianalyysi ja näkemykset kielen toiminnasta ideologisena ja poliittisena prosessina (Fairclough 1992a, 25-27). Pietikäisen (2000a, 194) mukaan juuri tämä kriittisten lingvistien toiminta vahvisti mielenkiintoa kielen sosiaalisen käytön ja kielen vaikutusten tutkimusta kohtaan. Kriittisten lingvistien työtä ovat jatkaneet kriittisen diskurssianalyysin eri lähestymistapojen kehittäjät, kuten alan nimekkäimmät edustajat: Pecheux, Hodge, Kress & van Leeuwen, van Dijk, Wodak ja Fairclough.

Kriittisistä lingvisteistä Hodge ja Kress ovat laajentaneet työtään van Leeuwenin kanssa sosiosemiotiikan suuntaan. He ovat kiinnostuneita kielen ja visuaalisten tekijöiden vuorovaikutuksesta ja sosiaalisen teorian kehittamisestä. (Fairclough 1992a, 29-30; Pietikäinen 2000a, 195.) Peucheuxin edustama ranskalainen diskurssianalyysi on keskittynyt kirjoitetun politiikan diskurssin tutkimiseen hyvin sosiologiapainotteisen diskurs-

sinäkemyksen pohjalta (Fairclough 1992a, 30). Tutkimuksen painopistettä tekstianalyysistä diskurssianalyysiin on siirtänyt erityisesti rasismiin keskittynyt van Dijk, joka on sosiokognitiivisessa suuntauksessaan tarkastellut sosiaalisten kognitioiden merkitystä tekstin tuottamisessa ja vastaanottamisessa. Van Dijkin lailla myös Wodak käyttää sosiaalipsykologiaa, kognitiotieteitä ja sosiolingvistiikkaa diskurssisosiolingvistiikaksi tai diskurssihistorialliseksi nimittämässään lähestymistavassa ja on tarkastellut tekstin vastaanottamista ja tekstin tulkinnan eroja selittäviä tekijöitä. Wodakin tutkimuskohteet ovat muuttuneet vuosien kuluessa institutionaalista (oikeus, luokkahuone, sairaala) vuorovaikutuksesta seksismin ja nykyisen antisemitismin ja rasismien tutkimiseen. (Fairclough & Wodak 1997, 265-266; Pietikäinen 2000a, 195.) Fairclough puolestaan on keskittynyt sosiokulttuurisessa suuntauksessaan nyky-yhteiskunnan sosiokulttuuriseen muutokseen ja diskurssin rooliin tässä muutoksessa (Fairclough & Wodak 1997, 264). Media ja uutiset ovat olleet kriittisissä, erityisesti van Dijkin ja Faircloughin, suuntauksissa suosittuja tutkimuskohteita. Jo kriittiset lingvistit (esim. Fowler) olivat kiinnostuneita tiedotusvälineiden diskurssista, joka ymmärretään kielellisten valintojen kentäksi. He pyrkivät osoittamaan, kuinka esimerkiksi sanavalinnat ja passiivin käyttö voivat pitää sisällään ideologisia merkityksiä. (Fairclough 1992a, 27-28; Fairclough & Wodak 1997, 264-265.)

3.2. Kriittisen diskurssianalyysin peruseriaatteet

Kriittisen diskurssianalyysin taustateoriat ja -menetelmät ovat moninaisia, ja niinpä onkin mahdoton saavuttaa CDA:n eri lähestymistavoista yhtenäinen käsitys. CDA:n identiteetin luovat kuitenkin tietyt yhteiset piirteet, jotka ovat ominaisia kriittisenä diskurssianalyysinä toteutettavalle tutkimukselle. Jokaisessa kriittisen diskurssianalyysin käytännön sovelluksessa tärkeitä peruslähtökohtia ovat kielen käyttö sosiaalisena käytänteenä ja kriittinen näkökulma. (Pietikäinen 2000a, 196; Wodak ym. 1999, 8-9.)

Fairclough ja Wodak kiteyttävät kriittisen diskurssianalyysin peruseriaatteet kahdeksaksi näkökohdaksi, jotka on muotoiltu tiettyjen kielitieteilijöiden (Halliday, Bahtin) ja yhteiskuntatieteilijöiden (Foucault, Gramsci, Althusser, Habermas) ajatusten pohjalta. Ensinnäkin CDA paljastaa yhteiskunnallisia ongelmia keskittyessään yhteiskunnallisten ja kulttuuristen prosessien ja rakenteiden lingvistiseen luonteeseen. CDA on monitieteellistä, koska se yhdistää analyysissään erilaisten tieteenalojen näkökulmia.

(Fairclough & Wodak 1997, 271.) Voidaankin ajatella, että monitieteellisyys auttaa pureutumaan syvälle ongelmien luonteeseen, koska ongelmat ovat monisyisiä, ja pelkääntään yhden näkökulman kautta tapahtuva tarkastelu saattaa jopa kätkeä ongelman. Vuorovaikutus eri näkökulmien kesken luo tutkittavasta ilmiöstä vivahteikkaamman ja monipuolisemman, jolloin samalla pyritään pois lokeroajattelusta. CDA yrittääkin opettaa ihmisiä lähestymään ilmiöitä eri puolilta, ja tämä näkyy myös tämän ensimmäisen periaatteen lisäksi muissa seuraavissa CDA:n peruseräkkeissä.

Kriittinen diskurssianalyysi jakaa Frankfurtin koulukunnan (esim. Habermas) kriittisen teorian näkemyksen siitä, että valtasuhteet ovat diskursiivisia, jolloin tässä on osittain kysymys siitä, kuinka diskurssissa valtasuhteita harjoitetaan ja niistä neuvotellaan. Tämän lisäksi valtasuhteiden diskursiivisuus sisältää myös ajatuksen vallasta diskurssiin, eli sen, kenellä on sisäänpääsy diskurssiin, ja kenellä on kyky kontrolloida ja muuttaa diskursiivisten käytänteiden perustavanlaatuisia sääntöjä ja diskurssijärjestyksen rakennetta. Kriittisten diskurssianalyttikkojen omaksuman Gramscin hegemoniakäsityksen mukaan valtaa harjoitetaan rutiininomaisesti, pakottomasta, koska ihmiset alistuvat jonkin tietyn ryhmän valtaan ja omaksuvat heidän maailmankuvansa hiljaisesti, joko tietoisina tai tiedostamattaan. Valtasuhteet eivät kuitenkaan ole muuttumattomia, vaan niiden uusintamisesta tai muuttamisesta käydään diskurssissa jatkuvaa kamppailua. (Emt. 184, 272-273, Fairclough 1992b, 49, 1995a, 2; Pietikäinen 2000b, 67.)

Politiikan ja median välinen suhde on yksi esimerkki tästä valtasuhteiden diskursiivisuudesta (Fairclough & Wodak 1997, 273). Suomalaisessa yhteiskunnassa kansanedustaja Paavo Väyrynen on tunnettu diskursiivisesta kamppailustaan median kanssa. Kulloisestakin poliittisesta asemastaan huolimatta hän ei ole mielestään kyennyt nostamaan puheenaiheita haluamallaan tavalla käsittelyyn eikä ohjaamaan keskustelua tahdontaansa suuntaan. Näkemyksensä mukaan hänen imagoonsa on vääristynyt, koska media on esittänyt hänet, poliitikko Väyrysen tietyllä tavalla. Hän ei siis ole kyennyt voittamaan kamppailua diskurssissa eikä määrittelemään diskurssia. CDA:n avulla voidaankin paljastaa se, millainen kuva poliitikko Väyrysestä on rakennettu mediassa. Paitsi että kriittinen diskurssianalyysi siis kuvaa ja selittää valtasuhteita, se myös vaikuttaa niihin, jolloin tällä valtasuhteiden tutkimuksella pyritään murtamaan valtasuhteita, vähentämään vallan väärinkäyttöä, lisäämään tasa-arvoa ja edistämään yhteiskunnan marginaalissa elävien ryhmien asemaa (Luukka 1995, 64).

Diskurssin valta on kamppailun arvoista, koska diskurssin ja yhteiskunnan välinen suhde on dialektinen. Diskurssi rakentaa yhteiskuntaa ja kulttuuria, ja yhteiskunta ja

kulttuuri puolestaan muovaavat diskurssia. Niin puhutuissa kuin kirjoitetuissakin teksteissä diskursiivisesti tuotetaan samanaikaisesti representaatioita maailmasta, ihmisten välisiä suhteita ja ihmisten identiteettejä. Tämä näkemys ilmenee myös yhdessä CDA:n käyttämässä, Hallidayn systeemifunktionisessa, teoriassa, jonka mukaan jopa jokainen yksittäinen lause toimii samalla ideationaalisesti eli representoi todellisuutta, interpersonaalisesti eli rakentaa sosiaalisia suhteita ja identiteettejä sekä tekstuaalisesti eli yhdistää tekstin osat koherentiksi kokonaisuudeksi. (Halliday & Matthiessen 1999, 511-512; Fairclough 1992a, 64, 76; Fairclough & Wodak 1997, 273.)

Kriittisen diskurssianalyysin yhden periaatteen mukaisesti diskurssi toimii ideologisesti. Ideologiat ovat tiettyjä tapoja, joilla representoidaan ja rakennetaan yhteiskuntaa, ja jotka uusintavat epätasa-arvoisia valtasuhteita ja riistoa. Ideologian teoria kehittyi osana marxilaista näkemystä luokkasuhteista, mutta nykyään tämä ideologiakäsitys on laajennettu koskemaan sukupuoleen ja etnisyyteen liittyviä valtasuhteita. Ideologiat ovat usein väriä, joskaan eivät välttämättä, tai perusteettomia yhteiskunnan rakennelmia, kuten sukupuoli-ideologiat, jotka representoivat naisen emotionaalisesti tasapainottomampana kuin miehen. Pelkästään tekstin analysointi ei riitä, kun halutaan selvittää, toimiiko jokin diskursiivinen tapahtuma ideologisesti, vaan täytyy myös pohtia, kuinka tekstit tulkitaan ja vastaanotetaan, ja mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia niillä on. On hyödyllistä ajatella ideologiaa prosessina, joka artikuloi yhdessä tiettyjä todellisuuden representaatioita ja tiettyjä identiteetin rakennelmia, erityisesti ryhmien ja yhteisöjen kollektiivisia identiteettejä. (Emt 1997, 275-276.)

Diskurssia tarkasteltaessa on aina otettava huomioon konteksti, jossa diskurssi on syntynyt. Tällöin on kysymys diskurssin historiallisuudesta, kuten myös siinä, että diskurssit ovat aina yhteydessä muihin aiemmin, samanaikaisesti tai myöhemmin tuotettuihin diskursseihin. (Fairclough & Wodak 1997, 276.) Tekstit eivät ole siis viestintätilanteista, kontekstista, irrallisia itsenäisiä kokonaisuuksia (Halliday 1978, 28-29). Myös Bahtin (ks. 1986, 63) korostaa tätä funktionaalista näkemystä kielestä sanoessaan, että tekstit syntyvät yhteisön vuorovaikutuksessa, ja niiden analysointi ei ole mahdollista ottamatta huomioon niiden sosiaalista kontekstia, mutta tämä asettaa tutkijalle haasteen. Hänellä tulisi olla sosiokulttuurista tietoa tai Bourdieun (1984) sanoin kulttuurista pääomaa, jotta hän pääsisi perille tekstin dialogisuudesta. Tämän Bahtinin idean tekstin dialogisista ominaisuuksista Kristeva on nimennyt intertekstuaalisuudeksi. Intertekstuaalisuuden periaatteena on se, että jokainen teksti on linkki tekstien ketjussa, jossa kukin teksti perustuu muihin teksteihin, reagoi muihin teksteihin ja muokkaa muita tekste-

jä. Bahtin on myös kehittänyt teorian genrestä, jonka mukaan yhteiskunnassa vallitsevat genret (esimerkiksi tieteellisen artikkelin tai mainoksen genre) muovaavat tekstejä, mutta tekstissä voi olla yhtä aikaa läsnä monia genrejä, eli genret voivat sekoittua luovasti. Teksteihin kohdistuu paineita niin seurata perinteisiä genrejä kuin myös uudistua genrejä sekoittamalla. (Fairclough & Wodak 1997, 262.)

Sosiokulttuurisen tiedon luonne ja määrä ovat siis olennaisia, kun diskurssianalyysissä tulkitaan ja selitetään diskurssia. Tulkinnat ja selitykset vaihtelevat sen mukaan, millaista tutkijalla oleva sosiokulttuurinen tieto on. Lisäksi niihin vaikuttavat hänen tunteensa ja mielipiteensä. Tutkijan on näin ollen tiedostettava ja paljastettava tunteensa, asenteensa ja mielipiteensä tutkittavaa ilmiötä kohtaan, joten menetelmään sisältyykin itsereflektiivisyyden vaatimus. Tulkinnat ja selitykset eivät ole koskaan lopullisia ja autoritaarisia, vaan dynaamisia ja avoimia uusille konteksteille ja uudelle informaatiolle. (Emt. 1997, 278-279.)

Itsereflektiivisyyden vaatimus tukee sitä ajatusta, että diskurssianalyysi on sosiaalisen toiminnan muoto, jolloin tutkijan on oltava erityisen vastuullinen, koska tutkimuksella pyritään muutokseen yhteiskunnassa. Esimerkiksi kriittisistä diskurssianalytikoista van Dijk on tutkinut rasistisia ilmauksia hollantilaisissa koulukirjoissa. Hänen tutkimuksensa johti uusien koulumateriaalien tuottamiseen. Van Dijkin työ onkin yksi osoitus CDA:han sisältyvästä maailmanparannusintressistä. (Fairclough & Wodak 1997, 279-280.) Tutkimusmenetelmiin ei yleensä, ainakaan suoraan, ole kirjattu muutosvaatimusta, vaikka itse tutkimuksen tuloksilla oletettaisiin olevan käyttöä yhteiskunnassa. Tämän suhteen kriittinen diskurssianalyysi poikkeaa muista menetelmistä (niin muista kvalitatiivisista kuin kvantitatiivisista), koska siihen jo itseensä sisältyy muutosvaatimus. Myös Luukka (1995, 67) korostaa tutkijan osallistuvuutta yhteiskunnan toimintaan, koska hänen mukaansa tutkimuksen tulee edetä diagnosoinnista tulkinnan kautta ”terapiaan” mahdollistaakseen muutoksen yhteiskunnassa. Rasismin lisäksi CDA:n avulla onkin tutkittu antisemitismia, seksististä kielenkäyttöä, potilaan ja lääkärin välistä kommunikaatiota ja muita institutionaalisia kielenkäyttötapoja (Fairclough & Wodak 1997, 280).

Yhteiskuntaa ei voi kuitenkaan tavoittaa suoraan tekstistä, vaan tarvitaan välittävä taso eli tulkinnan taso. Faircloughilla se on diskursiiviset käytänteet, van Dijkilla puolestaan sosiokognitiiviset tekijät yhdistävät tekstin ja yhteiskunnan. (Fairclough ja Wodak 1997, 277-278.) Tulkinnan syvyyteen ja pätevyyteen vaikuttavat esimerkiksi tulkitsijan tieto yhteiskunnasta, asenteet ja mielipiteet tutkittavasta ilmiöstä. Myös tutki-

jan asennoituminen omaan tietoonsa on keskeistä, koska hänen on uskallettava luottaa tietoonsa ja muodostaa tulkintoja tietojaan hyväksikäyttäen pidäkkeettä.

3.3. Faircloughin analyysikehikko

Norman Fairclough on kriittinen diskurssianalyttikko, joka haluaa kehittää diskurssin sosiaalista teoriaa. Useissa julkaisuissaan hän (1985, 1989, 1992a 1992b 1995a, 1995b, 2000, Chouliaraki and Fairclough 1999) rakentaa siltaa sosiaalisten ja lingvististen teorioiden välille, mikä yleensäkin on kriittisten diskurssianalyttikkojen tarkoitus, mutta heidän näkökulmansa ovat erilaisia. Van Dijkin painottaa näkemyksessään diskurssista kolmikantamalla: lingvististä, kognitiivista ja sosiaalista. Myös hän, Faircloughin tavoin, on kiinnostunut vallan kysymyksistä, ideologiasta ja identiteetistä, mutta van Dijk keskittyy sosiaalipsykologiseen näkökulmaan, jossa tärkeitä ovat ryhmien väliset suhteet, ennakkoluulot ja kognitiivinen lähestymistapa ideologiaan, kun taas Fairclough tukeutuu tutkimuksissaan myöhäismoderniin, sosiaaliseen muutokseen ja hegemoniaan. (Fairclough 1995b, 28-29; Pietikäinen 2000b, 87.) Wodak ottaa myös omassa kolmitasoisessa mallissaan huomioon kognitiot ja niiden lisäksi sosiaalipsykologisen ja lingvistisen tason (Wodak 2001, 63-94; Luukka 2000).

Omaksi tutkimusmenetelmäksemme valitsimme Faircloughin version CDA:sta, koska sen avulla katsomme pystyvämme lähestymään tutkimusongelmaamme parhaiten. Mielestämme tutkimusongelmamme kannalta ei ole olennaista tarkastella yksilön kognitioita ja rakentaa vastausta tutkimusongelmaamme esimerkiksi sosiaalipsykologisesta näkökulmasta, koska Faircloughin (1992a, 63, 71, 1997) tavoin ajattelemme, että laajemmat yhteiskunnalliset prosessit ja ideologiat vaikuttavat toimittajan valintoihin ja ratkaisuihin, eivätkä hänen omat intentionsa, joten sen vuoksi valitsimme kriittisen diskurssianalyysin lähestymistavoista juuri Faircloughin mallin. Toki päätökseemme vaikutti myös se, että näistä nimekkäimmistä CDA:n edustajista Fairclough on saavuttanut eniten suosiota suomalaisessa tiedemaailmassa.

Fairclough viittaa termillä diskurssi, lingvistien tavoin, puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen käytössään, mutta hän ymmärtää myös muun merkityksen tuottamisen, kuten kuvat (valokuva, elokuva, video, grafiikka) ja sanattoman viestinnän (esim. eleet) diskurssiksi. Hän käyttää tekstin käsitettä synonyymisena diskurssille. Kielitieteellinen ja yhteiskuntatieteellinen diskurssinäkemys yhdistyvät Faircloughin diskurssikäsitte-

sessä. Hänen mukaansa diskurssi on sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta paremmin kuin puhtaasti yksilöllistä toimintaa ja tilanteellisten tekijöiden vaikutusta, sekä Foucaultilaisittain ymmärrettynä todellisuuden sosiaalista rakentumista, tiedon muotoa. (Fairclough 1992a, 4, 62-64, 1995a, 4, 73, 1997, 31; Chouliaraki & Fairclough 1999, 38.)

Faircloughin monipuolinen näkemys diskurssista osoittaa, että hänen ajattelunsa perustuu moniin eri tieteenalojen edustajien näkemyksiin kielestä, vallasta ja yhteiskunnasta. Näiden teoreetikkojen ajatukset Fairclough on kiteyttänyt kolmitasoiseen analyysikehikkoonsa, jonka ytimessä on tekstin taso eli lingvistinen taso, keskimmäisenä diskursiivinen taso ja uloimpana sosiokulttuurinen taso (ks. Liite 2). Diskurssi elää näillä jokaisella tasolla, mutta tasot ovat tiukasti toisiinsa sidoksissa. (Fairclough 1992a, 4, 71-72.)

Tekstin tasolla käsitellään tekstiä tuotteena ja keskitytään tekstin merkitykseen ja muodollisiin piirteisiin, vaikka todellisuudessa niitä on vaikea erottaa toisistaan. Merkitykset realisoituvat vain muodoissa, ja muodolliset erot ovat välttämättömiä, jotta eri merkitykset erotetaan. Fairclough nimittää *kuvaukseksi* tätä tekstin lingvististä analyysia, joka perustuu Hallidayn systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan. (Fairclough 1992a, 72, 1995b, 57.) Halliday (1978, 35, 45-46, 183-185) katsoo, että kieli on systeemi (language as system) ja instituutio (language as institution). Kieli systeeminä on jakautunut kolmeen tasoon: semantiikkaan, leksikko-kielioppiin ja fonologiaan, mutta systeemisyteen sisältyy ajatus kielen monifunktioisuudesta, jolloin kieli toimii samanaikaisesti ideationaalisesti, interpersonaalisesti ja tekstuaalisesti. Kielen ideationaalinen funktio ilmaisee puhujan kokemuksia sisäisestä ja ulkoisesta maailmastaan, interpersonaalinen funktio luo suhteita ja identiteettejä, ja tekstuaalinen funktio liittää tekstin osia yhteen koherentiksi kokonaisuudeksi. Kielen monifunktioisuuden osalta Fairclough (1995a, 133) on omaksunut muuten Hallidayn ajattelun, mutta hän näkee, että interpersonaalinen funktio koostuu kahdesta osasta: identity viittaa identiteetteihin ja relational suhteisiin. Kieltä instituutiona luonnehtii kahdenlainen vaihtelevuus: puhetapa (dialect) vaihtelee käyttäjän mukaan ja rekisteri (register) käyttötilanteen mukaan. Puhetapojen erilaisuuteen vaikuttavat esim. murretausta, ikä, sukupuoli ja yhteiskuntaluokka, kun taas rekisterin ollessa kyseessä tilanne sanelee sen, mistä puhutaan ja miten. (Halliday 1978, 35, 183-185.)

Kieli alkaa elää vain toimiessaan jossakin ympäristössä, koska emme koe kieltä eristyksissä. Hallidayn teoriassa onkin olennaista kielen ja sosiaalisen kontekstin yhteys.

Hän on omaksunut tilannekontekstin ja kulttuurikontekstin käsitteet Malinowskilta (1923) ja Firthiltä (1957). Tilannekontekstissa keskeisiä ovat käsitteet kenttä (field), suhteet (tenor) ja asu (mode). Kenttä tarkoittaa tilannetta, suhteet viestintätilanteeseen osallistuvien välisiä suhteita ja asu viestintään valittua kanavaa. Nämä tilannekontekstin ominaisuudet ja kielen funktiot yhdistyvät siten, että kenttä sisältyy ideationaaliseen komponenttiin, suhteet interpersonaaliseen komponenttiin ja asu tekstuaaliseen komponenttiin. Kulttuurikontekstin käsitteellä puolestaan viitataan kielen semanttiseen systeemiin, jossa ihmiset vaihtavat merkityksiä. (Halliday 1978, 109-110, 123.)

Tekstianalyysiin voidaan sisällyttää sanaston, kieliopin (sisältäen transitiivisuuden, modukset ja modaliteetin), koheesion ja tekstin rakenteen tarkastelua. Kun tutkitaan sanastoa, kohteena ovat yksittäiset sanat, kieliopin tasolla taas analysoidaan näiden yksittäisten sanojen järjestäytymistä lauseiksi ja virkkeiksi. Koheesion osalta puolestaan tarkastellaan sitä, miten lauseet ja virkkeet on yhdistetty toisiinsa, ja lisäksi rakennetasolla voidaan tehdä huomioita tekstin kokonaisrakenteesta. (Fairclough 1992a, 75, 1995a, 134, 1997, 79.) Analyysissä ei kuitenkaan Faircloughin (1995b, 58, 1997, 139) mukaan ole tarkoituksenmukaista tarkastella kaikkia näitä tekijöitä, vaan tutkimusongelman kannalta keskeisimpiä. Merkityksellistä on myös se, mitä tekstissä ei ole, eli tekstistä puuttuvat representaatiot, osallistujakategoriat, identiteetit ja suhteet ovat myös erityisesti analysoinnin arvoisia. Tässä tutkimuksessa keskitymme niihin kielen piirteisiin, jotka rakentavat Suomen toimimaan tietynlaisissa päätöksentekijäasemissa. Nämä tarkastelussa olevat kielenpiirteet ja tekstianalyttiset työkalut kerromme tekstin analyysiosioissa 5 ja 8, koska ne ovat samalla myös tutkimuksemme tuloksia.

Diskursiivisten käytänteiden tasolla keskeisiä ovat tekstin tuottamiseen, jakeiluun ja kuluttamiseen liittyvät prosessit. Diskursiivisten käytänteiden tasolla tapahtuva *tulkinta* yhdistää tekstin ja sosiokulttuuriset käytänteet. Intertekstuaalisuus on tekstin ominaisuus, joka linkittää tekstin diskursiivisiin käytänteisiin ja tarkoittaa sitä, että tutkittava teksti rakentuu muiden tekstien osista. Intertekstuaalisuuteen kuuluu myös ajatus siitä, että tulkitsija tuo tulkintaprosessiin muut tekstit siten, että hän tarkastellessaan tekstejä käyttää tulkinnassaan apuna muita aiemmin kuluttamiaan tekstejä. Tällä hetkellä kuluttamiaan tekstejä henkilö käyttää sitten taas lisänä tulevaisuudessa tulkittessaan senhetkisiä tekstejä. (Fairclough 1992a, 71, 78, 1995a, 10-11, 1995b, 59-61.)

Intertekstuaalisuutta ilmentävät genret, diskurssijärjestykset ja diskurssityypit. Genre on kielenkäyttötapa, joka rakentaa erilaisia toiminnan ja sosiaalisen elämän tuottamisen tapoja. Esimerkiksi työhönottotilanne noudattelee haastattelun genreä. Diskurs-

sityypit puolestaan ovat monimutkaisia useiden genrejen ja diskurssien rakennelmia, tai ne voivat selkeästi perustua tietyille genreille ja diskursseille. Fairclough käyttää Genren sijasta käsitettä diskurssityyppi, toisin kuin monet muut analyytikot, koska hänen mukaansa tekstissä elää usein monia genrejä. Esimerkiksi työhönottotilanne ei välttämättä koostu pelkästä haastattelusta, vaan sitä voi myös määrittää epävirallinen keskustelu. (Fairclough 1995b, 76, 1997, 101.) Diskurssijärjestyksellä Fairclough tarkoittaa yhteisön diskursiivisia käytäntöjä, sen tavanomaisia kielenkäyttötapoja, jotka käsitetään verkostoiksi. Diskurssijärjestys muodostuu diskurssityypeistä, eli genreistä ja diskursseista. Työpaikan yksi diskurssityyppi, työhönottotilanne, on osa työpaikan diskurssijärjestystä. On myös huomioitava se, että diskurssit ovat riippumattomia genreistä, jolloin esimerkiksi lääketieteellinen diskurssi voi esiintyä haastatteluissa, luennoilla, uutisissa ja oppikirjoissa, mutta tosin jotkut diskurssit suosivat tiettyjä genrejä, kuten konstruktivistinen kasvatustieteellinen diskurssi painottaa keskustelun genreä. Diskurssien ja genrejen yhteensopivuuden tai –soveltumattomuuden paljastaminen onkin yksi osa diskurssityyppien analyysia, jonka on liikuttava vaihtelevasti tekstuaalisen, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön analyysin tasoilla. (Ks. Fairclough 1995b, 55, 78, 1997, 101-103.)

Diskurssityyppien intertekstuaalista analyysia varten Fairclough (1995b, 77) ottaa käyttöön diskurssin ja genren lisäksi myös tyylin, muodon ja äänen. Tuottajan ja yleisön väliseen suhteeseen kuuluvat tietyt kielenkäyttötavat: tyylit, muodot ja äänet. Tietty tiedotusväline käyttää itselleen ominaisia, puhuttuja tai kirjoitettuja, muotoja. Äänet puolestaan ovat tiettyjen toimijoiden, yksilöiden ja kollektiivien, identiteettejä. Uutisissa ääniä kohdellaan usein epätasa-arvoisesti, jolloin toiset pääsevät keskeiseen asemaan jätettäessä toiset marginaaliin. Toimittaja voi lisäksi sulauttaa ääniä omaan puheeseensa, ja näin ne saavat lisää painoarvoa olemalla osa toimittajan puhetta. (Fairclough 1997, 108.)

Tyyleistä, muodoista ja äänistä rakentuu genrejä tai niiden yhdistelmiä (Fairclough 1995b, 77). Faircloughin mukaan (1995b, 77) ei ole olemassa mitään lopullista listaa genreistä ja diskursseista eikä automaattisia prosesseja sen päätöksenteon apuna, mitkä genret jne. toimivat annetussa tekstissä, vaan intertekstuaalinen analyysi on tulkitsevaa, ja riippuu analysoijan arvostelukyvystä ja kokemuksesta. Antoisinta intertekstuaalinen analyysi on kuitenkin silloin, kun genret, diskurssit ja muut kategoriat tunnistetaan rakentuviksi tietyistä kielen piirteistä. Tutkimuksessamme analysoimme sitä, miten media on rakentanut Suomesta tietynlaisia päätöksentekijäkuvia. Tutkimusongel-

mamme kannalta ovat olennaisimpia seuraavat: EU-uutisten sijainti sanomalehdessä ja lähteet, äänet EU-uutisissa ja diskurssin representaatio, EU-uutisten geneerinen moniaineisuus ja median omistussuhteet.

Diskursiivisten käytänteiden taso on välttämätön väliporras siirryttäessä tekstistä kehikon uloimmalle, **sosiokulttuuristen käytänteiden** tasolle, koska CDA pyrkii välttämään asettamasta yksinkertaista determinististä suhdetta tekstin ja yhteiskunnallisen (social) välille (Wodak 2001, 3). Sosiokulttuuristen käytänteiden tasolla diskurssia *selitetään* joko välittömän tilannekontekstin tai tilannetta ympäröivien institutionaalisten käytäntöjen tai jopa yhteiskunnan ja kulttuurin kokonaiskehityksen kautta. Fairclough katsoo, että tutkijoiden olisi kiinnitettävä erityisesti huomata juuri laajempaan, kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, koska se muokkaa diskurssikäytänteitä, jotka puolestaan muovaavat kontekstuaalista kehystä. Sosiokulttuurisessa käytänteessä on kolme tärkeää näkökohtaa: taloudellinen, poliittinen (vallan ja ideologian kysymykset) ja kulttuurinen (arvojen ja identiteetin kysymykset). (Fairclough 1995b, 50-51, 62, 1997, 71, 85.) Tutkimuksemme sosiokulttuurisella tasolla poliittinen näkökulma on keskiössä, koska pohdimme erityisesti päätöksentekijädiskurssien tuottamia valtakäsityksiä ja analysoimme niitä mahdollisia syitä ja tekijöitä, jotka vaikuttavat puhetapoihin ja niiden syntyyn sekä diskurssien mahdollisia poliittiskulttuurisia seurauksia.

Fairclough höydyntää tällä selittämisen tasolla Althusserilta lainaamaansa ideologian käsitettä ja Gramscilta lainaamaansa hegemonian käsitettä, koska hän katsoo, että yhteiskunnassa ilmenevät ideologiat ja valta realisoituvat ja kamppailevat teksteissä. Tekstit voivat myös legitimoida tiettyjen ryhmien vallan, ja syntyneet valtarakenteet edelleen vaikuttavat teksteihin. Ideologiat ovat vallan palveluksessa olevia väittämiä, jotka esiintyvät tekstissä epäsuorasti ja osallistuvat eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden tuottamiseen yhteiskunnassa. Ne ovat myös merkityksenantoja ja todellisuuden rakentumia (fyysinen maailma, identiteetit ja sosiaaliset suhteet). Ideologiat ovat tehokkaimmillaan silloin, kun ne saavuttavat terveen järjen (common sense) aseman ja luonnollistuvat. (Fairclough 1992a, 87, 1995b, 14, 1997, 25.) Faircloughin näkemys on yhdenmukainen Hallin (1992, 269-270) ajattelun kanssa, jonka mukaan ideologiat ovat vaikuttavimmillaan silloin, kun emme tiedosta niiden olevan maailmankuvamme pohjana tai kun puhumme asioista siten, että oma käsityksemme asiasta on ainut totuus.

Kun otetaan huomioon, että valta on rakennettu diskurssiin, jokainen diskurssi on historiallisesti tuotettu ja tulkittu sekä sen, että vallakkaiden ryhmien ideologiat ovat

legitimoinneet valtarakenteet, CDA:n moniulotteinen lähestymistapa mahdollistaa sorron ja vastarinnan mahdollisuuksien analysoinnin (ks. Wodak 2001, 3).

4. MEDIA YHTEISKUNNASSA

4.1. Joukkoviestinnän tehtävät yhteiskunnassa

Journalismi, toimitustyön käytäntö, on joukkotiedotuksen osa, joka vaatii ajankohtaisten ja faktapohjaisten joukkotiedotussanomien välittämiseen teknisen joukkotiedotusvälineen esimerkiksi sanomalehden, radion tai television (Hemänus 1989, 14; Kuutti 1994, 34). Journalismia määrittelee myös massalevikkisyys ja institutionaalisuus. Journalistiset tuotteet on siis tarkoitettu laajalle yleisölle, ja institutionaalisuus puolestaan tarkoittaa sitä, että journalismi on sitoutunut tiettyihin rakenteellisiin ehtoihin, jotka näkyvät monella tavalla: instituution sidoksisuudessa yhteiskuntaan, toiminta- ja toimituspoliittisessa linjassa sekä toimintatavassa. (Bruun, Koskimies & Tervonen 1986, 49-51.)

Journalismin ja joukkoviestinnän tehtävien on katsottu olevan melko yhdenmukaisia (Kuutti 1994, 34). Hemänus (1990, 30; myös Kuutti 1994, 34) näkee Kehälinnan ja Melinin tutkimukseen nojautuen journalismilla olevan kolme tehtävää. Ensinnäkin journalismin tehtävänä on välittää totuudenmukaista ja olennaista tietoa. Toiseksi tehtävänä nähdään olevan journalistin oikeus, mutta myös velvollisuus tarkkailla kriittisesti yhteiskuntaa ja valvoa yhteiskunnallista vallankäyttöä. Juuri tämän tehtävänsä takia journalismia pidetään neljäntenä valtiomahtina, joka seuraa kriittisesti lainsäädäntöä, toimeenpanoa ja päätösten soveltamista (Kunelius 1998, 177). Kolmanneksi journalismin tulee edistää julkista keskustelua ja sananvapautta (Hemänus 1990,30).

Kunelius puolestaan korostaa, että monien tutkijoiden mukaan joukkoviestinnän merkittävin yhteiskunnallinen tehtävä on kiinteyden ylläpitäminen. Journalismi nostaa tietyt asiat keskiöön ja arvottaa suuret uutistapahtumat jo omana aikanaan, tapahtumahetkellä historiallisiksi. Yhteiskunnan kiinteys voi horjua, ellei ole yhteisiä puheena aiheita ja kokemuksia, joita osaltaan rakennetaan muistuttamalla asioiden ja tapahtumien historiallisuudesta. (Kunelius 1998, 168.) Suomen EU-ratkaisua pidettiin juuri tällaisena, suurena ratkaisuna, koko kansan asiana, koska journalistit ja media poliitikoiden äänillä korostivat sitä, että päätöksellä on kauaskantoisia vaikutuksia, ja kantoivat huolta siitä, ettei EU-kysymys jaa kansaa.

Yhteisöllisyyttä ei rakenneta pelkästään sen varassa, että korostetaan yhteistä todellisuutta, vaan sitä luodaan myös erottelujen kautta, kuten me ja muut -diskurssin avulla. Erontekoja korostava puhetapa ei rajoitu ainoastaan kansallisen yhteisön tasolle, vaan yhtä lailla esimerkiksi maakunta- ja paikallislehdet tuottavat me-henkeä omilla talousalueillaan. Identiteetin rakentamistyössään media toisaalta myös hajottaa yhteisöjä muodostaakseen uusia, usein kuvitteellisia ja ei-alueellisia yhteisöjä. (Kunelius 1998, 170-171.) Media tuottaa identiteettiehdotuksia, joita yksilö voi käyttää identiteettinsä rakentamisessa. Giddens (1991, 5) onkin todennut, että postmodernille yhteiskunnalle on ominaista identiteettien hajanaisuus ja se, että niistä käydään jatkuvaa neuvottelua.

Kivikurun mukaan EU-retoriikka yhä selkeämmin tuottaa vaatimuksia rakentaa kansallisen identiteetin rinnalle eurooppalaista identiteettiä, jolloin kansalaisten tulisi tuntee eurooppalainen identiteetti omakseen. Tämän varmistaminen edellyttää prosesseja, joita Schlesinger (1995) kutsuu ”hetero-identifikaatioksi”, jonka kautta määrittellemme itsemme, suhteet toiseen ja nämä toiset. (Kivikuru 1996, 29-31.) Toisaalta voidaan pohtia sitä, onko eurooppalaisuuden rakentaminen mediassa laantunut, koska journalismin tutkijoiden pohdinnat liittyivät Suomen EU-jäsenyyden hakemisprosessiin, kansanäänestyksen ja jäsenyyden alkukuukausien aikaan. Eurooppalaisen identiteetin voimistaminen voidaan nähdä silloin olleen tärkeä osa Euroopan unioniin liittymisen retoriikkaa, koska ihmiset piti saada asennoitumaan myönteisesti valtiojohtoista EU-projektia kohtaan.

4.2. Uutinen – tyypillisin journalismin tuote

Uutinen journalismin vanhimpana ja vakiintuneimpana muotona on sitoutunut aktuaalisuuteen ja faktuaalisuuteen voimakkaimmin kuin muut journalistiset tuotteet (Bruun, Koskimies & Tervonen 1986, 12, 52). Klassisen uutisen määritelmän mukaan uutinen välittää totuudenmukaisesti uutta ja ajankohtaista tietoa yhteiskunnasta tehokkaasti ja nopeasti vastaanottajalle vastaamalla kysymyksiin mitä, missä, milloin, miksi, miten (= viisi m:ää) ja kuka (= yksi k) (Huovila 1995, 8; 1998, 47). Journalismin tutkijat erottavat kovat ja pehmeät uutiset. Kovissa uutisissa tiedon yllätyksellisyys, merkittävyys ja vaikuttavuus ovat keskeisiä, ja niissä käsitellään esimerkiksi taloutta ja politiikkaa. Pehmeissä uutisissa taas painotetaan asioiden mielenkiintoisuutta ja jutun erilaisia hu-

man interest (”inhimillinen mielenkiinto”) –piirteitä, ja niitä ovat julkisuuden henkilöiden elämää ja muita kevyitä aiheita käsittelevät jutut. (Kuutti & Puro 1998, 44, 82.)

Uutiskriteerit määräävät sen, millaiset asiat katsotaan uutisoinnin arvoisiksi. Nämä uutisoinnin arvoisiksi katsovat asiat ylittävät ns. uutiskynnyksen. Jos uutispäivän tarjonta on vähäinen, uutiskynnyskin on matala, ja siten uutisarvoltaan vähäisetkin jutut ylittävät helpommin uutiskynnyksen. (Huovila 1998, 88, 91.) Galtung ja Ruge (1965) määrittelevät muita uutisarvoon vaikuttavia tekijöitä, kuten toistuvuus, voimakkuus, yksiselitteisyys (toimijoiden selkeät roolit), kulttuurinen merkittävyys, odotettavuus, yllätyksellisyys, jatkuvuus, kohde kuuluu eliittiin, henkilöitävyys ja negatiivisuus.

Uutiskriteeristöjä on erilaisia, mutta niistä kokonaisvaltaisimman on esittänyt Henk Prakke. Hänen mukaansa maantieteellinen, ajallinen ja kulttuurinen etäisyys muodostavat asian uutisarvon. Maantieteellisen etäisyyden näkökulmasta uutisella on sitä enemmän arvoa, mitä lähempänä vastaanottajaa tapahtuma on. Ajallinen etäisyys puolestaan korostaa uutisen ajankohtaisuutta. Vastaanottajan osallisuus kerrottavaan tapahtumaan, hänen kiinnostuksensa tapahtumaa kohtaan ja tietämyksensä tapahtumasta muodostavat Prakken kolmannen kriteerin, kulttuurisen etäisyyden. (Huovila 1998, 88, 91.) Ahmavaara puolestaan määritteli vuonna 1969 omat informatiivisiksi uutiskriteereiksi kutsumansa kriteerit, jotka pyrkivät välittämään oikeita tietoja ja tosiasioita sekä aktivoimaan älyllisesti. Hänen hahmottelemansa uutisen kriteerit ovat ulkoinen kriteeri, sisäinen kriteeri ja yleinen kriteeri. Ulkoinen uutiskriteeri merkitsee sitä, miten paljon tapahtumat vaikuttavat informaation saajien elämään riippumatta siitä, ovatko he tästä vaikutuksesta tietoisia. Sisäinen uutiskriteeri puolestaan mittaa vastaanottajan itsensä uutiselle antamaa arvoa. Uutisen tulee lisäksi koskea mahdollisimman monia vastaanottajia, jolloin täyttyy yleisen kriteerin vaatimus. (Ahmavaara ym. 1971, 125-127; Huovila 1998, 89.)

Noudattaessaan uutiskriteerejä toimittaja siis tekee valintoja ja jo siten merkityksellistää yhteiskunnallisia tapahtumia. Tutkimuksissa toimittajaa onkin tämän tehtävänsä mukaisesti perinteisesti kutsuttu portinvartijaksi. Toisaalta myös toimittaja ja tiedotusväline määrittelevät käytännössä omat uutiskriteerinsä, jotka voivat poiketa edellä mainituista yleisistä kriteerimäärittelyistä. (Huovila 1998, 87, 92.) Viestimien käytäntöihin ja teksteihin vaikuttavat keskeisesti niiden taloudelliset perustat. Koska mediainstituutiot ovat voittoa tavoittelevia organisaatioita, niiden on saatava mahdollisimman suuri yleisö, jotta mainostajat kiinnostuisivat rahoittamisesta. Kaupalliset paineet eivät kuitenkaan ainoana vaikuta viestinnän sisältöön ja tyyliin, vaan myös omistajat muok-

kaavat mediadiskurssia. (Fairclough 1997, 60.) Myös Luostarisen (1996, 21) mukaan he vaikuttavat mediasisältöihin asettamalla taloudellisia, poliittisia ja kulttuurisia tavoitteita, jotka vaihtelevat sen mukaan, onko kyseessä sensaatiolehti, puoluelehti vai sitoutumaton laatusanomalehti.

Uutisilla on oma uutiskerronnan myötä kehittynyt kolmiosainen rakenteensa, joka mahdollistaa sen, että tieto välittyy taloudellisesti ja nopeasti vastaanottajalle herättäen tämän mielenkiinnon ja ylläpitäen sitä (Huovila 1995, 8-9). Uutiskerronnan rakenne noudattelee merkittävin ensin –kaavaa, eli uutisen mainoksena toimivassa otsikossa kerrotaan uutisen tärkein asia (Huovila 1998, 100). Uutinen koostuu uutiskärjestä, varsinaisesta asiasta ja asian taustoittamisesta. Asian ydin, uutissähke tai otsikko ja ingressi muodostavat uutiskärjen, jossa todetaan lyhyesti, mitä on tapahtunut. Seuraavaksi uutisessa käsitellään pääkohdiltaan varsinainen asia, joka rakentuu vastauksista viiden m:n ja yhden k:n kysymyksiin sekä lisäksi asian mahdollisten vaikutusten, aiempien vaiheiden ja seuraamusten tarkastelusta. Asian taustoittaminen syventää uutista antamalla lisäinformaatiota. (Huovila 1995, 8-9, 94-95.)

Toimittajan valinnat elävät uutisessa, ja siinä on mielipiteitä ja näkemyksiä, joiden olemassaolon perinteinen uutisen määritelmä hylkää (ks. Sipola 1998, 85; Huovila 1998, 15-17). Ahmavaara ym. (1971, 176) painottivat 1970-luvulla sitä, miten kieli toimii ideologisesti sanomalehdissä sanavalintojen kautta ja korostaessaan uutisoitavan tapahtuman eri näkökulmia. Wartiovaara (1991) on tutkimuksessaan päätenyt samaan tulokseen ja osoittanut, että uutisteksti ei ole neutraalia, vaan se sisältää ideologisia aineksia. Huovila (1998, 140) puolestaan ajattelee, että uutisjutun subjektiiviset ja tiedostamattomat ainekset ovat ”toimittajan tiedostamattomia persoonallisia vivahteita”, vaikka uutinen pyritäänkin rakentamaan objektiiviseksi. Fairclough (1995b) kuitenkin katsoo, että median diskurssiin vaikuttavat sitä ympäröivän yhteiskunnan rakenteet ja päinvastoin. Täten siis mediadiskurssia tutkittaessa on otettava huomioon sosiokulttuurinen konteksti, koska kysymys ei ole pelkästään yksittäisen toimittajan intentiosta ja valinnoista, vaan näihin vaikuttavat diskursiiviset ja sosiokulttuuriset käytänteet.

5. EU-PÄÄTÖKSENTEKIJÄDISKURSSIT HELSINGIN SANOMIEN UUTISISSA VUONNA 1994

5.1. Uutiset aikansa tulkitsijoina 1990-luvun alun yhteiskunnassa

Aineistomme vuodelta 1994 koostuu siis kaikkiaan 91 uutisesta, joista olemme analysoineet seitsemän eri diskurssia. Tässä kappaleessa kerromme uutisten sisällöistä ja hiukan vuoden 1994 ajankuvasta. Vuosi 1994 oli tärkeä Suomen Euroopan unioniin liittymisen kannalta, koska Suomi päätti 1992 alkaneet EU-jäsenyysneuvottelut, ja Suomen kansa äänesti jäsenyydestä 16.10.1994. Kansanäänestyksessä jäsenyyttä kannatti 56,9 prosenttia äänestäjistä, kun taas sitä vastusti 43,1 prosenttia äänestysprosentin ollessa 74 prosenttia. Kannattajakuntaan lukeutuivat kaikki porvarihallituksen puolueet, johtava oppositiopuolue SDP, suurin osa kansanedustajista sekä entinen presidentti Mauno Koivisto ja hänen seuraajansa Martti Ahtisaari. Lisäksi enemmistö sanomalehdistä, tärkeät taloudelliset etujärjestöt ja suuryritykset kannattivat jäsenyyttä. Jäsenyyden vastustajista puolestaan merkittävin oli MTK, joka ei pitänyt neuvoteltua lopputulosta hyvänä ja päätyikin siksi vastustamaan jäsenyyttä. (Raunio & Wiberg 2000, 13.)

Euroopan unionin jäsenyysneuvottelut ja mahdollinen jäsenyys värjivät keskeisesti lähes kaikkea politiikkaan liittyvää uutisointia. Aineistossamme on tammikuulta ensimmäisen kerran suorilla vaaleilla valitun presidenttiehdokkaan Martti Ahtisaaren haastattelu ja helmikuulta Jaalan kunnanjohtajan haastattelu. Uutisessa Jaalan liittymistä Kouvolaan verrataan Suomen liittymiseen Euroopan unioniin. Maaliskuussa tutkimusongelmamme kannalta kiintoisia uutisia on kymmenen. Tuolloin Martti Ahtisaari äänestettiin presidentiksi, ja Suomen neuvottelut EU-jäsenyydestä EU:n kanssa saatettiin loppuun, joten aineistossamme EU-jäsenyysaikataulu-uutiset ovat keskeisiä. Euroopan unionin jäsenyyden ja ETA-jäsenyyden eroja ja vaikutuksia pohditaan kolmessa uutisessa.

Huhtikuussa lehden kuudessa uutisessa keskustellaan Suomen päätösvallasta EU:n jäsenenä. Uutisissa puhutaan lisäksi mm. parlamentin roolista, eduskunnan asemasta EU-Suomessa ja Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmästä. Yhdessä aineistomme uutisessa pohditaan myös, mitä tehdä saavutetulla neuvottelutuloksella. Siinä neuvottelutuloksesta ja jäsenyysaikataulusta kehoitetaan pitämään kiinni. Toukokuussa puolestaan keskiössä on jäsenyyden vaikutukset ulkopoliittikkaan, mistä aiheesta uutisia

on neljä. Yhdessä uutisessa verrataan Suomea Tanskaan, jo Euroopan unionissa olevaan Pohjoismaahan, sekä hahmotellaan niiden mahdollista kumppanuutta unionissa.

Martti Ahtisaari suosittelee kesäkuisessa haastattelussa äänestämään kyllä EU-jäsenyydelle. Yhdessä uutisessa Maakuntien liitot valmistelevat yhteistä valtakunnallista suunnitelmaa Euroopan unionissa toimimiseksi, minkä ne näkevät tarpeelliseksi, oli Suomi EU:ssa tai ei. Kesäkuussa uutisoidaan myös Korfulla järjestetystä EU:n huippukokouksesta, jossa Suomen liittymissopimuksen allekirjoittivat pääministeri Esko Aho, ulkoministeri Heikki Haavisto, ulkomaankauppaministeri Pertti Salolainen ja valtiosihteeri Veli Sundbäck. Kesäkuun loppupuolen uutisissa kerrotaan Suomen aloittavan tarkkailijana EU-kokouksissa ja ennakoidaan komissaarivalintaa, jonka katsotaan toden teolla alkavan syksyllä.

Heinäkuussa uutisotsikkoihin kohoaa pohjoismainen yhteistyö Euroopan unionissa, mistä Pohjolan pääministerit kokoustavat Kerimäellä. Toisessa heinäkuisessa, tutkimusongelmamme kannalta keskeisessä, uutisessa otetaan kantaan edustuskykyyn Euroopan unionissa ja kehoitetaan vahvistamaan edustusta koskevat periaatteet. Elokuussa pohjoismaisen yhteistyön kaavaileminen Euroopan unioniin kiihtyy. Toisessa uutisessa hallitus hoputtaa Suomea Euroopan unionin rahaliittoon ja miettii EMU-kriteerejä. Samassa uutisessa kerrotaan siitä, että hallitus antoi Suomen EU-jäsenyyttä koskevan esityksen eduskunnalle presidentin esittelyssä, sekä lisäksi ministrit kommentoivat EU-edustuskiistaa.

Ulkoministeri Heikki Haaviston kääntymys EU-kielteisestä myönteiseksi nähdään keskeiseksi uutisoitavaksi aiheeksi syyskuussa. Kyseisessä uutisessa Haavisto myös hahmottelee Suomen roolia EU:ssa. Ahtisaari puhuu UKK-seminaarissa Pielavedellä, mistä uutisoidaan, ja lisäksi puhe julkaistaan omalla toimituksen kehittämällä otsikolla lyhentämättömänä suorana lainauksena uutisen alapuolella. Katsomme puheen myös uutiseksi, koska se sellaisena lukijalle tarjotaan. Totuttua jo EU:ssa olevan jäsenen ja Suomen vertailua jatkaa Britannian entinen pääministeri Sir Edward Heath, joka varoittaa Suomea välttämään brittien virheen eli liittymään viivyttämättä EU:iin. Lisäksi syyskuussa vierekkäisissä uutisissa kerrotaan eduskunnan käymästä EU-keskustelusta siten, että osa jäsenyyden puolustajien puheenvuoroista on kerätty omaan uutiseensa ja vastaavasti osa vastustajien puheenvuoroista omaansa.

Syyskuussa alkaa kymmenosainen väittelysarja Euroopan unionia koskevista kysymyksistä. Tässä Helsingin Sanomien väittelysarjassa Kymmenen erää EU:sta EU-jäsenyyden puoltajat ja vastustajat kertovat näkökantojaan. Olemme sisällyttäneet sen

aineistoomme, koska pidämme sitä uutisena esimerkiksi aiheen ajankohtaisuuden ja sarjan sijainnin perusteella. Sarja on sijoitettu Kotimaa-osastolle, uutissivulle. Tämän sarjan neljässä uutisessa käsitellään tutkimusongelmamme kannalta aiheellisia kysymyksiä. Näistä neljästä kolme on julkaistu syyskuussa, ja neljäs puolestaan lokakuussa.

Helsingin Sanomat julkaisee lokakuussa uudelleen kolme, samalla sivulla huhtikuussa ilmestynyttä uutista, joihin on tehty pieniä muutoksia. Uutisissa pohditaan Suomen vaikutusvaltaa Euroopan unionissa. Lokakuussa useat eri poliitikot pitivät puheita EU:hun liittymisestä eri paikkakunnilla, ja näistä puheista kirjoitetaan Päivän puheet –palstalla. Oikeusministeri Jäätteenmäki pohtii pienen valtion roolia Euroopan unionissa, opetusministeri Heinonen miettii EU:n vaikutuksia koulutukseen, kansanedustaja Lipponen kaavailee Suomelle rauhanturvaajan roolia ja kansanedustaja Kankaanniemi kommentoi Euroopan unionin päätöksentekokoneistoa. Kansanedustaja, Sdp:n puheenjohtaja Lipposen Turun Sanomissa julkaistusta ulkopoliittikkaa koskevasta kirjoituksesta Helsingin Sanomat poimii ydinkohtia. Päivän puheet –palstalla Mattila pohtii Suomen EU-strategian laatimista ja kansanedustaja Anttila puolestaan EU:n päätöksentekokulttuuria. Komissaarin valinta ja sen herättämä keskustelu nousevat myöskin esille lokakuussa.

Marraskuussa Liikanen kiirehtii laittamaan EU-asioita tärkeysjärjestykseen, Pääministeri Aho kommentoi eduskunnan roolia EU-päätöksenteossa ja Suomen hallitus osoittaa pettymyksensä Norjan EU-ratkaisuun, mutta pohjoismaista yhteistyötä vannotaan jatkettavan kaikesta huolimatta EU:ssa, jossa myös Norjan etuja Pohjoismaat lupaavat valvoa. Euroopan unionin päätöksenteon julkisuus ylittää uutiskynnyksen marraskuun loppupuolella ja joulukuussa. Jo syyskuussa alkanut uutisointi EU:n rekkadiirektiivistä kiihtyy marraskuussa. Vuoden 1994 viimeisessä numerossa toimittaja pohtii EU:n vaikutuksia suomalaiseen päätöksentekoon ja virkamiesten asemaan.

5.2. van Leeuwenin sosiaalisten toimijoiden malli

Nimeämisen analyysissä käytämme tekstianalyttisena työkaluna Theo van Leeuwenin (1996, 32-70) kehittämää sosiaalisten toimijoiden mallia, jossa kuvataan sosiosemanttisesti sitä, millaisissa rooleissa sosiaaliset toimijat esiintyvät tekstissä. Teoriassa sosiaaliset toimijat eivät rakennu puhtaasti lingvistiksi, koska sosiologiset ja lingvistiset kategoriat eivät aina kohtaa. van Leeuwen ei siis katso, että kielipiillinen muoto ratkaisisi

sen, kuka on sosiaalinen toimija. Lauseopillinen subjekti ei välttämättä ole sosiaalinen toimija. Esimerkiksi lauseessa *Ovi aukesi ovi* on lauseopillisesti subjekti, mutta merkityksen kannalta se ei sitä ole, vaan toimija (kuka tai mikä avasi oven) ei paljastu lukijalle. Sosiaalisena toimijana tutkitaan ihmistoimijaa, jolloin kiinnitetään huomiota persoona- tai possessiivipronomineihin, erisnimiin, substantiiveihin tai adjektiiveihin, mutta se voi myös olla epäinhimillinen toimija, jolloin se esitetään abstrakteilla tai konkreettisilla substantiiveilla. (van Leeuwen 1996, 32-34.)

Esittelemme teoriasta vain ne kohdat, jotka ilmenevät aineistossamme. van Leeuwenin 22 kohdan mallissa (ks. Liite 3) tärkeää ensinnäkin on se, millaisia sosiaalisia toimijoita on sisällytetty tekstiin ja mitkä toimijat on jätetty ulkopuolelle. Fairclough (1992a, 190-191) painottaa tätä samaa, joten van Leeuwenin malli soveltuu hyvin kriittisen diskurssintutkimuksen välineeksi. van Leeuwenin teoriassa *inkluusiossa* toimija on sisällytetty tekstiin, ja *ekskluusiossa* puolestaan toimijasta joko on jäänyt jälki, tai se on täysin poissa. Kun sosiaalinen toimija tai toimijat on häivytetty, mutta hänen toimintansa kuvataan, kyseessä on *taka-alalle jättäminen*. Taka-alalle jättämisessä sosiaalinen toimija tai toimijat näkyvät kyllä muualla tekstissä, vaikka heitä ei yhdistetäkään toimintaan. *Tukahduttamisesta* puhutaan silloin, kun toimija tai toimijat eivät ilmene tekstistä, ja se ilmaistaan esimerkiksi passiivin keinoin. (van Leeuwen 1996, 38-41.)

Sosiaaliset toimijat voivat saada teksteissä aktiivisia tai passiivisia rooleja. Aktiivaatiossa sosiaaliset toimijat representoidaan aktiivisina, dynaamisina voimina toiminnassa. Passiivaatiossa toimijat puolestaan esitetään toiminnan alaisina, ja sitä on kahdenlaista tyyppiä: toimija voi olla subjektivoitu, alistettu, jolloin sitä kohdellaan esityksessä objektina tai benefiliasoitu, jolloin toimija muodostaa kolmannen osapuolen, joka hyötyy toimijasta joko positiivisesti tai negatiivisesti. (Emt. 1996, 43-45.)

Valinta *yleisen (generisaatio)* ja *erityisen (spesifikaatio)* viittaamisen välillä on keskeinen tekijä sosiaalisten toimijoiden analyysissa. Spesifikaatiossa sosiaaliset toimijat voidaan esittää luokkina tai erityisinä tunnistettavina yksilöinä. Tunnistettaviin yksilöihin viittaamisessa on kyse *yksilöimisestä*, kun taas ryhmänä *assimilaatiosta*. Edellinen realisoituu yksikkömuotoisen, jälkimmäinen taas monikolla tai ihmisryhmään viittaavalla substantiivilla, kuten kansakunta tai yhteisö. Assimilaatio jakautuu vielä *aggregaatioon*, joka ilmenee epämääräisten ja määrällisten tilastojen käyttämisenä (markkina-tutkimukset, 40 % suomalaisista) ja *kollektivointiin*, jossa ei ole tilastotietoa mukana (suomalaiset). (Emt. 1996, 46-50.)

Assimilaation rinnalla on toinen tapa, *Assosiaatio*, esittää sosiaaliset toimijat ryhminä. Yleisin assosiaation reaalistuma on parataksi, rinnastus. van Leeuwen kertoo assosiaatiosta käyttäen esimerkkinään tarinaa Markista ja Mandysta. Kun he taivaltavat yhdessä kouluun, he ovat *Mark ja Mandy*. Heidän astuttuaan koululuokkaan tämä assosiaatio hylätään, ja heihin viitataan *erillisinä yksilöinä tai luokkana*. (Emt. 1996, 50-51.)

Sosiaaliset toimijat voidaan ilmaista tarkasti (*determinaatio*), tai heitä kohdellaan anonyymeina yksilöinä tai ryhminä (*indeterminaatio*). Indeterminaatio rakennetaan tyypillisesti indefiniittipronomeineilla kuten joku, jotkut, jokin, eräs harva, usea, kaikki, muu muutama, kukin, kumpikaan, kukaan jne. Lauseessa *Joku laittoi kukkia opettajan pöydälle* sosiaalinen toimija on *joku*, joka on anonymisoitu. Indeterminaatio voi olla myös aggregoitu (monet uskovat). (Emt. 1996, 51-52.)

Differentiaatio, nimeäminen ja kategorisointi ovat esimerkkejä determinaatiosta. Differentiaatiossa erotetaan suoraan yksilöllinen sosiaalinen toimija tai sosiaalisten toimijoiden ryhmä samanlaisesta toimijasta tai ryhmästä luomalla erot itsen ja toisen tai meidän ja heidän välille. Nimeämisessä sosiaaliset toimijat esitetään heidän ainutlaatuisen identiteettinsä termein, ja se toteutuu tyypillisesti erisnimillä, jotka voivat olla muodollisia (pelkkä sukunimi kunnioittavan nimityksen kera tai ilman), puolimuodollisia (etunimi ja sukunimi) tai epämuodollisia (pelkkä etunimi.) Kategorisoinnin van Leeuwen jakaa kolmeen osaan, joista esittelemme työmme kannalta keskeisimmän *Funktionalisoinnin*, jossa sosiaalisiin toimijoihin viitataan toiminnan termein, jotka ilmaisevat mitä he tekevät ammattinsa tai roolinsa kautta (puheenjohtaja, haastattelija, pianisti ja tykkimies). (Emt. 1996, 52-54.)

van Leeuwen (1996, 59-60) ottaa mallissaan huomioon inhimilliset sosiaaliset toimijat, mutta myös ne sosiaaliset toimijat, joiden merkitys ei sisällä semanttista inhimillistä piirrettä (*epäpersoonallistaminen*). Tämä persoonattomaksi tekeminen sisältää kaksi näkökohtaa: *abstraktion* ja *objektivoinnin*. Abstraktiossa sosiaalisia toimijoita esitetään heihin liitetyn ominaisuuden kautta. Esimerkiksi maahanmuuttajia on voitu kuvailla tekstissä *köyhiksi, mustiksi ja laittomiksi*. Näistä kuvailuista muodostetaan käsite *ongelma*, jota käytetään tekstissä representoimaan maahanmuuttajia. Objektivoinnissa sosiaalisiin toimijoihin viitataan paikkojen tai asioiden avulla, jotka on liitetty läheisesti heidän persoonallisuuteensa tai toimiinsa. Tämä tapahtuu metonyymisen viittauksen avulla. Objektivointia on neljää tyyppiä, mutta me esittelemme tässä niistä kaksi: *tilaan liittämisen* ja *ilmauksen itsenäistämisen*. Tilaan liittämisenä on kyse siitä, että sosiaalinen toimija muodostetaan viittaamalla paikkaan, joka liittyy heihin annetussa konteks-

tissa. *Suomalaiset* voidaan korvata sanalla *Suomi*. Ilmauksen itsenäistämisessä ilmaus esittää sosiaaliset toimijat. Esimerkiksi *raportti* ja *tutkimukset* ovat toimijastaan itsenäistyneitä ilmauksia. Tämä on keino antaa persoonatonta arvovaltaa ilmauksille, ja usein sitä käytetään korkea-arvoisten ja virallisten puhujien yhteydessä. (Emt. 1996, 59-60.)

5.3. Tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi

Tasavertainen päätöksentekijä rakentuu osaltaan nimeämisen kautta. Tässä diskurssissa keskeisimmäksi sosiaaliseksi toimijaksi tilaan liittämällä nimetään *Suomi*. Suomeen toimijana viitataan myös kollektiivoimalla *suomalaiset* ja persoonapronominilla *me* joko yksin tai yhdistettynä verbiin (*olemme, olisimme, pääsemme mukaan päättämään*). Suomi on aktiivinen, dynaaminen toimija riippumatta siitä, mitä nimeämisen tapaa käytetään.

Yhdessä tapauksessa (HSb 21.5.94) Suomi tosin on esitetty toiminnan kohteena, mutta katsomme, että sekin rakentaa tasavertaista päätöksentekijää. EU-jäsenyyden vaikutuksia ulkopoliittikkaan kuvattaessa *Suomen* sanotaan joutuvan siirtymään ”*yksin tekemisestä yhdessä tekemiseen*”, jolloin voidaan tulkita *Suomen* olevan sosiosemanttisesti alistettu kohde. Kuitenkin kun otetaan tarkasteluun myös tapa, jolla tekeminen sanotaan toteutettavan *yhdessä*, huomataan, että yhdessä tekeminen ei poista toimijan aktiivisuutta, vaan aktiivisuus jakautuu kaikille. Lisäksi yksin tekemiseen liitetään usein negatiivisia merkityksiä.

Päätöksenteko Euroopan unionissa ulotetaan diskurssissa koskemaan kaikkia päätöksenteon tasoja niin Euroopan unionissa kuin kotimaassakin. Tämä näkyy siinä, että Suomi sosiaalisena toimijana kollektivoidaan *alueiksi ja kunniksi, ay-liikkeeksi, virkamiehiksi, kansanedustajiksi ja ministereiksi*, koska näillä kaikilla katsotaan kullakin olevan oma vaikutuskanavansa Euroopan unionissa.

1) Lehtinen uskoo siihen, että *kansanedustajat* Suomessakin saattavat vaikuttaa Brysselin päätöksentekoon: ”Tanskassa kansanedustajat kuulevat ja evästävät ministereitä aina ennen ministerineuvoston kokouksia, ja saavat äänensä kuuluviin”. (HS 7.10.94.)

Suomi kuvataan sosiaaliseksi toimijaksi myös abstraktion keinoin nimeämällä Suomi siihen liitetyn ominaisuuden *EU-jäsenyyden* kautta, kuten esimerkissä kaksi. Aineistossa Suomea ei ole tukahdutettu kertaakaan, mutta taka-alalle se on jätetty nominaalimalla. Näin on tehty esimerkissä kolme. Taka-alalle jätetty toimija voidaan nimetä

Suomeksi, koska se nimetään näin muualla tekstissä, vaikka sitä ei yhdistetäkään toimintaan.

2) Ja mikä tärkeintä: vain *EU-jäsenyys* antaa mahdollisuuden vaikuttaa Euroopan tulevaisuuteen. (HSb 3.3.94)

3) Hallitus vakuuttaa, että EU-jäsenenä Suomi olisi täysivaltainen ja itsenäinen valtio samalla tavalla kuin nykyiset unionin jäsenvaltiot. *Osallistuminen* EU:n päätöksentekoon korvaa osittain valtaoikeuksien siirtymistä unionin elimille, hallitus kertoo. (HSa 26.8.94)

Suomi ja Euroopan unioni kyllä jätetään yhdessä taka-alalle useasti passiivina käyttämällä. Myös päätöksentekotavan korostaminen adverbialilla tukee nimenomaan sitä, että kumpikin sosiaalinen toimija on jätetty yhdessä taka-alalle. Adverbiaali toimii jälkenä taka-alalle jättämisestä. Kannanotto päätöksentekotapaan kertoo siis siitä, että toimijoita on useita. Lisäksi sosiaaliset toimijat on nimetty muualla tekstissä, vaikka suoraan heitä ei yhdistetäkään toimintaan.

4) EU:n yhteiset ulkopoliittiset kannanotot *hyväksytään* yksimielisesti ulkoministerien muodostamassa neuvostossa tai poliittisessa komiteassa. (HSa 21.5.94)

5) Unionin ulkopoliittiset linjat vetää huippukokous, jossa asioista *päätetään* aina yksimielisesti. (HSd 21.5.94)

6) Tavoitteet *tehdään* myös yksimielisesti. (HSd 21.5.94)

Suomi ja Euroopan unioni representoidaan myös yhdessä sosiaalisiksi toimijoiksi.

7) -- *olisimme* mukana päätöksenteossa *EU:n muiden jäsenvaltioiden kanssa*", Haavisto sanoi. (HS 17.4.94)

Myös yleistämisen keinoin korostetaan Suomen ja Euroopan unionin yhteistä toimijuutta, koska tällöin ei yksilöidä Suomea ja jäsenmaita erikseen, vaan kukin voi identifioitua sanottuun.

8) *EU:n komissaari* ei ole oman maansa etujen ajaja (HSd 20.10.94)

9) Unioni käsittelee vain asioita, joita *joku* ehdottaa ja jotka *kaikki jäsenet* yksimielisellä päätöksellä ottavat käsittelyyn. (HSb 21.5.94)

10) *Jokainen jäsenmaa* voi estää kannanoton. (HSa 21.5.94)

Euroopan unioni esiintyy sosiaalisena toimijana diskurssissa yhtenä kokonaisuutena, jolloin se on kollektivoitu käyttämällä monikkoa tai ihmisryhmään viittaavaa substantiivina tai nominilauseketta, kuten *Euroopan unioni*, *unioni*, *EU*, *järjestö*, *yhteisö*,

valtioliitto, itsenäiset valtiot, kahdentoista itsenäisen valtion yhteenliittymä, ryhmittymä ja EU-maat. Tavallista on myös, että Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmän yksittäiset osat edustavat koko unionia. Tällöin Euroopan unioni nimetään kollektivoinnilla *huippukokoukseksi, alueiden komiteaksi ja ministerineuvostoksi*, joita ei kuitenkaan aseteta keskinäiseen arvojärjestykseen.

Aineistossa on tapauksia, että Euroopan unioni jätetään taka-alalle Suomen ollessa esillä. Hyvin tavanomaista on, että Euroopan unioni tulee muualla tekstissä ilmi, mutta myös lauseeseen on jäänyt jälki sen olemassaolosta.

11) -- olemme itse *mukana* päättämässä, millaiseksi EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka kehittyy, kuin vain passiivisesti sitä sivusta seuraamassa tai siihen sopeutumassa”, Mattila sanoi. (HS 17.4.94)

12) Euroopan unionin jäsenenä Suomi voi sopeutua tähän muutokseen (maatalouden rakennemuutos) *hallituimmmin kuin yksin*. (HS 2.3.94)

13) Hänen mielestään Suomen on parempi olla *mukana* päättämässä yhteistyön syventämisestä mm. puolustuskysymyksissä vuonna 1996 kuin katsoa ulkopuolelta. (HSb 3.3.94)

Tässä diskurssissa Suomi nimetään, mutta muita jäsenmaita ei yksilöidä. Vaikka Suomi nimetäänkin, sillä kuitenkin nähdään olevan yhteiset päämäärät ja tavoitteet EU:n kanssa. Suomi nousee esille, koska se ei ole vielä EU:n jäsen, vaan vasta pyrkimässä jäseneksi, ja sille hahmotellaan roolia EU:n päätöksenteossa.

5.4. Liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi

5.4.1. Sosiaaliset toimijat diskurssissa

Tässä diskurssissa muodostetaan erilaisia liittoumia EU:n sisälle, jolloin EU:n päätöksenteko näyttäytyy liittolaisuusasetelminä, jotka ovat muuntuvia pohjautuen erilaisille perustoille. Tällaisia perustoja ovat jäsenvaltion ikä EU:ssa, maantieteellinen sijainti, kulttuurinen tai poliittinen tausta. Pohjoismaainen liittouma on eniten korostuva näkökulma, joka nimeämisen avulla rakennetaan. Pohjoismailla ei ole keskinäisiä ristiriitoja, vaan niillä on yhteisiä intressejä ja etuja puolustettavana muita EU-jäseniä vastaan, tai ne hakeutuvat yhteistyöhön niiden maiden kanssa, joiden edut ovat yhteneväisiä Pohjoismaiden kanssa.

14) *Eteläiset jäsenmaat* odottavat pohjoisen rikkailta tulijoilta rahaa, mutta *ne* pelkäävät *Pohjolan, Saksan ja Benelux-maiden* vetävän unionia teknokraattisempaan suuntaan. (HS 20.3.94)

Suomi sosiaalisena toimijana on aktiivinen samoin kuin muutkin erikseen nimetyt Pohjoismaat, kuten esimerkiksi viisitoista ilmenee. Samasta esimerkistä nähdään myös aineistossa usein esiintyvä abstraktio *pohjoismainen yhteistyö*, joka kuvaa Pohjoismaiden yhteistä toimintaa Euroopan unionissa. Tavallisinta kuitenkin on, että Suomi häivytetään yhdeksi pohjoismaista kollektivoinnin ja aggregaation avulla (esimerkki 16 ja 17). Harvinaisempi kollektivoinnin muoto on *Pohjola* ja kerran esiintyvä *me Pohjolan ystävykset*. Suomi sosiaalisen toimijana on nimetty aina *Suomeksi*, ja asiayhteyksistä voi päätellä, että kyseessä on valtiotoimija, eikä kansalaisyhteiskunta sisälly merkitykseen *Suomi*.

15) *Pohjoismainen yhteistyö* saa erittäin merkittävän aseman, jos *Norjasta, Ruotsista ja Suomesta* tulee unionin jäseniä. (HS 9.7.94)

16) *Pohjoismaat* aikovat esiintyä yhdessä EU:hun päin. (HSb 16.11.94)

17) ”Parasta olisi, että *neljä Pohjoismaata* tuovat suunnilleen samanlaisia kantoja esiin neuvottelupöydän ääressä. (HSb 20.10.94)

Suomi kollektivoidaan substantiivein ja nominilausekkein Ruotsin, Norjan ja Itävallan kanssa jäsenyyden iän perusteella *tulokkaiksi, tulokasmaiksi, uusiksi, uusiksi maiksi* ja *uusiksi jäseniksi*, jotka saattavat esiintyä yhdessä muita jäsenmaita vastaan (18). Toisaalta vanhat jäsenmaat voivat yksin tai ryhmänä vahvistaa omia liittoumiaan uusilla tulokkailla (19).

18) EU:ssa ei voida olla varmoja, kenen leiriin *uudet* sijoittuvat. (HS 20.3.94)

19) *Britit* joutuvat silti silti napit vastakkain *tulokkaiden kanssa*, sillä saarivaltiossa ei pidetä sosiaalilainsäädännön tuputtamisesta. (HS 20.3.94)

Vaikka Suomi pääasiallisesti nähdäänkin aineistossa liittoutuvan Pohjoismaiden kanssa, mahdollista on myös se, että Suomi hakee tukea muista jäsenmaista, jotka esitellään anonyymien kollektivoinnin keinoin. Mahdollisia tulevia kumppaneita ei voi päätellä muualtakaan tekstistä (esimerkki 20). Euroopan unioni nimetään jäsenmaittain tilaan liittämisen keinoin *Saksaksi, Britanniksi, Hollanniksi, Irlanniksi, Tanskaksi ja Ranskaksi*. Maantieteelliseen sijaintinsa perusteella tietyt EU-maat kollektivoidaan substantiivein ja nominilausekkein *keskieurooppalaisiksi, eteläisiksi jäsenmaiksi* ja *Välimeren maiksi*. Eteläisiä jäsenmaita ja Välimeren maita ei lainkaan nimetä erillisinä toimijoina,

eikä niitä suoraan yhdistetä liittolaissuhteeseen Suomen kanssa. Ne voivat mahdollisesti kuitenkin sisältyä esimerkissä kaksikymmentä sanaan muut.

20) EU:n sisällä *Suomen valta* riippuisi mm. siitä, miten *se* onnistuisi liittoutumaan *muiden kanssa*. (HSa 9.4.94)

21) Tähti myöntää, että joissakin asioissa *Suomi* pystyisi vaikuttamaan EU -päätöksiin liittoutumalla *muiden kanssa*. (HSb 9.4.94)

Poliittisen ja kulttuurisen taustan takia Pohjoismaat yksinään tai yhdessä Itävaltan kanssa representoidaan yhteiseksi liittoumaksi. Vanhat jäsenmaat voivat ryhmittyä niiden kanssa, jos ne katsovat, että uusien jäsenmaiden arvomaailma vastaa niiden arvostuksia.

22) *Pohjoismaat ja Itävalta* ovat perinteisesti painottaneet erilaisia arvoja kuin keskieu-rooppalaiset. (HS 20.3.94)

23) *Kaikki Pohjoismaat* ovat eurooppalaisessa mittakaavassa *vasemmistolaisia maita, jotka* saattavat olla epäsolidaarisia jopa ulkopoliittikan herkällä alueella. (HS 20.3.94)

Yleistämisen tasolla ei tuoteta eroja eri maiden välille, mutta liittolaissuhteet ovat olemassa, vaikka osapuolia ei nimetä. Tämä näkyy verbistä.

24) *EU:n jäsenmaat* ryhmittyvät usein ennen huippukokouksia tiettyjen tavoitteiden taakse. (HSd 9.4.94)

Aineistossamme hyvin harvoin jäsenmaat ryhmittyvät väkimäärän perusteella Euroopan unionissa. Suuret voivat ryhmittyä keskenään tai kukin voi hakea kumppaneita muista jäsenvaltioista. Pienet jäsenmaat liittoutuvat keskenään tai suurten kanssa. Suuriksi jäsenmaiksi nimetään yhdessä tapauksessa *Ranska, Saksa ja Englanti*. Pieniä maita ei nimetä erikseen kertaakaan. Seuraavassa esimerkissä Euroopan unioni on nimetty aggregaation avulla, jolloin unioni hajoaa pieniin ja suuriin jäsenmaihin.

25) *Kolme suurta* tai *kaksi suurta kahden pienemmän tuella* voisi estää päätökset. (HSd 9.4.94)

5.4.2. Diskurssin metaforinen rakentuminen

Nimeämisen analyysin lisäksi osoitamme sen, miten liittoutuva päätöksentekijä - diskurssi rakennetaan metaforien avulla. Metaforateorioita on useita, kuten semanttinen, pragmaattinen ja konstruktivistinen (Maasen & Weingart 2000, 34). Käyttämämme metaforateoria on konstruktivistinen George Lakoffin ja Mark Johnsonin metaforateo-

ria, joka ei asetu ristiriitaan Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin kanssa konstruktivistisen painotuksensa vuoksi. Metaforassa on kyse siitä, että jokin asia ymmärretään ja koetaan toisen asian termein. Nämä toisen asian termit toimivat lähdealueena, ja kohdealueena on ilmiö, josta puhutaan. Ei-metaforisuudesta on siis kysymys silloin, kun käytetään asian omia käsitteitä. Metaforat ovat niin tavallisia ja automaattisia välineitä, että niiden käyttöä ei yleensä edes huomata. Ajattelussa metaforat ovatkin aina läsnä, ja lisäksi ne ovat arkikielisinä ja arkijärkinä kaikkien ulottuvilla. Metaforat ovat korvaamattomia mielikuvituksellemme ja niiden avulla ymmärrämme maailmaa ja itseämme. (Lakoff & Turner 1989, xi, 57, 59, Lakoff & Johnson 1980, 3, 5.)

Lakoffin ja Johnsonin metaforateoriassa kuvataan kolmenlaisia metaforia: suunta-metaforia, ontologisia ja rakenteellisia metaforia. Suuntametaforissa spatiaalisuutta (esimerkiksi ylhäällä - alhaalla, sisään - ulos, edessä - takana, päällä - kiinni, keskusta - periferia) käytetään hyväksi jäsentämään kokemustamme. ONNELLINEN ON YLHÄÄLLÄ –metafora on esimerkiksi *Hän leijui pilvissä* ja ONNETON ON ALHAALLA -metafora on esimerkiksi *Hän on allapäin*. Ontologisissa metaforissa puolestaan on kyse siitä, että mikäli ymmärrämme kokemuksemme objekteina ja ainesosina, pystymme paremmin käsittelemään niitä, esimerkiksi viittaamaan niihin ja laskemaan niitä. Esimerkiksi MIELI ON KONE –käsitteellinen metafora on *Käyn yli- kierroksilla* -ilmauksen taustalla. (Lakoff & Johnson 1980, 15, 25.) Yksi ontologisen metaforan alalaji on personifikaatio, jossa epäinhimillinen nähdään inhimillisenä esimerkiksi seuraavassa lauseessa inflaatio inhimillistetään: *Inflaatio syö voittomme*. Rakenteelliset metaforat ovat rikkaampi lähde kuin suunta- ja ontologiset metaforat, koska ne rakentavat toisen käsitteen toisen termien avulla. Näin esimerkiksi metafora *Aika on rahaa* kätkee taakseen länsimaisissa teollisissa yhteiskunnissa vallitsevan ajatuksen, että AIKA ON RESURSSI, joka on hankittavissa ja kulutettavissa. (Emt. 1980, 61-66.)

Aineistossamme juuri rakenteelliset metaforat ovat keskeisiä. Kohdealueena on poliittinen päätöksenteko ja lähdealueena toimii sota, jolloin sotaan yleensä liitetyt sanat rakentavat tämän päätöksentekijädiskurssin. Koko Euroopan unionin politiikka näyttyy sodan kautta. Euroopan unionin keskeisintä päätöksentekopaikkaa nimitetään *EU:n päämajaksi* ja *Brysselin päämajaksi*. Päätöksentekoa kuvataan jakautumisena eri ryhmittymiin, joita muodostetaan erilaisten intressien pohjalta. Näitä syntyneitä rakennelmia kuvaavat esimerkiksi seuraavat substantiivit: *yhteisön asetelmat*, *liittolaissuhde*, *leiri* ja *brittileiri*. Päätöksentekotoimintaa puolestaan rakennetaan sotaisilla verbeillä

liittoutua, kerätä joukko, ryhmittyy, kaataa (päätökset), estää (päätökset), joutua napit vastakkain, vastustaa, olla hallussa, liittyä mukaan ja olla samalla linjalla.

Kun kuvataan Pohjoismaiden keskinäistä toimintaa suhteessa muihin Euroopan unionin jäsenmaihin, puhutaan siis pehmeästi pohjoismaisesta yhteistyöstä. Kun Pohjoismaat toimivat yhdessä, se ei ole liittoutumista vaan yhteistyötä. Keskinäistä toimintaa kuvataan perhe-elämän ja ystävyuden metaforilla. Pohjoismaisen keskinäisen suhteen kuvaaminen liittoumana otetaan huomioon, mutta se kiistetään jyrkästi kolmessa tapauksessa (esimerkit 26, 27 ja 28). Pohjoismaisesta näkökulmasta katsottuna on itseltään selvää, ettei kyseessä ole liittoutuminen, vaikka EU:ssa Pohjoismaiden tiivis yhteistyö voidaan sellaisena nähdäkin. Toisaalta pohjoismaista yhteistyötä voidaan pitää liittoutumisena, koska Pohjoismaiden ja Euroopan unionin muiden jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä kuvataan tässä diskurssissa sotaisin verbein. Tällöin Pohjoismaat ovat esimerkiksi tietyissä asiakysymyksissä samalla linjalla. Alla olevissa esimerkeissä Pohjoismaista yhteistyötä EU:ssa ei kuvata sotaisin metaforin. Sotaisin metaforin rakentuva liittolaisdiskurssi otetaan huomioon, mutta se halutaan nimenomaan kiistää.

26) Ahtisaari ja Aho sanoutuivat Korfulla irti tavoitteesta rakentaa unionin sisälle pohjoismainen ryhmittymän. Haavistoa ei kiinnostanut enää brittileirikään Korfun riitaisen kokouksen jälkeen. Pohjoismaiset pääministerit aloittivat Korfulla kuitenkin uuden käytännön, jonka mukaan he keskustelevat esille tulevista asioista yhdessä aina EU-kokousten edellä. (HSa 27.6.94)

27) Pohjoismailla on ”ainutlaatuinen historiallinen mahdollisuus yhdistyä Pohjoismaiden perheeksi Euroopassa”, rohkaisi Tanskan pääministeri Poul Nyrup Rasmussen EU-kansanäänestykseen valmistautuvia naapureitaan Kööpenhaminassa keskiviikkona. ”*En tarkoita blokkipolitiikkaa (EU:n sisällä), vaan pohjoismaisten ihanteiden ajamista*”, hän selitti suomalaisten toimittajien ryhmälle. (HS 11.8.94)

28) Pääministeritapaamisessa tiistaina alkoi myös hahmottua se, että Pohjoismaat aikovat esiintyä yhdessä EU:hun päin. *Oman erityisen ”pohjoismaisen blokin”* näkymistä aiotaan välttää, sillä sitä ei katsota hyvällä EU:ssa. (HSb 16.11.94)

5.5. Yksinäinen taistelija -diskurssi

Erityisesti Suomen kansanäänestyksen aikoihin Euroopan unionissa keskusteltiin rekka-direktiivistä. Koska Suomi ei vielä ollut varsinainen EU:n jäsen, sillä ei ollut mitään roolia päätöksenteossa. Suomen kannalta ehdotettu direktiivi olisi ollut huono, koska se olisi lisännyt kustannuksia rekkojen uusimisen takia. Ainoastaan tästä asiasta kertovissa uutisissa Suomesta rakennetaan yksinäinen taistelija. Tämän diskurssin ole mme tulkin-

neet nimeämisen ja metaforien kautta rakentuvaksi. Keskeisiä ovat sodan metaforat liitoutuvan päätöksentekijädiskurssin tapaan, mutta Suomi nimetään yksin aktiiviseksi sosiaaliseksi toimijaksi, joka kykenee vastustamaan päätöksen syntymistä.

29) *Suomi kamppailee säilyttääkseen suuret rekat EU:ssa.* (HSa 14.11.94)

30) *Suomi aikoo taistella loppuun saakka kuorma- ja linja-autojen pakollista pienentämistä vastaan Euroopan unionissa.* (HSb 14.11.94)

Euroopan unioni on ikään kuin näkymätön vastustaja, koska se on toimijana jätetty taka-alalle, eikä sitä nimetä jäsenvaltioiden tai päätöksentekojen mukaan. Suomen vastustajaksi esitetäänkin EU:n rekkadirektiivi. Suomi representoidaan pääosin *Suomena*, kerran persoonapronominilla *meidän* ja kerran *suomalaisina*.

31) *Suomi jatkaa kamppailuaan EU:n rekkadirektiiviä vastaan.* (HSb 14.11.94)

32) Kansliapäällikkö Korpelan mukaan *Suomi* uskaltaisi lähes ensi töikseen EU:ssa nostaa rekoista rähinän: ”Ilman muuta. Täytyyhän *meidän* hoitaa siellä omia asioitamme.” (HSb 14.11.94)

Tämän diskurssin sotaiset metaforat ovat verbejä ja substantiiveja. Edellisistä esimerkeistä olemme alleviivanneet niissä esiintyvät kielikuvat. Verbejä ovat mm. *kamppailla*, *taistella loppuun saakka*, *taistella*, *nostaa rähinä* ja *olla valmis rähjäämään*. Substantiiveja ovat *kamppailu* ja *takaisku*.

5.6. Asiantuntijadiskurssi

Faircloughin (1992a, 120) mukaan presuppositiot ovat propositioita, jotka tekstin tuottaja esittää kyseenalaistamattomina, ennalta itsestään selvinä ajatuksina. Hän mieltää sen osaksi intertekstuaalisuutta, koska presupposition sisältämän tiedon on tultava jostakin aiemmasta, joko konkreettisesta tai ei-konkreettisesta, tekstistä. Ideologiamme rakentuu kaikista kohtaamistamme teksteistä. Presuppositioihin sisältyvät tekstin tuottajan näkemykset maailmasta ja hänen oletuksensa vastaanottajan tietomäärästä. Kun kirjoittaja esittää tietyn väitelauseen, hän samalla presupponoi tiettyjen asiutilojen olevan todennukaisia tai tiettyjen olioiden olevan olemassa. (Hakulinen & Karlsson 1995, 58.) Kun tekijä siis tuottaa tietyn lauseen, siihen saattaa sisältyä presuppositio, joka on ideologisesti merkityksellinen (van Dijk 1995, 268-269).

Suomelle rakennetaan aineistossamme asiantuntijan asema Euroopan unionin päätöksenteossa juuri presuppositioiden kautta. Tässä diskurssissa tuodaan esille tehtäviä, jotka Suomi joko itse ottaa tehtävikseen tai sille annetaan ne. Pääsääntöisesti Suomi kuitenkin itse ottaa asiantuntijan roolinsa. Yhtä tapausta lukuun ottamatta Euroopan unioni on taka-alalle jätetty myös niissä tapauksissa, joissa unioni asettaa Suomen asiantuntijan rooliin. Passiivin keinoin (33) ja anonyymilla kollektivoinnilla (34) on unionin edustajat jätetty nimeämättä. Näin lukijalle ei paljastu se, kuka tai ketkä Suomelta odottavat tai toivovat asiantuntemusta. Näihin esimerkkeihin sisältyy se presuppositio, että Suomi ja muut Pohjoismaat ovat asiantuntijoita Baltiaa koskevissa asioissa sekä päätöksenteon ja hallinnon avoimuuskysymyksissä.

33) -- Baltiaa koskevissa kysymyksissä Suomelta ja muilta Pohjoismailta *odotetaan* EU:ssa vahvaa panosta. (HSa 4.9.94)

34) EU:ssa *monet* toivovat – ja varmasti yhtä *monet* pelkäävät – että Pohjoismaiden jäsenyys edistää pyrkimyksiä lisätä myös unionin päätöksentekokoneiston avoimuutta. (HS 24.6.94)

Ainoastaan kerran Euroopan unioni on aktiivinen sosiaalinen toimija, ja se on yksilöity EU-maiden naisjärjestöjen keskusliiton European Women`s Lobbyn pääsihteeri Barbara Helfferichiksi. Hän toivoo, että Pohjoismaat liittyisivät unioniin jäseniksi ja edistäisivät tasa-arvoa myös unionissa.

35) Hän toivoo Pohjoismaiden liittyvän unionin jäseneksi, vaikkei hän varauksettomasti kannatakaan EU:n tasa-arvopolitiikkaa. Hän uskoo, että Pohjoismaiden hallitukset ja naisjärjestöt pystyisivät saamaan aikaan suuria muutoksia asenteissa unionin sisällä. ”Itse asiassa *odotan* enemmän Pohjoismaiden naisten liittymiseltä kuin Pohjoismaiden naiset voivat odottaa meiltä”, hän sanoo. (HSd 2.10.94)

Tässä diskurssissa Suomi kätkeytyy yhtä usein kollektivoinnin *Pohjoismaat* (*Pohjoismaat, Pohjola*, kerran *Pohjoismaiden naiset*, kerran abstraktiona *Pohjoismaiden jäsenyys*) taakse kuin se on nimetty *Suomeksi*. Niin Suomelle yksin kuin yhtenä Pohjoismaana presupponoidaan asiantuntijan asema unionin avoimuusasioissa, demokratiassa, EU:n idänpolitiikassa, ympäristöpolitiikassa ja tasa-arvokysymyksissä. Metsäpolitiikka ja metsäteollisuus on rajattu vain Suomen erityisaloiksi.

36) Oikealla painotuksella suomalaista vaikutusvaltaa voidaan kasvattaa merkittävästi. Hänen mielestään on luonnollisia asioita, joissa Suomen mielipidettä kuunnellaan. Niihin kuuluvat Suomen metsäteollisuus ja metsäpolitiikka laajemminkin. (HSb 27.6.94)

Kaksi kertaa aineistossamme on suoraan nimetty Suomi tai Pohjoismaat asiantuntijaksi. Tällöin presupposition sisältämä tieto on esillä, eikä se ole vain tulkitsijan

mielessä, joten presuppositiota Suomi on asiantuntija ei enää ole (ks. Hakulinen & Karlsson 1995, 297).

37) Aura muistutti, että Suomea pidetään Venäjän asiantuntijana kaikkialla, ja sitä se onkin. (HSb 27.6.94)

Asiantuntijadiskurssille esitetään myös kaksi kertaa vastadiskurssi, joista toisessa kielletään, tosin epävarmasti, modaaliverbiä *voi* käyttäen Suomea omaksumasta mitään asiantuntijan roolia, mutta myös irtautumaan pohjoismaisesta yhteisestä asiantuntijuudesta (38). Toisessa tapauksessa (39) puolestaan ironian keinoin implikoidaan, että Suomea ei asiantuntijana kuunneltaisi Euroopan unionissa tai ettei Suomella olisi kykyä toimia asiantuntijana. Jälkimmäinen tulkinta vesittyy, kun otetaan huomioon, että tulkit-sija sosiokulttuuriseen tietoonsa nojautuen tietää, että Suomessa on pitkälle kehittynyt demokraattinen järjestelmä.

38) Ben Zyskowiczin (kok) mielestä *oppimestarin roolin voi* jättää ruotsalaisille. (HSa 16.11.94)

39) Rautio myöntää, että EU:n poliittinen puoli on kehittymätön.
Korhonen: ”*No mekö menemme opettamaan sinne?*” (HS 30.9.94)

5.7. Vallaton objekti -diskurssi

Suomi on sosiaalisena toimijana tässä diskurssissa kohde, joka alistetaan Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmässä. Samoin kuin tasavertainen päätöksentekijä -diskurssissa Suomi nähdään tässä laajasti, jolloin Suomi ei esiinny pelkästään *Suomena*, vaan se nimetään abstraktion keinoin esimerkiksi *meidän ääneksi* ja *ay-liikkeen vaikutusmahdollisuuksiksi*. Tavanomaista on myös me-puhe, joka pääsääntöisesti tässä diskurssissa viittaa kaikkiin suomalaisiin paitsi seuraavassa esimerkissä 40.

40) ”EU kaventaisi erityisesti syrjäalueiden valtaa. EU:ssa *meidän ääni* ei kuuluisi senkään vertaa kuin Helsingissä. –” (HSa 24.9.94)

41) – – Oranen kuitenkin epäröi, ”että isot maat jyräävät *meidät* joka tapauksessa”. (HSa 9.9.94)

Euroopan unioni näyttäytyy diskurssissa ikään kuin kasvottomana kollektivoina ylivalta *EU:na* paitsi kaksi kertaa, jolloin Suomen alistajiksi nimetään *Saksa, Ranska ja Englanti* ja *isot maat*. Suomen vallaton asema EU:ssa rakennetaan nimeämällä Suomi sosiosemanttisesti subjektivoiduksi kohteeksi ja EU aktiiviseksi, dynaamiseksi

toimijaksi (42). Vaikka Suomi olisi EU:n jäsen, se on irrallinen EU:sta, jolloin Suomi ikään kuin on mukana, mutta kuitenkin päätöksenteon ulkopuolella. Se ei itse esimerkiksi ole mukana vetämässä ulkopoliittisia linjoja, vaan tarkkailee sivusta kaikkea EU:n toimivaltaan sisältyvää päätöksentekoa voimatta mitenkään vaikuttaa päätösten sisältöön. Esimerkissä 44 myös presupponoidaan, että Suomen ja EU:n intressit ovat ristiriidassa keskenään.

42) – – hän ei usko *Suomen* saavan siellä sananvaltaa. *EU vie meiltä* talouspoliittista päätösvaltaa, hän arvioi. (HS 30.9.94)

43) ”Jos nyt sanomme kyllä, ei *meiltä* enää kysytä mitään. Ovet pamahtavat lukkoon ja avaimet jäävät Brysselin puolelle.” (HSb 7.9.94)

44) ”*Joutuisimme* mukautumaan EU:n näkemyksiin.” (HSc 21.5.94)

5.8. Hierarkisoitu päätöksentekijä -diskurssi

Aineistossamme Euroopan unionin sisälle rakennetaan hierarkioita, jotka koskevat jäsenmaan kokoa, äänimääriä, menestystä Euroopan unionissa, EU-virkojen painoarvoa, päätöksentekojärjestelmän eri tasoja, poliittista taustaa ja poliitikon henkilökohtaisia ominaisuuksia. Tämän diskurssin muodostajina keskeisiä ovat adjektiivit ja niiden vertailumuodot. Ne rakentavat Euroopan unionin päätöksentekoon vastakohtaisuuksia, jotka määrittävät erityisesti jäsenen asemaa päätöksentekokoneistossa. Hyvin tavanomaista on kuvata jäsenmaita niiden koon mukaan, jolloin maat ovat joko pieniä tai suuria.

45) Ahtisaari vahvisti, että *Suomi* lähti tavoittelemaan maatalouskomissaarin paikkaa, joka on usein annettu *pienelle* EU-maalle. (HSa 21.10.94)

46) Jätteenmäen mukaan EU:n *pienimmät* valtiot ovat kokeneet voivansa vaikuttaa EU:ssa paremmin kuin ne olisivat voineet vaikuttaa sen ulkopuolella. (HSe 2.10.94)

47) – – jossa on tuomari jokaisesta jäsenmaasta ja viiden *suurimman* maan nimittämä ylimääräinen jäsen. (HSd 9.4.94)

Euroopan unionissa on mahdollisuus menestyä muita valtioita paremmin. Seuraavasta esimerkistä voidaan päätellä, että EU jakautuu menestyneisiin ja vähemmän menestyneisiin jäsenvaltioihin. Sitä ei kuitenkaan mainita, mitkä jäsenmaat ovat menestyneet ja missä asioissa menestystä on saavutettu.

48) Ahtisaari sanoi, että Euroopan unionin yksi paradoksi liittyy siihen, että *sen menestyneimmät jäsenvaltiot* ovat kansalliselta itsetunnonaltaan vahvimpia. (HS 20.6.94)

Jäsenmaan koon ja menestyksen lisäksi EU:n tehtävät ja päätöksentekojärjestelmän osat on arvoitettu. Myös poliittinen tausta vaikuttaa siihen, millaiseen tehtävään komissaariehdokas tulee valituksi. Tehtäviä on painoarvoltaan erilaisia.

49) – – Santer on tarjonnut Suomelle ja Itävallalle *painavia* aluepolitiikan ja maatalouden salkkuja – – (HSa 21.10.94)

50) Euroopan unionin *ylin* päättäjä on jäsenmaiden poliittisten johtajien yhteisistunto – – (HSd 9.4.94)

51) Jos maat esittävät sosiaalidemokraatteja, salkut ovat *kevyempiä*, lehti kirjoitti. (HSa 21.10.94)

Aineistossa Euroopan unioni näyttäytyy hierarkiana myös numeraalisin keinoin rakennettuna. Suomen asema päätöksentekokoneistossa rakentuu kvantitatiivisesta näkökulmasta siten, että Suomen päätösvalta esitetään tarkkoina numeroina. Numeraalista esitystä ei mitenkään perustella, vaan lukija saa itse tehdä johtopäätökset siitä, millainen asema Suomelle päätöksentekijänä tällöin rakentuu. Varmaa on ainoastaan se, että päätöksenteko perustuu tiettyyn numeraaliseen perustaan. Numeraalit esiintyvät lauseissa adjektiiviattribuutteina.

52) *Kuusitoistajäsenisessä* EU:ssa Suomen äänivalta olisi päätöksiä tekevässä ministerineuvostossa 3,3 prosenttia. (HSc 3.3.94)

53) ”Suomi saa EU:n parlamenttiin 16 edustajaa, komissioon *yhden* komissaarin. Ylimmässä päätöselimessä neuvostossa Suomella on 3 ääntä *90:stä*. (HSb 26.8.94)

Henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella poliitikot asetetaan keskinäiseen arvojärjestykseen. Euroopan unioni on tällöin henkilöitynyt, jolloin poliitikon kyvyt määrittävät vaikutusvaltaa. Jäsenmaan koko, määrällisesti luokiteltu vaikutusvalta tai muut mahdolliset ulkoiset tekijät eivät määritä vaikutusvaltaa, vaan valta on jokaisen edustajan otettavissa riippuen hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan. Poliittinen taitavuus jakaa Euroopan unionin poliittisilta taidoiltaan kyvykkäisiin ja kyvyttömiin poliitikoihin. Esimerkissä 55 on sivulauseella ilmaistu poliitikkojen arvojärjestys ja näin vältetty suoraa arvottamista adjektiiveilla.

54) Kaikki kolme ovat myös *vahvoja* komissaareja, jotka eivät haluaisi luopua mistään, pikemminkin päinvastoin. (HSa 20.10.94)

55) EU:n kokouksissa Liikanen on törmännyt *puhujiin, joiden aloittaessa sali hiljenee*. Hän on kohdannut myös *puhujia, joiden aloittaessa hälyäänet lisääntyvät*. Hän toivoo, että suomalaiset saisivat *harkituilla* puheilla salit hiljenemään. (HS 3.11.94)

5.9. Ideaalipäätöksentekijä -diskurssi

Tässä diskurssissa Suomelle hahmotellaan tulevaa roolia Euroopan unionin päätöksentekijänä. Ideaalipäätöksentekijä muodostuu ohjeista, joita poliitikot ja asiantuntijat toimittajan suodattamana tai toimittaja itse antavat Suomelle. Katsomme, että näin he haluavat muodostaa päätöksentekijän ihanteen, johon Suomen tulisi pyrkiä. Kielen keinoin tämä tehdään juuri deonttisen modaalisuuden avulla. Tätä diskurssia luonnehtii instruktiiivinen eli ohjaava tekstityyppi. Sillä pyritään ohjaamaan toimintaa tiettyyn suuntaan, ja toimintaohje voi kohdistua puhujaan/kirjoittajaan itseensä tai tavallisimmin lukijaan/kuulijaan tai molempiin. Teksti pyrkii ulos kielestä ja suuntautuu tulevaan toimintaan. Ominaisia tälle tekstityypille ovat imperatiivimuodot, passiivit ja modaaliverbit (esim. *pitää, tulee*). (Kauppinen & Laurinen 1984, 23-24.) Aineistossamme tämä ohjeistus kohdistetaan sekä sanoman tuottajalle että vastaanottajalle. Vastaanottajajoukon voi nähdä laajasti, eikä puhetta kohdisteta pelkästään jollekin erityisyleisölle, kuten poliitikoille.

Modaalisuus kertoo siitä, miten puhuja suhtautuu ja asennoituu esitettävää asiaa kohtaan, itseensä ja toisiin puhujiin. Modaalisuuden lajeja on kolme: looginen eli aleellinen, episteeminen ja deonttinen, joista jokainen sisältää ainakin kaksi modaalisuuden astetta: mahdollisen ja välttämättömän. (Hakulinen & Karlsson 1995, 262.) Kerromme tässä ainoastaan kaksi modaalisuuden lajia, koska niillä on eniten ilmiäsuja suomen kielessä. Episteemisellä modaalisuudella tarkoitetaan puhujan käsityksiä asian todenperäisyydestä, siis siitä, onko asia hänen mielestään varma vai epätodennäköinen. Deonttinen modaalisuus taas liittyy sallimiseen ja velvollisuuteen. (Emt. 1995, 263.)

Modaalisuutta on lisäksi eri vahvuista, ja tämä eri vahvuisuus esitetään yleensä asteikolla, jonka toisessa päässä on heikko tulkinta, mahdollisuus, ja toisessa vahva tulkinta, välttämättömyys. Modaalisuutta voidaan ilmaista paitsi modaaliverbeillä (*voida, saada, täytyä, pitää*), kiteytyneillä sanaliitoilla (*on lupa, on pakko, on määrä; on tehtävä*), modaalisilla adjektiiveilla (*on ilmeistä, on välttämätöntä; olen varma, että*), modaalisilla adverbeilla tai adverbialleilla (*ilmeisesti, luultavasti, ehkä, varmaan*) tai verbin moduksilla eli tapaluokilla. (Emt. 1995, 265.)

Aineistossamme Suomi asetetaan oppilaan rooliin, jota behavioristisesti opetetaan olemaan tietynlainen edustaja Euroopan unionissa ja valitsemaan tietynlainen komissaari. Lisäksi Suomea opastetaan Euroopan unionin päätöksentekijärjestelmästä ja –

kulttuurista, sisäpoliittisen harmonian säilyttämisessä ja siinä, mitä asioita Suomen pitää EU:ssa ajaa. Kajasteen (1995, 47) mukaan käskyn velvoittamat on joko pantu ilmi (eksplisiittinen) tai niitä ei nimetä (implisiittinen). Aineistossamme velvoitetut on enimmäkseen tuotu esille ja tällöin oppilas ja velvoitettu Suomi on *Suomi, Suomen kansa, suomalaiset, me* yksin tai yhdessä verbin kanssa. Nimenomaan välttämättömyyttä ilmaiseva deonttinen modaalisuus on keskeistä aineistossamme. Deonttisista kiteytyneistä sanaliitoista Helsingin Sanomien uutisissa esiintyy olla + (t)tAvA –rakenne (esim. *on tehtävä*) ja ilmaus *on syytä*.

56) – – Haaviston mukaan ensimmäinen kokous osoitti, että *suomalaisten on opetettava* huomattavasti itsekkäämpi linja ja kovempi kielenkäyttö unionissa pärjätäkseen. (HSa 27.6.94)

57) ”*Meidän on saatava* sinne henkilö, joka selviää tehtävästä alusta lähtien ja joka voi rakentavassa hengessä työskennellä uuden puheenjohtajan (Jacques Santer) kanssa”, Ah-tisaari sanoi. (HSb 19.10.94)

58)– – *suomalaisten on syytä* säilyttää pohjoismainen avoin ja demokraattinen yhteiskuntajärjestys – – (HSb 3.10.94)

59) – – ”*Meidän on oltava* kansallisesti itsekkäitä ja yhtenäisiä, jotta pärjäisimme EU:n jäsenenä”, Kääriäinen sanoi. (HSa 28.6.94)

60)– – *Suomen on nostettava* julkisuuskysymykset keskusteluun viimeistään, kun unionin maat kokoontuvat – – (HS 10.12.94)

Deonttisuutta ilmaistiin aineistossamme myös modaaliverbeillä sekä kielteisissä että myönteisissä lauseissa. Esimerkissä 61 ei velvoitettua ole kirjoitettu näkyviin, mutta sen voi päätellä kontekstista.

61) ”Meillä lasketaan, saammeko me EU:ssa valtaa 3 prosenttia tai jotakin sellaista. *Ei* asiaa *pidä* katsoa niin. – – (HS 12.9.94)

62) Olli Rehnin mielestä Suomen *ei pidä* omaksua EU:n jäsenenä Tanskan ottamaa jarrumiehen roolia. ”*Meidän ei pidä* ehdoin tahdoin suhtautua kielteisesti EU:n kehittämiseen federalistiseen suuntaan”, Rehn vaatii. (HSb 3.3.94)

63) *Tarvitsemme* itsekkäämmän linjan. (HSa 27.6.94)

Ainoastaan kerran aineistossamme käytetään imperatiivia, joka suoraan käskää toimimaan. Kontekstina on julkisuuden lisääminen.

64) ”*Se olkoon* yksi meidän maamme, kuten Ruotsinkin tavoitteista, EU:n jäsenyydessä”, hän sanoi. (HSb 27.11.94)

6. DISKURSIIVISET KÄYTÄNTEET HELSINGIN SANOMIEN UUTISISSA VUONNA 1994

6.1. EU-uutisten sijainti lehdessä ja lähteet

Ideaali päätöksentekijä -diskurssi, hierarkisoitu päätöksentekijä -diskurssi, vallaton objekti –diskurssi, asiantuntijadiskurssi, yksinäinen taistelija –diskurssi, liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi ja tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi ovat tulkittavissa Helsingin Sanomien diskurssijärjestyksen diskurssityypistä uutisista. Diskurssijärjestyksen ja siinä elävän diskurssityypin rakentamiseen vaikuttavat monet tekijät. Tässä ja seuraavissa luvuissa kuvaammekin juuri näitä tekijöitä: uutisen sijaintia sanomalehdessä, toimittajan käyttämiä lähteitä, uutisen geneeristä moniaineisuusutta ja lehden omistussuhteita,. Tässä vaiheessa on myös syytä palauttaa mieleen teoriaosuudessa, luvussa 4.2. kertomamme perustiedot uutisesta ja lisäksi luvun 3.3 diskursiivisten käytänteiden osuus.

Sanomalehdessä kullakin uutisella on oma paikkansa, joka määräytyy sen mukaan, miten arvokkaaksi uutinen uutisarvoltaan toimituksessa arvioidaan. Uutisen sijoittuminen ja sen saama tila sanomalehdessä kertoo sen merkittävyydestä. Mitä lähempänä lehden alkuosaa ja sivun ylälaitaa se sijaitsee ja mitä enemmän sille annetaan palstatilaa, sitä merkittävämmästä uutisesta on kysymys. (Bruun, Koskimies ja Tervonen 1986, 57; ks. myös Huovila 1995, 15.) Aineistomme uutiset sijaitsevat tyypillisesti Kotimaa – osastossa monipalstaisina keskellä sivua tai oikeassa ylänurkassa. Lisäksi aineistomme uutisia on EU-neuvottelut-, Talous- (2) ja Ulkomaat– osastoissa (5). Pääuutissivulle on päässyt neljä uutista, joissa käsitellään rekkadirektiiviä, EU-jäsenyys sopimuksen allekirjoitustilaisuutta Korfulla ja komissaarin valintaa (2 kpl). Aineistossamme on myös uutisia EU-kansanäänestys –osastosta, joka monisivuisena saa 2.10.94 oman EU-liitteensä. Myös Sunnuntai-osastossa on kaksi tutkimusongelmamme kannalta olennaista koko sivun uutista. Uutisaineistomme sijoittuminen siis todentaa Bruunin ym. näkemykset siitä, että merkittävä uutinen saa keskeisimmän paikan ja valtaa useamman palstan lehdessä.

Journalistien ja lähteiden välinen vuorovaikutus vaikuttaa siihen, millaiseksi uutinen rakennetaan (Mörä 1999, 151). Huovilan (1998, 73) mukaan lähde on ihminen, joka kykenee kertomaan toimittajan tarvitseman asian joko kokemuksensa tai asiantun-

temuksensa ansiosta, tai se voi olla myös jutun aiheesta kertova dokumentti. Toimittajan on suhtauduttava käyttämiinsä lähteisiin kriittisesti, mihin myös Journalistien ohjeet velvoittavat (ks. Journalistin ohjeet 1992, 5). Toimittajaa käyttää valtaa valitessaan uutislähteitä, ja hänellä on mahdollisuus kehystää aihe lähteensä näkökulmaa vastaamattomalla tavalla. Toisaalta myös lähde voi käyttää valtaa, koska se voi pyrkiä ohjaamaan toimittajaa valitsemaan tietynlaisen näkökulman. Lisäksi mediarutiinit saattavat edistää lähteen vallan käyttöä, koska esimerkiksi kiireessä toimittaja ei ehdi perehtyä asiaan riittävän hyvin muodostaakseen näkökulman, joka ei ole lähteeltä omaksuttu tai jota eivät hallitse pelkästään lähteen näkemykset asioista. (Ks. Möra 1999, 154.) Poliitiikan uutistoimittajan työ on kiireistä, kovaa puurtamista, eikä mahdollisuuksia pysähtyä selvittämään taustoja kovin usein ole. Toimittaja kykenee kertomaan ainoastaan vain pienen osan uutisesta. (Hämäläinen 2002, 11.)

EU-tekstien tavanomaisimpina lähteinä käytettiin ulkoministeriön virkamiehiä ja jäsenyysneuvottelijoita. Toisena keskeisenä lähteenä oli EU-koneisto, eli komission ja EU-parlamentin puhemiehet, tiedottajat ja muut virkailijat, jotka olivat tärkeitä lähteitä Brysselin kirjeenvaihtajille. (Möra 1999, 156.) Helsingin Sanomilla oli Brysselissä oma kirjeenvaihtaja (Mörttinen 2000a, 95). Poliitikkojen rooli aktiivisina median lähteinä lisääntyi vuonna 1993-1994 vuoteen 1992 verrattuna, jolloin poliitikkoja ei juuri lähteinä käytetty. Aina journalistit eivät kuitenkaan käytä poliitikkoja tietolähteinään, vaan he voivat käsitellä asiaa poliitikon kautta, vaikka jutun varsinainen lähde on jossain muualla. (Möra 1999, 171-178.) Uutisen tietolähteitä on siis mahdotonta tarkasti tietää lukemalla pelkästään lopputuotetta, uutista.

Aineistossamme pääasiallisia näkyviä henkilölähteitä ovat poliitikot ja asiantuntijat. Toimittajat nojaavat erityisesti poliitikoiden kaiuttamiin diskursseihin. Lähteenä toimivat myös erilaiset kirjalliset dokumentit, kuten komiteamietinnöt ja kirjoitus toisessa lehdessä. Joissakin tapauksissa lähde ei voi mistään vihjeistä päätellä ja joissakin tapauksissa lähde on nimetty hyvin epämääräisesti (EU:n monet merkittävät lähteet, uutistoimisto Reuterin huhulähteet, Brysselissä liikkuneiden huhujen mukaan).

6.2. Äänet EU-uutisissa ja diskurssin representaatio

Fairclough on nimennyt tiedotusvälineiden politiikan diskurssissa esiintyviksi osallistujiksi eli ääniksi seuraavat: 1) poliittiset toimittajat (myös kirjeenvaihtajat, radio- ja tv-juontajat), 2) poliitikot, ammattiyhdistysjohtajat, hengelliset johtajat jne., 3) asiantuntijat, 4) uusien yhteiskunnallisten liikkeiden edustajat sekä 5) tavalliset ihmiset. Tiedotusvälineissä poliitikot ovat usein suurien puolueiden johtohenkilöitä, kuten hallituksen ministereitä, kansanedustajia ja europarlamentaarikkoja. Poliitiikan diskurssissa asiantuntijoina esiintyvät politiikan asiantuntijat ja tutkijat sekä yliopistopiireistä tulevat yhteiskuntatieteiden jne. asiantuntijat. (Fairclough 1995b, 185.)

Aineistomme näkyvimpiä toimijoita Helsingin Sanomien uutisissa ovat pääministeri Esko Aho, ulkoministeri Heikki Haavisto ja presidentti Martti Ahtisaari, joka Mörän (1999, 175) tutkimana ajanjaksona 1.9 – 16.10.94 on Helsingin Sanomien kuvissa ja otsikoissa keskeisin toimija ennen pääministeri Esko Ahoa ja ulkoministeri Heikki Haavistoa. Asiantuntijat ja poliitikot nimetään tekstissä ensimmäisen kerran tarkasti tittelin kera, mutta edempänä uutisessa toimijaa puhutellaan pelkästään sukunimellä. Poliitikoille ja asiantuntijoille annetaan ääni, mutta ei tavalliselle kansalaiselle. Tavallisten kansalaisten edustajina voidaan tietysti pitää yhdessä uutisessa esiintyviä kulttuurielämän edustajia, taiteilijoita, joita haastatellaan kulttuuriväen EU-tapahtumasta kertovassa uutisessa. Uutisessa tosin kiistetään, jo otsikossa, että kyseessä eivät ole tavalliset kansalaiset, vaan kulttuuriväen parhaimmisto, kulttuurieliitti. Otsikossa tehdään ero paitsi tavallisiin kansalaisiin myös kulttuuriväen sisälle: *Kulttuurieliitin EU-tapahtumaan ei kutsuttu tavallista kansaa* (HSa 9.9.94). Toimittaja kritisoi uutisessa myöskin sitä, ettei tavallista kansaa ole kutsuttu tilaisuuteen. Tulkitsijalle syntyy tällöin käsitys siitä, että toimittaja ottaa huomioon mediakritiikin, joka kohdistuu tavallisen kansalaisen poissaoloon uutisissa. Tästä intertekstuaalisuudesta on osoitus esimerkiksi virke: *Vaikka kansa puuttui, siitä puhuttiin.*

Vaikka kansalainen uutisista puuttuukin, poliitikko voi kyllä kaiuttaa kansalaisten ääniä. Heikkilä (2001, 101) toteaa, ettei kansalainen juurikaan näkynyt EU-uutisissa, mikä siis pätee myös aineistoomme, mutta kansan voidaan epäsuorasti sanoa olevan läsnä puhuttelun kautta tapauksissa, joissa puhe on suunnattu kaikille lukijoille. Tämä me-puhe on mukana keskeisenä tasavertainen päätöksentekijä -, vallaton objekti - ja ideaali päätöksentekijä -diskursseissa. Valtonen (2000, 51) on tutkimuksessaan Helsingin Sanomien työttömyysaiheisista pääkirjoituksista ja kolumneista päätenyt samaan

tulkintaan. Hänen mukaansa ”Me-muotoisella puheella konstruoidaan tekstin itsestään selvin tai luonnollinen yhteisö. Me-puhe on suomalaisuuden tuottamisen ydinargumentti, ja se sisältää myös oletuksen tekstin lukijoiden mukana olosta. Yleisö on mukana määrittelyssä tai ainakin hyväksyy tekstin määrittelyjen sisällöt.” (Emt. 2000, 67.) Ottaen huomioon, että EU:n päätöksentekojärjestelmässä lobbaus on hyvin keskeisellä sijalla, olisi etujärjestöjen edustajille enemmän ja yleensäkin kansalaisille tullut antaa ääni uutisissa. Kuten Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä –luvussa (1.3.2.) kerrommekin myös valmistelevilla elimillä on hyvin ratkaiseva vaikutus päätösten syntyyn, jolloin ministerineuvoston tehtäväksi saattaa jäädä vain esityksen virallinen hyväksyntä. Koska poliitikot saavat eniten äänensä kuuluviin, aineistomme EU-uutisoinnissa korostuu EU-jäsenyyden valtiojohtoisuus.

Sanomalehti eroaa kerronnassaan televisiosta ja radiosta, koska sen erityisominaisuus on epäsuoran kerronnan suosiminen. Radio ja televisio voivat antaa haastateltavalleen suoran puheenvuoron, kun taas lehden toimittajan on toistettava sitaateissa tämän lausunto. Koska puhekielinen lausunto on muutettava kirjalliseen muotoon, lehti siteeraa ajatusta eikä sitä mitä haastateltava on sanonut. Sanomalehti käyttää suoraa lainausta silloin, kun se haluaa painottaa haastateltavan ajatuksen ydintä. (Huovila 1998, 130, 132.) Faircloughin (1997, 107-108) mukaan suoraa esitystä (sitaateilla merkittyä puhetta) käytetään toisaalta silloin, kun tarkkuus on erityisen tärkeää, mutta myös silloin kun kirjoittaja ei halua sitoutua sanottuun ja osoittaa, ettei itse käyttäisi samoja sanoja. Suora esitys, kuten epäsuora esityskin, on aina tulkintaa, koska toimittaja valitsee sen, mitä hän haastateltavansa puheesta lopulta raportoi missä järjestyksessä ja missä yhteydessä. Epäsuoran esityksen valitessaan toimittajalla ei ole tarvetta etäännyä haastatellun sanoista ja ajatuksista. Fairclough käyttää epäsuoran esityksen tai suoran esityksen sijasta diskurssin representaation käsitettä. Aineistossamme lainataan lähteen sanomaa sekä suorasti että epäsuorasti.

Aineistoa tulkitessamme Huovilan ajattelu siitä, että suorassa lainauksessa painotetaan asian ydintä, tuntuu olevan keskeisintä aineistossamme. Toimittajan sitoutumista sanottuun on mielestämme hankalaa, ellei mahdotonta selvittää, ainakaan analysoimalla pelkästään sitä, onko sanottu lainausmerkkien sisällä vai ei. Tuchman (1972) katsookin, että journalisti voi väittää, ettei tuo esille omia mielipiteitään, vaikka olisi täysin samaa mieltä kaikista lainausmerkkien sisällä olevista asioista (Mörä 1999, 136). Pikemminkin voidaan katsoa, että suoran diskurssin tehtävänä on tuoda elävyyttä tekstiin, kun teksti ei ole pelkkää epäsuoraa esitystä, mutta myös luoda objektiivisuuden

illuusio, vaikutelma siitä, että toimittaja ei ole käsitellyt haastateltavansa sanomaa, vaan päästää puhujan suoraan kommentoimaan yleisölle. Tähän liittyen vastaanottaja kokee, että esimerkiksi poliitikko ikään kuin lähestyisi häntä suoraan. Tämä on keskeistä politiikan diskurssissa, koska ihmiset tavallisimmin osallistuvat politiikkaan median kautta.

6.3. Uutisten geneerinen moniaineisuus

Aineistomme koostuu EU-teksteistä, jotka ovat diskurssityypiltään poliittisia, kovia uutisia. Faircloughin (1997, 91) mukaan diskurssityyppi rakentuu useista genreistä ja niiden muodostelmista, eikä useinkaan pelkästään yhdestä genreistä. EU-uutiset sisältävätkin eri genrejä, kuten haastattelun, poliittisen puheen, väittelyn, keskustelun ja tiedotustilaisuuden genret. Haastattelu on keskeinen journalismin tiedonhankinnan muoto, joka on haastattelijan johtama päämäärähakuinen ja kaksipuolinen kyselytilaisuus. Se voidaan toteuttaa kirjeitse, puhelimitse tai henkilökohtaisen tapaamisen yhteydessä. Haastatteluja on tyyppiltään kolmenlaisia: kiertohaastattelussa monille henkilöille esitetään samat kysymykset, asiahaastattelu toteutuu silloin kuin asiapainotteista juttua varten hankitaan tietoja esimerkiksi asiantuntijoilta, virkamiehiltä ja asianosaisilta, ja henkilöhaastattelua käytetään hankittaessa tietoja, vaikutelmia ja mielipiteitä ns. human interest –juttua varten. Enemmistö aineistomme uutisista pohjautuu haastatteluun, mikä on useimmiten uutisessa myös mainittu. Faircloughin (1997, 247) mukaan poliittinen haastattelu ei ole kuulunut perinteisesti politiikan diskurssin genreen, mutta nykyään siitä on tiedotusvälineiden ansiosta tullut sellainen.

Aineistossamme on kaksi, tammikuussa vielä presidenttiehdokas ja myöhemmin presidentti, Martti Ahtisaaren haastattelua, jossa kysymykset ja vastaukset ovat selkeästi näkyvissä. Ne eivät noudata perinteistä uutisen kaavaa, mutta on uutisiksi tulkittavissa esimerkiksi asiasisältöjensä takia. Sisältö on siis uutisen, vaikka asiahaastattelun genre on selkeästi jätetty näkyviin. Ilmeisesti presidenttiin yleensä liitetyn arvovallan takia on haluttu jättää tiedonhankintatapa esiin, eikä ole käytetty perinteistä uutisen rakennetta ja uutiskerrontaa, jossa diskurssin representaatiot vaihtelevat. Nämä ovat ainoat tapaukset aineistossamme, jolloin uutisesta on selkeästi luettavissa ja nähtävissä haastattelun genre. Hyvin harvoin uutisesta voi päätellä haastattelun genren, kuten seuraavasta uutisesta, jossa lainausmerkkien sisällä olevasta suorasta diskurssista huomataan, että se on vastaus toimittajan kysymykseen, jota ei kuitenkaan ole laitettu näkyviin.

65) Kansliapäällikkö Korpelan mukaan Suomi uskaltaisi lähes ensi töikseen EU:ssa nostaa rekoista räihinän: ”Ilman muuta. Täytyyhän meidän hoitaa siellä omia asioitamme.” (HSb 14.11.94)

Poliittiset puhetilaisuudet ja kokoukset ovat tarjonneet EU-uutisille runsaasti materiaalia. Mörän (1999, 132) mukaan EU-journalismissa tämä onkin keskeistä, koska kokousten kautta journalistit saivat suhteellisen vaivattomasti ja selkeästi rajattuja kokonaisuuksia uutisoitavaksi. Poliittiset puheet ovat aineistossamme hyvin keskeisiä. Pääasiallisesti puheet ovat suomalaisten poliitikkojen erilaisissa tilaisuuksissa pitämiä, mutta joukossa on myös yhden brittiläisen ammattiyhdistysliikkeen johtohenkilön puhe Suomessa. Lisäksi tiedotustilaisuuksista toimittaja hankkii uutisen rakennusmateriaalia. Tiedotustilaisuuden genre sanotaan uutisessa, mutta joskus todisteena tiedotustilaisuudesta toimii valokuva, jossa puhujat ovat pöydän takana, ja pöydällä on lukuisia mikrofoneja.

66) Ulkoministeri Heikki Haavisto (kesk) lisäsi tiedotustilaisuudessa, että Pohjoismaat voisivat ajaa EU:ssa yhdessä tärkeitä asioita, mm. demokratiaa, avoimuutta, korkeampia ympäristönormeja sekä muokata EU:n idänpolitiikkaa. (HSc 18.10.94)

Väittelyn genre esiintyy Kymmenen erää EU:sta –sarjassa, jossa väittelijät on nimetty EU-jäsenyyden puoltajiksi ja vastustajiksi. Yhtä väittelyä lukuun ottamatta väittelijöitä yhdistää sama puoluekanta, joten väittelyn osanottajia määrittää siis suhtautuminen EU-jäsenyyteen. Lehti luo dramatiikkaa väittelyyn, koska se on valinnut kiistakumppanit, joiden näkemykset samanlaisesta taustastaan huolimatta poikkeavat huomattavasti toisistaan. Tavanomaista on – sekä tässä sarjassa että muissa uutisissa – että EU-myönteisten henkilöiden puheenvuoroissa elää tasavertainen päätöksentekijä – diskurssi, kun taas vastustajat puolestaan asemoivat Suomen vallattoman objektin rooliin. Kummatkin osapuolet käyttävät hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssia, mutta EU-kielteiset painottavat päätöksenteon numeraalista perustaa, kun taas EU-myönteiset tähdentävät poliittista kyvykkyyttä vaikutusvallan perusteena.

67) Särkijärvi arvioi, että Suomen vaikutusvalta koko EU:ssa on yhtä suuri kuin kymmenen hengen eduskuntaryhmän paino Suomen eduskunnassa. ”Se on vähän kuin vähäväkinen kunta pohjoisesta tulisi ja ilmoittaisi, että nyt me haluamme vaikuttaa omiin asioihimme.”

Lehtisen mielestä vertailu on vain teoreettinen: ”Ei kai kukaan voi väittää, että lappilaiset olisivat huolehtineet oikeuksistaan heikosti, vaikka heitä on eduskunnassa vain kahdeksan.” Lehtinen sanoo huomanneensa, että myös EU-edustajien vaikutusvalta riippuu heidän henkilökohtaisesta pätevyystään: ”Pitäisi tajuta, että sinne ei kannata lähettää mitään vilttiketjua edustamaan”. (HS 7.10.94)

Tässä edellisessä esimerkissä näkyy myös diskurssien kamppailu, ja se, että Lehtisen kaiuttama diskurssi voittaa, koska väittely päättyy Lehtisen käyttämään diskurssiin. Lehtinen saa siis viimeisen sanan. Vaikka edellisessä esimerkissä johtolauseen verbit (*arvioi, sanoo huomanneensa*) ovat enemmän keskustelun genreä rakentavia, pääasiallisesti sarjassa johtolauseen verbit luovat väittelyn tunnelmaa. Väittelyn genren johtolauseen verbejä ovat muun muassa *väittää, manaa, kummastelee, vetoaa, syyttää, kiistää, arvostelee, jyrisee, väittää vastaan, hiiltyy, napauttaa, epäilee, pistää väliin, teila, heittää, huomauttaa, virnuilee, ei anna periksi ja ei luovuta*.

Ylipäätään diskurssien välistä kamppailua ei aineistossamme juuri ole väittelyuutisia lukuun ottamatta. Eri diskursseja esiintyy samassa uutisessa joko niin, että ne tukevat toisiaan tai niin, että ne eivät ole missään suhteessa toisiinsa, ne elävät rinnakkain rauhanomaisesti (ks. Liite 4). Useita diskursseja voi myös olla päällekkäin samassa lauseessa. Lauseessa – – *isot maat jyräävät meidät* – – rakentuu vallaton objekti -, liittoutuva päätöksentekijä - ja hierarkisoitu päätöksentekijä -diskurssit. Kahden jälkimmäisen diskurssin esiintyminen yhdessä on tyypillistä päällekkäisistä diskursseista puhuttaessa, kuten seuraavasta esimerkistä ilmenee: – – *niin isot kuin pienetkin jäsenmaat pystyvät hyvin helposti keräämään joukon* – –. Kun aineistossamme opetetaan toimimaan asiantuntijana, tavallista on, että ideaali päätöksentekijä – ja asiantuntija – diskurssit ovat päällekkäisiä.

6.4. Median omistussuhteet

Faircloughin (1997, 118) näkemyksen mukaan joukkoviestintä on jutustelunomaistunut ja kaupallistunut. Uutisoiduissa väittelyissä todentuu uutisten viihteellistyminen, kuten edellisen luvun loppupuolella esittelemistämme johtolauseiden verbeistä on pääteltävissä. Johtolauseen verbit luovat osaltaan dramaattista, kiihkeän väittelyn tunnelmaa, mikä vetoaa lukijan tunteisiin ja pitää lukijan mielenkiintoa yllä. Yleensä aineistossamme johtolauseen verbit ovat aika neutraaleja, ja niistä tavanomaisimpia ovat *sanoo* ja *sanoi*. Aineistomme muissa uutisissa viihteellistymisen ei voi katsoa olevan kovin keskeistä, mutta metaforat luovat viihteellisen vaikutelman liittoutuva päätöksentekijä - diskurssissa ja yksinäinen taistelija -diskurssissa.

Mediarutiinien lisäksi uutisen sisältöön voivat vaikuttaa myös median omistussuhteet. Nykyaikainen media on keskittynyt tiettyjen kulttuuriteollisuuden pääomistaji-

en käsiin, ja median tehtävä on tuottaa taloudellista voittoa omistajilleen. Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, että mediassa saavat parhaiten äänensä kuuluviin hyvässä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa asemassa olevat. (Fairclough 1995b, 43.) Vuonna 1994 Helsingin Sanomat julistautui avoimen EU-myönteiseksi. Mörän (1999, 64-65) mukaan sen omistajien edustajat osoittivat erityistä kiinnostusta journalismin sisältöön EU-asioissa, ja omistajataho kehottikin Helsingin Sanomien toimittajia ottamaan teksteissään myönteisen kannan EU:ta kohtaan. Toimittajia tämä harmitti, koska he kokivat, että he eivät kyenneet toimimaan puolueettoman tiedonvälityksen ihanteiden mukaisesti. Helsingin Sanomien politiikan toimituksen esimies Unto Hämäläinen (1998, 111-112) kuvaa kokemuksiaan seuraavasti: ”Lehden uutistoimittajan työn kannalta tilanne oli lähinnä painajaismainen. Väite, että kyllä tässä ollaan tasapuolisia, kuulosti omissakin korvissa omituiselta. Tiedonvälittäjistä tuli myös osapuolia poliittiseen taisteluun, ja se oli toimittajaurani masentavin kokemus.” Myös Aamulehden politiikan toimittaja Matti Mörttinen kommentoi samantapaisesti kuin kollegansa Hämäläinen:

”Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien omistajien ilmoituksesta EU-jäsenyyden puolesta tuli tietoa muutama päivä ennakkoon. Ensimmäinen fiilis oli, että ei kai sentään, aikooko ne tyriä tämän homman. Se vaikutti niin lapselliselta. Heti seuraava ajatus oli, että millä lailla ihmiset muka pystyvät erottamaan, mikä on toimituksen tekemistä ja mikä taas on lehden omistajan kannanotto. Kyllä yleissävy toimituksessa oli yllyttynyt, hämmäntynyt ja närkästynyt. Koettiin myös ammatillista loukkausta, että omistajat sanoivat, että tässä on etusivulla tämä tosiasia, ja sitten tulee joitakin toimittajien juttuja tässä perässä.” (Hämäläinen 2002, 93.)

Helsingin Sanomien EU-myönteisyyden on osoitettu monissa tutkimuksissa (esim. Kivikuru 1996; Mörä 1999) vaikuttaneen juttujen sisältöön. Tutkimuksemme paljastuneiden eri diskurssien painottuminen todentaa tämän asian, vaikka se ei olekaan tutkimuksemme mielenkiinnon kohteena. Uutisissa korostuu eniten tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi, joka luo hyvin positiivista ja harmonista kuvaa Euroopan unionista. Selkeästi vähemmistöön jää Suomen aseointi vallattoman kohteen positioon.

7. VALTA DISKURSSISSA

7.1. Valta tasavertainen päätöksentekijä –diskurssissa

Diskurssit kätkevät sisäänsä omanlaisiaan käsityksiä vallasta. Tasavertainen päätöksentekijä -diskurssissa tuotetaan näkemys jaetusta vallasta. Valta on jakautunut tasaisesti kaikille jäsenmaille kyseenalaistamatta kenenkään oikeutta valtaan. Euroopan unioniin liittyminen tuo jo itsessään kullekin jäsenmaalle valta-aseman eikä sitä näin ollen tarvitse ansaita. Valta ei myöskään diskurssin mukaan lankea Suomelle vasta valtaa käytettäessä, vaan valta on aina läsnä. Kenenkään vallankäyttö ei rajoita toisen valtaa ja vallankäyttöä leimaa sivistynyt harmonia, jossa kompromissit ja solidaarisuus ovat keskeisiä. Valta ei riipu tilanteista eikä toimijoiden taidoista. Suomen ja Euroopan unionin suhde muotoutuukin yhteistyöksi.

68) EU kykenee laajentuessaan parhaiten kilpailemaan muiden suurten talousalueiden kanssa. Jäseninä olisimme mukana siinä pöydässä, jossa luodaan keinoja tämän kilpailun rauhanomaiseksi säätelyksi. (HSa 4.9.94)

69) ”Minusta villakoiran ydin tässä on se, että jäsenenä Suomi pääsee mukaan siihen pöytään, jossa keskustellaan Euroopan sekä taloudellisesta että turvallisuuspoliittisesta tulevaisuudesta. – – (HS 12.9.94)

70) Eu muodostuu nimenomaisesti itsenäisistä valtioista, jotka ovat päättäneet käyttää osan toimivallastaan yhteisesti. (HSa 4.9.94)

Euroopan unioni rakentuu diskurssissa selkeäksi konsensusdemokraattiseksi päätöksentekojärjestelmäksi, koska kaikki jäsenmaat osallistuvat päätösten valmisteluun ja hyväksyvät tehtävät päätökset yksimielisesti. Päätöksenteko ei koske kuitenkaan vain valtiotason toimijoita, vaan lisäksi kansalaisia ja heitä edustavia eturyhmiä, mikä edelleen vahvistaa konsensusvaikutelmaa. Lijphartin (1984, 6-8, 11-12, 47) mukaan hyvin toimivasta demokratiasta on kaksi erilaista käsitystä: enemmistödemokratia ja konsensusdemokratia. Enemmistödemokratiassa toisin kuin konsensusdemokratiassa valta jakaantuu epätasaisesti siten, että valta on enemmistön käsissä, ja lisäksi oppositiolla on keskeinen rooli. Oppositio kritisoi hallituksen harjoittamaa politiikkaa ja ilmaisee oman positiivisen, vaihtoehdoisen näkemyksensä hallituksen politiikalle. Konsensusdemokratiassa vaalitapa on suhteellinen, joka mahdollistaa sen, että erilaiset mielipidenäkemykset voivat saada edustuksensa parlamenttiin. Monet eri puolueet jakavat hallitusvallan, joten hallitus ei pohjaudu parlamentin niukkaan enemmistöön. Päätöksenteossa erilaiset intressit ja arvot otetaan siis huomioon, ja niitä pyritään sovittamaan yhteen, joten kon-

sensusdemokraattinen päätöksenteko perustuu siihen, että tehdään yhdessä sopimuksia paremminkin kuin äänestetään enemmistösäännön mukaan.

Tässä tasavertainen päätöksentekijä -diskurssissa tavanomainen me-puhe korostaa myöskin vaikutelmaa demokraattisesta Euroopan unionista vetäessään puhuttelulla kansan ikään kuin suoraan päätöksentekoon ja luodessaan näin ajatuksen kansalaisten Euroopasta. Euroopan unionin sisäinen yhtenäisyys perustuu lisäksi siihen, että EU:lle nimetään kauppapoliittinen vihollinen. Euroopan unionin muodostumiseen meiksi vaikuttavat muut, jotka on nimetty aineistossamme milloin muiksi suuriksi talousalueiksi, kuten esimerkiksi 68, milloin USA:ksi, Japaniksi ja Kaakkois-Aasian maiksi. Euroopan unionin sisäiseen harmoniaan pyrkiminen on tärkeää kilpailtaessa muiden talousalueiden kanssa.

Diskurssissa tavoitellaan näin globaalia ajattelua Euroopan unionin tasolla ja ongelmia ratkaistaan yhdessä. Koska diskurssissa rakennetaan kansalaisten Eurooppa, jossa jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa, tuotetaan kuviteltu yhteisö, näkemys yhteisestä Euroopasta. Näin Andersonin ajatusta kuvitellusta yhteisöstä voidaan laajentaa Euroopan unionin tasolle. Kuviteltu yhteisö on Andersonille kansakunta, joka on kuviteltu poliittinen yhteisö ja kuviteltu sekä luonnostaan rajalliseksi että suvereeniksi. Yhteisö on kuviteltu sen takia, koska sen jäsenet eivät koskaan voi tuntea toisiaan, tavata toisiaan tai kuulla toisistaan. Silti jokaisen mielessä elää kuvitelma yhteisöstä. Kaikilla kansakunnilla on joustavat rajat, joiden takana sijaitsee toisia kansakuntia. Se on myös kuviteltu suvereeniksi, eli suvereeni valtio toimii vapauden vertauskuvana ja vakuutena. Kansakunta on kuviteltu yhteiseksi, joka on syvä, horisontaalista kumppanuutta, vaikka kansakunnassa esiintyisikin riistoa ja epätasa-arvoa. (Anderson, 1991, 6-7.) Tuomen (1996, 149) mukaan viime vuosina Länsi-Euroopassa on painotettu yhteistä eurooppalaista kulttuuria ja perinteitä, minkä tietoisena tarkoituksena on poliittisen yhteisön luominen ja kehittäminen. Monet yhteiskuntatieteilijät ovat myös pohtineet kansallisvaltioiden hajoamista, mikä on lähellä tätä diskurssia, jossa halutaan rakentaa yhteistä Eurooppaa ja häivyttää valtioiden välisiä rajoja (ks. esim. Alasuutari & Ruuska 1998, 7).

7.2. Valta liittoutuva päätöksentekijä –diskurssissa

Liittoutuva päätöksentekijä –diskurssissa valta on sidoksissa siihen, miten Suomi onnistuu liittoutumaan muiden jäsenvaltioiden kanssa. Liittoutumispuheessa esiintyy kaksi

eri näkökulmaa: liittoutumisen avulla voidaan lisätä oman vaikutusvallan määrää tai ilman liittoutumista ei kenelläkään ole yksinään valtaa. Liittolaissuhteiden luominen on kuitenkin vapaata siinä mielessä, että jokainen jäsenmaa voi hakeutua tiettyyn ryhmään omien intressiensä mukaisesti tai olla hakeutumatta. Liittoutumattomuus kuitenkin ka-ventaa jäsenmaan valtaa huomattavasti. Valtaa voi siis olla ilman liittoutumistakin, mutta vain liittoutumalla jäsenmaa voi kasvattaa valtaansa entisestään.

71) Salolainen sanoi Norjan kansanäänestyksen tulosta vastoinkäymiseksi koko Pohjola-
le. Salolaisen mukaan tulos heikentää Pohjoismaiden yhteistä voimaa ja vaikutusmahdol-
lisuuksia EU:n sisällä. (HSc 16.11.94)

Aineistossamme harvinaisemmin esiintyy näkemys siitä, että valtaa ei voi olla ilman liittoutumista. Tällöin liittoutuminen nähdään pakollisena, koska yksin ei jäsenmaalla ole valtaa.

72) EU:n sisällä Suomen valta riippuisi mm. siitä, miten se onnistuisi liittoutumaan mu i-
den kanssa. (HSa 9.4.94)

Goldmanin (1986, 170) mukaan tällöin voidaan puhua kollektiivisesta vallasta, minkä mukaan päätöksentekijän on liittouduttava, mikäli hän haluaa, että päätöksenteko johtaa tiettyyn tulokseen. Hän ei siis kuitenkaan yksin kykene saamaan haluamaansa, vaan liittoutumalla samaan pyrkivän kanssa heillä on mahdollisuus yhdessä saavuttaa pyrkimyksensä.

Suomi hakee tässä diskurssissa kumppaneita muista pohjoismaista useammin kuin sille kaavaillaan liittolaisia muista maista. Syynä tähän voidaan katsoa olevan maantieteellinen ja kulttuurinen läheisyys sekä samantyyppinen yhteiskunnallinen ra-kenne muiden Pohjoismaiden kanssa. Lisäksi aikalaistulkintoissa Suomen menestymi-sen takeena Euroopan unionissa nähtiin se, että mikäli kaikki Pohjoismaat olisivat mu-kana unionissa niiden merkitys lisääntyisi, ja niiden kesken jo pitkään rakennettua yh-teisöllisyyttä olisi näin mahdollista hyödyntää (ks. Uusitalo 1994, 173).

7.3. Valta yksinäinen taistelija –diskurssissa

Suomi on perinteisesti korostanut sekä sisä- että ulkopolitiikassaan puolueettomuuttaan, jonka rakentaminen alkoi sotien jälkeen. Koska puolueettomuuden varaan rakentui koko Suomen olemassaolo, voidaan ajatella, että tämä seikka vaikuttaa vielä tämän diskurssin syntymiseen. (ks. Ruuska 1999, 83.) Puolueettomuuteen sisältyy myös itsenäinen toi-

mintakyky, jolloin liittolaissuhde kenenkään kanssa ei ohjaa omaa toimintaa ja näkemyksiä asioista. Näin ollen Euroopan unionissakin Suomen asiat ovat vain Suomen vastuulla, ja jos näyttää siltä, että Suomen edut ovat ristiriidassa EU:n tai jonkin sen jäsenmaan kanssa, Suomen pitää taistella, jotta se saa mitä haluaa. Taisteluun kykenevällä on jo valtaa, koska mikään ei estä kamppailua, mutta taistelun voittaminen eli itselle edullisen päätöksen syntyminen lopulta mittaa sen, onko vallakas vai ei. Alussa jokaisella jäsenmaalla on samat mahdollisuudet vaikuttaa päätöksenteossa lopputulokseen, joten lähtöasetelmat eivät määrää lopputulosta.

73) Suomi aikoo taistella loppuun saakka kuorma- ja linja-autojen pakollista pienentämistä vastaan Euroopan unionissa. (HSb 14.11.94)

Weberin (1989, 212) näkemyksen mukaan tämän kaltainen ”valta tarkoittaa kaikkia mahdollisuuksia saada oma tahto läpi sosiaalisen suhteen sisällä myös vastarinnan edessä, samantekevää mihin tämä mahdollisuus perustuu”. Suomen taistelutahto osoittaa sen, että sillä on valtaa, jota se käyttää keinona saavuttaakseen toivomansa päämäärän. Into taisteluun saa voimansa menneisyyden puolueettomuusdiskurssista ja tulevan epävarmuudesta, jota hallitaan luottamalla omiin kykyihin. Euroopan unionin päätöksenteon uutuuden viehätys voi toimia Suomelle kimmokkeena, kun Suomi pääsee osalliseksi päätöksentekoon, jossa ei ole yhteisiä intressejä, vaan jossa kukin jäsenmaa ajaa omia etujaan taitojensa mukaan. Taisteleva Suomi voi sisältää sekä valtiotoimijat että kansalaiset. Tämän diskurssin rakentavista uutisista ei voi kuitenkaan selkeästi päätellä kumpaan Suomella viitataan.

7.4. Valta asiantuntijadiskurssissa

Suomelle kaavillaan diskurssissa asiantuntijan asemaa, jonka Suomi itsevarmasti enimmäkseen itse ottaa. Suomalaisessa kulttuurissa on perinteisesti arvostettu korkeaa koulutusta ja tietoa. Tieto toimii vallan lähteenä ja sen nähdään tuottavan omistajalleen auktoriteettia ja sitä kautta myös valtaa. Tässä diskurssissa rakennetaan asiantuntemukseen perustuva valta, joka mahdollistaa sen, että Suomi saa keskeisen roolin päätöksenteossa ja voi näin vaikuttaa päätösten sisältöön. Asiantuntijaa kuunnellaan, joten asiantuntijan näkemykset välittyvät päätösten sisältöön, ja hänellä on mahdollisuus tuoda

oma näkökulmansa esille. Mikäli päätös tehdään asiantuntijan esittämän näkemyksen pohjalta tai se muuten otetaan huomioon voidaan ajatella, että asiantuntijalla on valtaa.

74) Jätteenmäki vaati perjantaina, että Suomen on oltava julkisuusvaatimuksissaan aktiivinen. ”Suomen pitäisi toimia niin, että EU:n avoimuus olisi toisenlainen kuin nykyinen”, oikeusministeri sanoi. Jätteenmäen mukaan Suomelta on myös pian odotettavissa neuvoja EU:lle: Työryhmä tulee seuraavassa muistiossaan esittämään ehdotuksia, joilla julkisuutta lisättäisiin Euroopan unionin toiminnassa. (HS 10.12.94)

Reunanen (1996, 179) toteaa, että Suomessa vaikuttaa jo osittain piilevä asiantuntijavalta, jossa päätösten asiasisältö on asiantuntijoiden muokkaama. Valmisteluvaiheessa asiantuntijat laativat päätösesitysten asiasisällöt, vaikka lopullisen päätöksen tekevätkin poliittiset päätöksentekuelimet. Euroopan unionissa toimivaa asiantuntija-Suomea ei diskurssissa määritellä tarkasti, jolloin asiantuntijana voi yhtä hyvin toimia esimerkiksi suomalainen virkamies, poliitikko tai kansalainen. EU-päätöksenteossa asiantuntijoilla on valtaa, koska esimerkiksi lobbaus perustuu jalostettuun ja ajankohtaistettuun tietoon. Tieto tuo valtaa, kun sitä osaa käyttää. Lobbarin asiantuntemus tai asiantuntijalta hankkima tieto helpottaa päätöksentekoa, koska tieto on valmiiksi priorisoitu ja hankalat tekniset taustatiedot on selitetty. (Ks. Blom, 1999, 199, 212.) Mikäli asiantuntijavalta päätöksenteossa kasvaa, EU:n varsinaisista päätöksentekijöistä voi tulla lähinnä muodollisia vallankäyttäjiä (ks. Reunanen 2000, 353).

Voidaan ajatella, että Helsingin Sanomien uutisissa kaavaillaan Suomelle asiantuntijan roolia EU:ssa myös heijastuksena informaatioyhteiskunnan painotuksesta. Päättisi, että Suomessa on aina arvostettu tietoa, niin 1990-luvulla informaation lisääntymisen seurauksena on alettu yhä enemmän korostaa olennaista tietoa. Asiantuntijoiden tehtävänä on tuottaa ja jalostaa tietoa, mikä nopeuttaa päätöksentekoa, koska poliitikon ei itse tarvitse hankkia tarvitsemaansa tietoa eikä muovata näkökulmia päätösesityksiin.

7.5. Valta vallaton objekti –diskurssissa

Suomi rakennetaan tässä diskurssissa objektiksi, jolla ei ole lainkaan valtaa. Diskurssissa ilmenevä valtakäsitys rakentaa kuvaa vallasta, jota joko on tai ei ole. Suomella sitä tässä tapauksessa ei nähdä olevan. Valta on tällöin epätasaisesti jakautunut, jolloin EU:lla on kaikki valta, mutta Suomella ei ole minkään perusteen nojalla lainkaan valtaa. Valta ei riipu tilanteista, henkilöistä eikä asioista, vaan vallan puute on pysyvä ominaisuus, eikä sitä näin ollen voi kasvattaa. Esimerkiksi Millsin ja Lasswellin käsityksen

mukaan tämänkaltainen valta on nollasummapelejä, jossa A:lla on valtaa B:n kustannuksella (Parsons 1986, 95). Tässä diskurssissa rakennetaan käsitys, että EU:ssa on maita, joilla ei ole valtaa ja maita, joilla sitä on. Suomi suljetaan jäsenyydestään huolimatta Euroopan unionin ulkopuolelle, jolloin EU:n valta on alistavaa ylivaltaa. Suomen ja EU:n edut ovat vastakkaisia ja näin muodostuva alistussuhde on negatiivinen, koska Suomi joutuu mukautumaan vastoin tahtoaan EU:n näkemyksiin.

75) – – Omaa ulkopoliitikkaa voisi olla vain EU:n vetämien linjojen puitteissa ja aloilla, jotka eivät kiinnosta EU:ta”, Jansson sanoo. (HSc 21.5.94)

76) Volasen ajattelussa painottuu jäsenyyden ulko- ja turvallisuuspoliittinen ulottuvuus. Siinä Suomelle on hänen mielestään tarjolla vain huonoja ratkaisuja EU:ssa, jonka ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan Suomi sitoutuu. (HSA 3.3.94)

Suomen ja EU:n intressien vastakkaisuudessa todentuu Lukesin (1974, 34) käsitys vallasta, koska hänen kolmiulotteisessa valtakonseptiossaan intressin käsite on keskeisessä asemassa. Tällöin A käyttää valtaa B:n suhteen, kun A vaikuttaa B:hen tavalla, joka on vastoin B:n intressejä. Valta on myös näkyvää, jolloin sen voidaan osoittaa olevan EU:n käsissä, mutta ei Suomen, vaikka se olisikin Euroopan unionissa. Räsänen (1997, 36) on tutkimuksessaan EU-vastustajien itsenäisyyteen liittyvistä valtamerkityksistä todennut, että EU-vastustajat näkevät vallan käsissä pidettävänä, fyysisenä toimijasta irrallisena esineenä, joka on jatkuvasti omistajansa hallussa.

EU nähdään pääsääntöisesti diskurssissa yhtenäisenä kokonaisuutena, muina, jotka asettuvat Suomea, meitä vastaan. Alistettu Suomi ei ole ainoastaan valtiotoimija, vaan alistettuna on myös kansalaisyhteiskunta tekstissä läsnä olevan me-puheen kautta. Suomen tulisi olla subjekti omatakseen valtaa, objektina, kohteena sillä ei valtaa nähdä olevan.

Aikaisemmin kansallisen päätösvallan alaisuuteen kuuluneista asioista päätetään Euroopan unionissa ylikansallisesti, mikä puolestaan herättää keskustelua Suomen itsenäisyydestä. Suomen konstruointi vallattoman objektin asemaan saattaa saada voimansa Suomen suvereniteetin menettämisen pelosta. Eduskunnan päätösvallan osittainen siirtyminen Euroopan unionille osana suvereenisuuden menettämistä voi lisäksi vaikuttaa vallaton objekti –diskurssin representointiin. Euroopan unionin päätösvallan sijainti muualla kuin Suomen tilassa vielä vahvistaa kuvaa vallattomuudesta. Päätökset syntyvät kaukana suomalaisista kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti moniarvoisessa ylikansallisessa organisaatiossa.

77) ”Ulko- ja turvallisuuspolitiikkamme, puolustuksemme, talous- ja rahapolitiikkamme, maatalouspolitiikkamme ja yhä suurempi osa kansalaisten jokapäiväistä elämää säätelevistä määräyksistä säädettäisiin rajojemme ulkopuolella, ei tässä talossa.” (HSb 7.9.94)

7.6. Valta hierarkisoitu päätöksentekijä -diskurssissa

Euroopan unionin päätöksenteko rakentuu diskurssissa hierarkioiksi, joiden perusteena toimivat jäsenmaan koko, äänimäärä, jäsenyyden ikä EU:ssa, menestys Euroopan unionissa, EU-virkojen painoarvo, päätöksentekojärjestelmän eri tasot, poliittinen tausta ja poliitikon henkilökohtaiset ominaisuudet. Nämä erilaisilta perustoilta lähtevät arvojärjestykset sisältävät omanlaisensa käsityksen vallasta. Valta hierarkiassa ei kuitenkaan aina ole pysyvä ominaisuus, vaikka hierarkia sitä itse olisikin. Esimerkiksi Euroopan unionissa on pieniä ja suuria jäsenmaita, mutta valta ei kuitenkaan yksiselitteisesti aina ole suurilla mailla. Maan koon perusteella rakennetussa hierarkiassa Suomi identifioidaan pieneksi maaksi. Tavanomaista on, että Suomea ja Tanskaa verrataan, koska ne ovat samankokoisia Pohjoismaita. Seuraavasta esimerkistä voi tulkita presupposition, että Suomella koostaan huolimatta voi olla valtaa, koska Tanskallakin on. Pienen maan valta ei kuitenkaan sulje pois suuren maan valtaa.

78) Viialainen muistuttaa, että Tanska ei ole EU:ssa menettänyt itsenäisyyttään eikä vaikutusvaltaansa, vaan ”päinvastoin viisimiljoonainen Tanska on monesti heilutellut koko unionin päätöksentekoa”. (HS 29.5.94)

79) Jätteenmäen mukaan EU:n pienimmät jäsenvaltiot ovat kokeneet voivansa vaikuttaa EU:ssa paremmin kuin ne olisivat voineet vaikuttaa sen ulkopuolella. (HSe 2.10.94)

Joihinkin hierarkioihin valta on kuitenkin tiukemmin kiinnittynyt, kuten poliitikon henkilökohtaisiin ominaisuuksiin perustuvassa hierarkiassa. Tällöin poliittinen kyvykyys tuottaa valta-aseman, joka ylittää pääsääntöisesti muut hierarkiat (esim. maan koko, tehtävän laatu) ja niihin perustuvan vallan. Vallan lähteenä on poliitikon persoonallisuus, joka Galbraithin (1984, 51) näkemyksen mukaan on omaisuuden ja organisaation lisäksi yksi kolmesta miltei aina toisiinsa sidoksissa olevista vallanlähteistä. EU-uutisten hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssissa poliitikon persoonallisuutta ei yhdistetä omaisuuteen ja asemaan organisaatiossa. Henkilökohtaiset ominaisuudet rakentavat auktoriteettiaseman, jonka avulla henkilö saa valtaa. Weber (1989, 92) puhuu tässä merkityksessä karismaattisesta auktoriteetista, jonka valta-asema perustuu siihen, että hallitut uskovat hallitsevalla henkilöllä olevan epäarkkipäiväisiä ominaisuuksia. Näillä

epäarkipäiväisillä ominaisuuksilla Weber tarkoittaa ominaisuuksia, jotka suhteessa johonkin taustaan ovat epätavallisia tai ihmeellisiä. Aineistossamme karismaattisiksi ominaisuuksiksi voidaan tulkita sosiaalisuus ja puhetaito.

80) Uudeksi EU-lähettilääksi on tulossa alivaltiosihteeri Antti Satuli, kovasti erilainen mies kuin Liikanen, jota katukahvilassa tervehtii joka kolmas ohikulkija. He ovat lähikortteleiden diplomaatteja ja muita virkailijoita. Liikanen on sosiaalinen lahjakkuus. Hän tuntee komissaariksi mennessään komission keskeiset pääjohtajat ja kabinettipäälliköt. On helppo kuvitella, miten Liikanen luiskahtaa sutjakasti tämän valtuuston keskuksen syvimpiin sisärenkaisiin. (HSa 27.11.94)

Edellisestä esimerkistä ilmenee myös se, miten Euroopan unionin päätöksenteossa henkilökohtaisilla suhteilla on merkitystä. EU:ssa oikeiden tahojen tunteminen on tärkeää, koska EU muodostuu laidoista ja keskuksista, joissa on vielä syvimmat sisärenkaat. Toimittaja esittää Liikasen karismaattiseksi, koska uskoo Liikasella olevan hyviä ominaisuuksia, joilla EU:ssa pärjää. Kirjoittaja ei ainoastaan itse usko Liikasen olevan karismaattinen, vaan antaa ymmärtää, että myös EU-päätöksentekijät uskovat näin, ja sitä kautta Liikanen saavuttaa vallakkaan aseman. Toimittaja epäsuorasti opettaa karismaattista käytöstä verratessaan Satulia Liikaseen. Liikanen on kosmopoliitti Satulin rinnalla, josta tosin emme saa tietää muuta kuin, että hän on ”kovasti erilainen mies kuin Liikanen”. Koska länsimaisessa kulttuurissa ihailaan sosiaalista kyvykkyyttä, Liikanen näyttäytyy karismaattisena: hänellä on sosiaalista kyvykkyyttä toisin kuin Satulilla. Karisma on yhä vieläkin ihailtava ominaisuus poliitikolla, mitä yhteiskuntamme medioituminen vain lisää, koska media tuottaa omat vaatimuksensa poliitikon esiintymiselle. Persoonallisuuden merkitystä vallankäytössä on tapana liioitella aikamme poliittisessa kirjallisuudessa, joten Helsingin Sanomien uutisissa karismaattisen poliitikon konstruointi ei ole lainkaan yllättävää (ks. Galbraith 1984, 54). Useinhan politiikan toimittajilta vaaditaan opintoja yhteiskunta- ja valtiotieteissä.

Päätöksentekojärjestelmän osat ja EU:n tehtävät arvioidaan aineistossamme, jolloin valta hajautuu ja sijoittuu epätasaisesti päätöksentekojärjestelmän osien ja eri tehtävien mukaan. Päätöksentekojärjestelmän eri osat arvioidaan diskurssissa sen mukaan, millainen asema päätöksenteon kokonaisuudessa kullakin sen osajärjestelmällä katsotaan olevan. Osaltaan tätä voidaan selittää Helsingin Sanomien omaksumalla opettajan roolilla, koska oli tärkeää selkiyttää kansalaisille monimutkaista Euroopan unionin päätöksenteko-organisaatiota. Tämä toteutettiin siis rakentamalla eroja päätöksentekoihmissä välille siksi, että niiden asema päätöksenteon kokonaisuudessa hahmottuisi.

81) Keskeistä valtaa EU:ssa käyttää myös kolmetoistahenkinen tuomioistuin – – (HSd 9.4.94)

Tehtävien arvottaminen ilmenee esimerkiksi siten, että komissaarit eivät ole keskenään samanarvoisia, yhtä vallakkaita, vaan joillakin on painavampia ja toisilla kevyempiä salkkuja eli tehtäviä. Kevyemmän salkun saaneen on tehtävä enemmän työtä saavuttaakseen valtaa kuin painavan salkun haltijan (esimerkki 82), joka saa valtaa jo hierarkiassa korkealle arvoitetun viran myötä. Liikanen sai virkojen jaossa budjettikomissaarin tehtävän, joka ei EU:ssa ole halutuimpia. Maan koko voi vaikuttaa siihen, millaisen salkun jäsenmaa saa, tai sitten sillä ei nähdä olevan mitään vaikutusta tai sitä ei voi päätellä, kuten esimerkiksi 84 huomataan. Myös poliittinen tausta vaikuttaa salkun saamisessa (85).

82) ”Vaikutusmahdollisuudet riippuvat siitä, millaisen aseman komissioon rakentaa. Jos aikoo saada vahvan aseman, pitää aika ripeästi tehdä jotain. Muuten se on ohi. Budjettikomissaari ei voi pitkään odottaa ja katsella”, Liikanen sanoo. (HSa 27.11.94)

83) Ahtisaari vahvisti, että Suomi lähti tavoittelemaan maatalouskomissaarin paikkaa, joka on usein annettu pienelle EU-maalle. (HSa 21.10.94)

84) EU:n monista merkittävistä lähteistä annettiin aiemmin ymmärtää, että Itä-Euroopan salkun hoitajaksi saattaisi soveltua vaikkapa suomalainen komissaari. Nyt kun tämän alueen painoarvo on käynyt entistä selvemmäksi, moiset puheet ovat laantuneet. (HSa 20.10.94)

85) Suomen ehdokkaalle Santer lupaa tanskalaislehden mukaan painavan salkun, jos Suomen porvarihallitus esittää porvarillista ehdokasta. (HSb 21.10.94)

Hierarkioiden rakentaminen poliittiseen päätöksentekoon tehtäviä arvottamalla tuntuu suomalaisessa kulttuurissa vieraalta, koska Suomessa poliittisia virkoja ei uutisissa nähdäksemme ainakaan suoraan arvioida. Esimerkiksi sanomalehti uutisissa ei tehdä eroa kulttuuriministerin ja valtiovarainministerin tehtävien välille, vaikka ihmisten mielessä voikin elää arvojärjestys, jonka mukaan valtiovarainministerillä voi olla tärkeämpi ja siten vallakkaampi asema kuin kulttuuriministerillä. Suomalaiseen tasa-arvoiseen yhteiskuntaan tällaiset väkinäiset hierarkiat eivät sovellu, ja jos niitä esimerkiksi valtamediassa esiintyykin, ne herättävät vastustusta.

Suomen menneisyys vaikuttaa vielä nykyäänkin hierarkioiden muodostumiseen, koska täällä ei ole ollut pitkään perinteeseen perustuvaa eriarvoisuutta. Suomalaisuudessa keskeistä on ollut yhdenmukaisuus ja vähäinen erilaisuuden sieto sekä vahva yhtenäiskulttuuri ja kansallisvaltio (Löppönen 1994, 153). Mäkelä on pohtinut maku- ja tyylihierarkioiden puuttumista ja on nähnyt syynä tähän sen, että Suomessa ei ole ollut

feodaaliaatelistoa, ja talonpojat ovat olleet valtiota muodostava luokka. Lisäksi työväestön asema ja suhde muihin luokkiin on eronnut kapitalismin kärkimaista ja Itä-Euroopan maista. Suomen hitaan teollistumisen sekä maatalouden ja teollisen murroksen päällekkäisyyden vuoksi teollisuus- ja maatalousproletariaatti kasvoivat yhtä aikaa, eikä puunjalostusteollisuus irronnut maataloudesta yhtä yllättäen kuin keskeiset teollisuuden haarat muissa maissa. Puunjalostustyöläisten kiinteä yhteys maalaistaustaan ei katkennut. Suomalaisuus on säilynyt kulttuurisesti erityisen yhtenäisenä poliittisista ristiriidoista huolimatta myös koululaitoksen ja yliopistojen takia, jotka eivät koskaan ole olleet sosiaalisesti eriytyneitä ja seulovia siten kuin Ranskassa, Englannissa ja Saksassa. (Mäkelä 1985, 255-257.) Voidaan myös ajatella, että ylipäänsä Suomen kehitys hyvinvointivaltioksi on entisestään edistänyt hierarkioiden vähäisyyttä hyvinvointivaltioideologian universalistisen painotuksen vuoksi.

Ilmeisesti tämä arvottava diskurssi on lähtöisin vanhoista EU-maista, joiden yhteiskunnissa elää vielä vanhoja auktoriteettikäsitteitä voimakkaimmin kuin Suomessa. Diskurssin siirtymistä Helsingin Sanomiin voidaan selittää esimerkiksi sillä, että EU-journalistit käyttivät paljon lähteenään vuonna 1994 uutistoimisto Reutersia ja sen erityistä EU-Briefing-palvelua, jonka kautta voi seurata muun muassa kymmenien muiden tiedotusvälineiden EU-kirjoittelua (ks. Mörttinen 2000a, 101). Mörän (1999, 96) tutkimukseensa haastatteleminen toimittajien, varsinkin Brysselin kirjeenvaihtajien mielestä englantilainen Reuters oli lähes korvaamaton uutisarvon määrittelyssä ja mielenrauhottajana uutisen ”oikeellisuuden” varmistamisessa. Näin ollen voidaan katsoa, että näkökulmat voivat suodattaa uutiseen kriittömästi.

Suomi päätöksentekijänä rakentuu hierarkkisesti myös kvantitatiiviselta pohjalta, jolloin Suomen asema päätöksenteossa on kvantifioitavissa. Valta on Euroopan unionissa jakautunut sen mukaan, paljonko maalla on ääniä neuvostossa, montako komissaaria ja europarlamentaarikkoja sillä on. Kunkin jäsenmaan edustus EU:ssa riippuu sen väestön koosta. Ryhmä, kansa, taustalla määrittää maan vaikutusvallan. Hannah Arendtin näkemyksen mukaan ryhmä toimii vallan lähteenä, eikä valta ole yksilön omaisuutta, vaan se kuuluu ryhmälle. Valta säilyy ainoastaan, kun ryhmä pysyy yhdessä. Henkilö on vallassa, kun tietty määrä ihmisiä on hänet siihen valtuuttanut toimimaan nimissään. Ilman kansaa tai ryhmää ei ole valtaa. Hetkellä kun ryhmä siis häviää, valtaa ei enää ole. (Arendt 1986, 64.)

Yleensä valta hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssissa on häilyvää, mutta se on sitoutunut kiinteämmin poliitikon persoonallisuuden perusteella määrittävään hierar-

kiaan ja numeraalis pohjaiseen hierarkiaan. Näissä valta on siis selkeästi toisaalta karismaattisilla poliitikoilla ja toisaalta väestömääräisesti suurimmilla jäsenmailla.

7.7. Valta ideaali päätöksentekijä –diskurssissa

Diskurssissa media suoraan tai poliitikkojen tai asiantuntijoiden kautta antaa ohjeita Suomelle päätöksentekijänä. Toimittaja rajaa sen, kuka hänen lisäkseen saa ohjata Suomea päätöksentekijänä. Selkeimmin tässä siis näyttäytyy median valta sen ottaessa opastajan ja opettajan roolin, jonka olemme osoittaneet kielen keinoin rakentuvaksi. Oppilaan roolissa on koko Suomi niin kansalaiset kuin valtiollisetkin toimijat. Ideaali päätöksentekijä –diskurssissa otetaan eri päätöksentekijädiskurssit huomioon joko kiistämällä tai hyväksymällä ne. Suomi ideaalina päätöksentekijänä ei liittoudu, vaan perustaa politiikkansa asiakysymyksiin eikä liittolaisten etsimiseen. Yksinäinen taistelija – diskurssin tapaan Suomen on myös käyttäydyttävä terveen itsekkäästi omia etujaan valvoen ja muodostettava oma Eurooppa-politiikkansa. Julkisuusasioissa ja ympäristöpolitiikassa Suomea kehoitetaan toimimaan asiantuntijana.

86) Auran mielestä Suomen EU -politiikassa tärkeintä tulee olla, ettei Suomea luokitella mihinkään ryhmittymään. Poliitiikan linja ja äänestyskäyttäytyminen on etsittävä asäpohjalta käsiteltävinä olevista asiakysymyksistä eikä taktisista kuvioista. (HSb 27.6.94)

87) Haaviston mukaan ensimmäinen kokous osoitti, että suomalaisten on opeteltava huomattavasti itsekkäämpi linja ja kovempi kielenkäyttö unionissa pärjätäkseen. (HSa 27.6.94)

88) Oikeusministeri Anneli Jäätteenmäen (kesk.) mielestä Suomen on nostettava julkisuus kysymykset keskusteluun viimeistään, kun unionin maat kokoontuvat hallitusten väliseen konferenssiin vuonna 1996. (HS 10.12.94)

89) Suomen on Kalliomäen mukaan toimittava ylikansallisen ympäristöpolitiikan puolesta – – (HS 5.5.94)

Median rooli opettajana korostui vuonna 1994, koska tieto yhdentymisen historiallisista taustoista, samoin kuin alan oppimateriaali, oli Suomessa tuolloin vähäistä. Oppilaitokset käyttivät lehdistöä, radiota ja televisiota Eurooppa-tiedon lähteenään. (Mörttin 2000a, 103.) Ideaali päätöksentekijä -diskurssia selittää osaltaan medialle langennut opettajan tehtävä, mikä on siirtynyt myös sen kielellisiin ratkaisuihin. Toisaalta on mielenkiintoista pohtia, voiko politiikkaa opettaa sen tilannesidonnaisuuden vuoksi. Kanerva (1994, 81) pitää politiikan opettamista mahdottomana, koska poliitti-

nen arvostelukyky ja sen soveltaminen ovat luovaa toimintaa. Poliitiikan opettamisen mahdottomuus johtuu siitä, että tilanteiden luonteiden, voimasuhteiden jne. ennakointi ei ole mahdollista. Vaikka politiikka elääkin hetkessä, voidaan ajatella, että esimerkiksi joitakin taitoja EU-päätöksentekijä voi kehittää itsessään, ja häntä voidaan siinä auttaa. Tietysti jos politiikan opettaminen halutaan ymmärtää tilannekohtaisina täsmäohjeina, politiikan opettaminen luultavimmin on mahdotonta. Suuntaviivojen ja tavoitteiden opettaminen voi olla mahdollista, vaikka niiden soveltaminen jääkin viime kädessä toimijoiden harkintaan.

8. EU-PÄÄTÖKSENTEKIJÄDISKURSSIT HELSINGIN SANOMIEN UUTISISSA VUONNA 2000

8.1. Kanta-aottava päätöksentekijä -diskurssi EU-avoimuuslainsäädäntöesitysuutisoinnissa

8.1.1. Sosiaaliset toimijat diskurssissa

Suomen hakiessa Euroopan unionin jäsenyyttä Helsingin Sanomat rakensi Suomelle roolia asiantuntijana muun muassa julkisuuden ja avoimuuden edistämiseksi Euroopan unionissa. Avoimuus onkin koettu EU:ssa ongelmalliseksi, ja Euroopan unionia on pidetty salailevana ja epädemokraattisena. Italialaisen Romano Prodin johtama komissio aloitti toimintansa vuoden 1999 syyskuun puolivälissä, ja erityisesti Prodin omavaltainen toiminta herätti arvostelua Euroopan unionissa. Prodi antoi ajattelemattomia lausuntoja ja aikoi kutsua Libyan johtajan Muammar Gaddafin vierailulle Brysseliin jäsenmaiden tai komissaarienkaan tätä tietämättä. (Mörttin 2000b, 205.)

Lisäksi talvella 2000 Prodi ja suomalainen Euroopan unionin oikeusasiamies Jacob Söderman kiistelivät komission ehdottamasta uudesta avoimuuslainsäädännöstä, mikä alkoi Södermanin arvosteltua avoimuuslainsäädäntöesitystä Wall Street Journal Europe -lehdessä julkaistussa kirjoituksessaan. Söderman ei hyväksynyt sitä, että ehdotuksessa salailuperusteiksi kelpaavien poikkeustapausten lukumäärä oli mittava. Prodi kirjoitti vastineen kyseiseen lehteen ja lähetti EU-parlamentin puhemiehelle Nicole Fontainelle kirjeen, jossa hän epäsuorasti kyseenalaisti oikeusasiamiehen ammattitaidon. (Emt. 2000b, 205.)

Vuonna 2000 Helsingin Sanomien avoimuutta koskevista uutisoinneista pääosa liittyi juuri avoimuuslainsäädäntöehdotukseen, mutta lisäksi kirjoitettiin myös suurlähettiläiden päätöksestä pitää EU:n sotilaallista ja siviilikriisihallintaa koskevat asiakirjat salaisina, EU-maiden aseviennin tilastoinnin julkisuudesta sekä EU-komission arvostelusta, mikä koski Suomen viranomaisten menettelytapoja lääkkeiden erityiskorvattavuus-asiassa. Keskitymme kuitenkin tässä analysoimaan avoimuuslainsäädäntöesitysuutisia juuri niiden aineistossamme korostuvan aseman vuoksi.

Helsingin Sanomien uutisissa Euroopan parlamentin oikeusasiamiehen Jacob Södermanin kerrotaan esittäneen ehdotuksen EU:n avoimuudesta säädettävästä laista komission puheenjohtaja Romano Prodin edustajille, mutta korostetaan sitä, että komissio ei ole vielä ottanut asiaan lopullista kantaa. Söderman halusi, että EU:ssa säädettäisiin laki, jonka mukaan jokaisella kansalaisella olisi oikeus avoimeen, vastuuntuntoiseen ja palveluhenkiseen hallintoon. Komissio tekikin avoimuuslaista esityksen, jota Söderman piti liian epämääräisenä, jopa asiakirjojen salailun mahdollistavana, ja arvosteli sitä avoimesti Wall Street Journal Europe -lehdessä, minkä seurausten uutisointiin Helsingin Sanomat keskittyikin. Avoimuutta koskevissa uutisoinneissa kuvataan ainoastaan lainsäädäntöprosessin alkuvaihetta ja lakiesityksen muotoilua, koska varsinainen päätös siirtyy vuodelle 2001.

Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmän eri osat, kuten EU-oikeusasiamies Jacob Söderman, komissio ja EU-parlamentti, toimivat uutisissa aktiivisina sosiaalisina toimijoina. Lakiehdotuksen syntymiseen toimivana myötävaikuttajana mainitaan Jacob Söderman, joka edustaa Euroopan unionin oikeusasiamiehen instituutiota. Tätä tukee se, että aineistoomme lukeutuvissa avoimuusuutisissa Södermanin ei kerrota olevan suomalainen. EU-oikeusasiamies Jacob Söderman funktionalisoidaan uutisissa virkanimikkeensä kera muodollisesti tai pelkällä sukunimellä *Söderman*.

Euroopan unionin jäsenmaiden komissaarit nimetään pääasiallisesti kollektivointina ryhmään viittaavalla substantiivilla tai nominilausekkeella *komissioksi*, *EU:n komissioksi*, *Euroopan unionin komissioksi*, *Romano Prodin johtamaksi komissioksi*, mutta komissio myös henkilöityy *EU:n komission puheenjohtaja Romano Prodiiksi*, joka puhuu koko yksimielisen komission puolesta. Aineistomme uutisissa ainoastaan kerran Prodin kerrotaan olevan italialainen. Tavanomaista on myös se, että komissio nimetään myös ilmauksen itsenäistämisen kautta sen tekemän esityksen mukaan, jolloin komissiota siis kutsutaan sen tuottaman esityksen nimellä, kuten esimerkissä 90. Korkea-

arvoisten ja virallisten puhujien ollessa kyseessä ilmauksen itsenäistäminen on tavallista, koska se on keino antaa persoonatonta arvovaltaa ilmaisuille.

90) Hän korosti, että *esitys* ei pakottaisi esimerkiksi Pohjoismaita muuttamaan omia julkisuuslakejaan, ei ainakaan silloin kun kyse ei ole EU-asiasta. (HS 28.1.00)

Avoimuuskeskustelussa Suomi on päätöksentekijänä tukahdutettu, kuten myös muut Euroopan unionin jäsenvaltiot. Euroopan unionista puhutaan päätöksenteon tasojen nimillä, ja kansallisuudet ja jäsenvaltiot puuttuvat täysin uutisoinneista, paitsi kun lakiehdotus on valmistunut. Tällöin Suomi asetetaan reagoijan ja kannanottajan rooliin. Reagoija-Suomi on nimetty tilaan liittämällä *Suomeksi* sekä kollektivoinnin keinoin *EU-ministerivaliokunnaksi, oikeusministeriöksi, hallitukseksi* ja henkilöity *oikeusministeri Johannes Koskiseksi*. Uutisoinnista syntyy sellainen käsitys, kuin Suomella ei olisi roolia päätöksenteossa, koska Suomi nimetään ainoastaan siinä tilanteessa, kun se kommentoi komission ehdotusta ja määrittelee kantaansa siihen. Suomi-sana ja suomalaiset on rajattu viittaamaan, kahta kertaa lukuun ottamatta, Suomessa sijaitseviin EU-asioista vastaaviin valtiollisiin tahoihin.

91) *Suomi* on tyytymätön EU-komission ehdotukseen avoimuussäädökseksi. *EU-ministerivaliokunta* käsittelee komission ehdotusta alustavasti perjantaina ja toteaa, että ehdotus ei aseta sille asetettuja tavoitteita. (HS 5.2.00)

Kaksi kertaa europarlamentaarikot siis identifioidaan kansallisuuden mukaan. Suomalainen euroedustaja Eija-Riitta Korhola tiedustelee komission kyselytunnilla EU-parlamentissa, milloin komissio hyväksyy EU:n oikeusasiamies Jacob Södermanin ehdotukset hyväksi hallintotavaksi EU:ssa, ja miten ne otetaan lakiesityksessä huomioon. Toisessa eri uutisessa suomalaiset europarlamentaarikot nimetään kollektivoinnin keinoin *suomalaisedustajiksi*.

92) Asia nousi esiin komission kyselytunnilla EU-parlamentissa *suomalaisen euroedustaja Eija-Riitta Korholan* (krist.) kysymyksen pohjalta. (HS 19.1.00)

93) Seuraavan kerran avoimuussääntöjä puidaan ensi vuonna Ruotsin puheenjohtajakauden aikana. *Suomalaisedustajien* mielestä näin onkin parempi, koska nykyinen puheenjohtajamaa Ranska ei ole pitänyt kysymystä kovin tärkeänä. (HS 17.11.00)

Epäonnistuneeksi lakiehdotusta kommentoivat *Suomen* lisäksi myös anonyymeiksi kollektivoituna *useat europarlamentaarikot*, joista on ainoastaan nimetty europarlamentaarikot *Heidi Hautala (vihr.)* ja *Astrid Thors (r.)*, joita tosin ei nimetä kansallisuutensa mukaan. Heidän kansallisuutensa on kuitenkin pääteltävissä heidän nimiensä

jälkeen suluissa ilmaistuista suomalaisista puolueyhenteistä, joten tulkitsemme, että he ovat suomalaisia päätöksentekijöitä Euroopan unionissa. Myöhemmin tekstissä heihin viitataan pelkällä sukunimellä tai persoonapronominilla hän. Näiden euroedustajienkin rooli on reagoida komission esitykseen.

94) *Europarlamentaarikko Heidi Hautala (vihr.) ei* myöskään kiitä komissiota. (HSb 27.1.00)

95) *Europarlamentaarikko Astrid Thors (r.) arvioi*, että esitys saattaa olla jopa Amsterdamin sopimuksen hengen vastainen. (HSb 27.1.00)

Nimeämisen ja toimintaan liittyvien verbien ja verbilausekkeiden kautta Suomen rooli päätöksenteossa on siis aktiivinen kannanottaja, joka ilmaisee oman näkemyksensä asiaan.

96) *Suomi on tyytymätön* EU-komission ehdotukseen avoimuussäädökseksi *EU-ministerivaliokunta* käsittelee komission ehdotusta alustavasti perjantaina ja *totesi*, että ehdotus ei aseta sille asetettuja tavoitteita. (HS 5.2.00)

97) Ehdotus EU:n avoimuusasetukseksi *ei tyydytä Suomea. Hallitus* kirjelmöi torstaina komission ehdottamasta mallista eduskunnalle ja *arvioi*, että sitä on täsmennettävä. – – Sinänsä *Suomi pitää myönteisenä*, että avoimuudesta on nyt saatu ehdotus, ja että nyt avautuu mahdollisuus luovuttaa osa asiakirjasta, jos ei sitä ei voida antaa kokonaan. – – Sitä vastoin *Suomi ei ole tyytyväinen* komission ehdotukseen, että sisäiset valmisteluasiakirjat rajataan julkisuuden ulkopuolelle. (HS 10.3.00)

Euroopan unionin päätöksenteko näyttäytyy riitaisena ja tunteita kuumentavana asiana niin parlamentin sisällä kuin oikeusasiamiehen ja komission välisessä suhteessa. Esimerkissä 98 EU-parlamentin riitaisuus voidaan tulkita verbilausekkeesta *ei löytänyt sopua*, mikä presupponoi, että esityksestä vallitsee riita. Myös parlamentin edustajat arvostelevat esitystä (99). Komission puheenjohtajan ja oikeusasiamiehen välinen vastakkaisuus sitä vastoin rakennetaan varsinaiseksi sanasodaksi (100). Komission sisäinen toiminta esitetään kuitenkin uutisissa harmonisena ja keskustelevana, eikä yksittäisten komissaarien näkemyksiä asiasta kerrota, vaan nimeäminen ja joskus myös verbit rakentavat komissiosta yksimielisen (101 ja 102).

98) EU-parlamentti ei löytänyt sopua avoimuudesta. (HS 17.11.00)

99) Komissio esitteli uudistuksen keskiviikkona, ja sai niskaansa arvosteluryöpyn tuoreeltaan. Muun muassa useat europarlamentaarikot ja oikeusasiamies Jacob Söderman arvostelivat uudistusehdotusta voimakkaasti. (HS 28.1.00)

100) Euroopan oikeusasiamies Jacob Söderman ja EU:n komission puheenjohtaja Romano Prodi sopivat kitkerän sanasotansa keskiviikkona. EU:n asiakirjojen julkisuutta käsiteltä kiista kuumensi tunteet molemmin puolin. Söderman rökitti komission uudistusesi-

tystä kansainvälisessä lehdistössä ja Prodi lähetti Södermanin päällystakille EU:n parlamentille kirjeen, jossa epäiltiin oikeusasiamiehen kykyä hoitaa tehtäviään. (HSa 13.4.00)

101) Kaikki 20 EU-komissaaria keskustelevat kirjeidensä julkisuudesta kokouksessaan keskiviikkona. (HS 26.1.00)

102) Komissio itse oli erittäin ylpeä ehdotuksestaan keskiviikkona. (HSa 27.1.00)

8.1.2. Avoimuuslainsäädäntöesitysuutiset journalistisena tuotteena

Tammikuun puolivälistä huhtikuun puoleen väliin keskittyvien avoimuuslainsäädäntöesitysuutisten merkittävydestä kertoo niiden sijainti sanomalehdessä. Neljästätoista uutisesta yhdeksän on Ulkomaat-osastossa ja Poliittika-osioon on sijoitettu kolme uutista, joista kahdessa kerrotaan siitä, miten Suomi reagoi komission lakiesitykseen, ja yhdessä Prodin ja Södermanin avoimuusesityksestä kehkeytynyttä konfliktia. Poliittika-osastossa sijaitsevasta konfliktiuutisesta on tehty myös pääuutissivun uutinen, kuten Ulkomaat-osastossa olevasta riidan sovintouutisestakin. Prodin ja Södermanin riita nähdään Helsingin Sanomissa niin tärkeänä, että se täyttää melkein koko pääuutissivun yläosan yhtä palstaa lukuun ottamatta, kun taas riidan päätös uutisoidaan huhtikuussa kaksipalstaisena pikku-uutisena pääuutissivun oikeassa yläkulmassa.

Lakiesitysuutisten sijoittuminen Ulkomaat-osastoon tukee nimeämisen kautta jo syntyneitä käsityksiä siitä, että Suomen tehtäväksi rakennetaan ainoastaan reagoida tehtyyn ehdotukseen, koska tämä Suomen hallituksen kanta tuodaan esille Poliittika-osion uutisissa ja vaatimattomammin uutisoituna yksi- ja kaksipalstaisina uutisina ilman kuvia. Yleensä avoimuusehdotukseen liittyvä uutisoinnin näytävä sijoittelu sivun keskelle tai sen oikeaan ylänurkkaan monipalstaisena kertoo siitä, että EU:n avoimuuskeskustelu on uutisarvoltaan merkittävä. Mörttisen (2000a, 106) mukaan EU-uutisten sijoittaminen on ollut tiedotusvälineissä ongelmallista, koska ne eivät ole aina tienneet, mihin osastoihin integraatioasiat laittavat. EU-asiat kun eivät ole soveltuneet sen enempää niin talous-, ulkomaan kuin kotimaan uutissivuille.

Vuoden 2000 avoimuuslainsäädäntöesityksen uutisoinnin keskeisin henkilölähte on EU:n oikeusasiamies Jacob Söderman. Tärkeänä kirjallisena lähteenä toimittajille on myös Södermanin kirjoittama artikkeli Wall Street Journal Europe –lehdessä, mutta lukijalle ei tarjota suoria diskurssin representaatioita artikkelista, vaan ainoastaan valikoituja tulkintoja siitä. Nämä Södermania lähinnä tukevat tulkinnat paljastavat sen, että hänen artikkeliaan on käytetty lähteenä. Toimittajat käyttävät dokumenttilähteenään

myös Prodin Wall Street Journal Europe –lehdessä ilmestynyttä vastakirjoitusta ja hänen parlamentin puhemiehistölle lähettämäänsä kirjettä, jossa hän moitti oikeusasia- miehen toimintaa. Pääsääntöisesti komission puolesta avoimuuslainsäädäntöehdotukses- ta kertovat komission tiedottajat eikä Prodi itse. Hän on kahdessa eri uutisessa muuta- man kerran lähteenä. Harvemmin käytettyjä henkilölähteitä ovat myöskin suomalaisista europarlamentaarikoista Heidi Hautala (vihr.) ja Astrid Thors (r.), komission tiedottaja Eric Mamer, Prodin tiedottaja Ricardo Levi, komission neuvonantaja Michel Petite, komission kansalaisuussuhteista vastaava Mary Preston, oikeusministeri Johannes Kos- kinen, oikeusministeriön lainsäädäntöneuvos Tiina Astola ja pääministeri Paavo Lippo- nen. Vähäisemmässä määrin käytetty dokumenttilähde on hallituksen eduskunnalle osoittama kirjelmä, jossa hallitus kertoo kantansa komission esitykseen.

Lähteet voivat samanaikaisesti myös toimia tekstissä ääninä, mutta tekstissä esiintyvät lähteet (sekä henkilö- että dokumenttilähteet) ja äänet voivat myös kaiuttaa niiden toimijoiden ääniä, joita ei päästetä puhumaan omalla äänellään uutisessa. Komis- sion avoimuuslainsäädäntöesityksestä kertovissa uutisissa eniten ääneen pääsee Jacob Söderman. Romano Prodin puolesta puhuvat enimmäkseen hänen kirjeensä. Niin Prodin kuin komissionkin ääntä kaiuttavat sekä Prodin omat että komission tiedottajat. Yksit- täiset komissaarit eivät pääse puhumaan lakiesityksestä, vaan heidät kätketään kollekti- voidun komission taakse. Uutisissa äänen saavat kaiuttavat joskus sellaisia, jotka eivät itse pääse puhumaan uutisessa. Esimerkissä 103 toimittaja puhuu joidenkin kansalaisjär- jestöjen puolesta. Kansalaiset eivät kuitenkaan kertaakaan pääse puhumaan omasta puo- lestaan.

103) Komission on määrä julkistaa keskiviikkona myös laajemmat suunnitelmat EU:n parlamentin, ministerineuvoston ja komission asiakirjojen julkisuudesta. *Jotkut kansa- laisjärjestöt* ja europarlamentaarikot ovat jo leimanneet suunnitelmat huonoiksi, koska päätösten valmisteluvaiheen asiakirjat aiotaan ennakkotietojen mukaan pitää salaisina. (HS 26.1.00)

Edellisessä esimerkissä toimittaja kaiuttaa paitsi kansalaisjärjestöjen ääntä, mut- ta puhuu myös europarlamentaarikkojen suulla. Europarlamentaarikot saavat itsekin äänensä kuuluviin muutaman kerran, mutta niin kansalaisia kuin edustavatkin, ne eivät kaiuta kansalaisten ääntä. Lisäksi kolmessa uutisessa europarlamentaarikot henkilöity- vät Astrid Thorsiin, Heidi Hautakaan ja Eija-Riitta Korholaan. Nämä kolme europarla- mentaarikkoa on yleistetty edustamaan koko europarlamenttia. Erikoiselta tuntuu, että kansalaiset ja kansalaisjärjestöt eivät uutisissa pääse ääneen, vaikka asiana kumminkin

on avoimuuslakiesitys, jonka olisi tarkoitus turvata kansalaisten tiedonsaanti ja oikeus avoimeen, vastuuntuntoiseen ja palveluhenkiseen hallintoon. Me-puheen kautta kansalainen kyllä voisi olla läsnä, mutta sitä ei avoimuuslakiesitysuutisissa esiinny lainkaan.

Avoimuuslainsäädäntöesitysuutisissa rakentuu tulkintamme mukaan Suomesta EU-päätöksentekijänä yksi diskurssi, kanta-aottava päätöksentekijä –diskurssi, jolle ei rakenneta vastadiskurssia tai kilpailevaa diskurssia. Ainoastaan kerran aineistossamme on yritys markkinoida toisenlaista diskurssia, liittoutuvaa päätöksentekijää, jonka mukaan pohjoismaisten komissaarien olisi pitänyt muistaa pohjoismaiset ihanteet ja jättää esitys hyväksymättä.

104) Hautala ihmettelee sitä, että pohjoismaiset komissaarit ovat hyväksyneet esityksen. ”Tästä ovat pohjoismaiset periaatteet kaukana. Jos esimerkiksi Liikanen olisi komissaarina sanonut, että hän ei tätä hyväksy, niin asiasta olisi sitten jouduttu keskustelemaan uudelleen”, Hautala arvostelee. (HSb 27.1.00)

Media toimii näyttämönä poliittisille kamppailuille, mutta se ei pelkästään tarjoa areenaa poliittisille konflikteille, vaan se on myös itse aktiivinen poliittinen toimija, joka omilla tekstuaalisilla ja diskursiivisilla valinnoillaan vaikuttaa politiikkaan ja siihen millaisen käsityksen ihmiset saavat politiikasta. Helsingin Sanomien valintojen ansiosta Suomesta muodostuu kanta-aottava päätöksentekijä. Samalla se rakentaa myös Euroopan unionin päätöksenteon pohjautuvan erimielisyyksiin ja hyvin alttiina konflikteihin. Södermanin ja Prodin kiistasta tuleekin keskeisempi uutisoitava kuin avoimuuslainsäädäntöesityksestä. Merkille pantavaa on, että riitely tapahtuu median kautta eivätkä osapuolet kohtaa kasvokkain vasta kun sovintoaamiaisella, minkä jälkeen he antavat yhteishaastattelun. Varsinaisen riitely rakentuu median kiukkuisiksi tulkitsemien kirjoitusten varaan ja Södermanin haastatteluihin. Aineistossamme kiistan osapuolille rakennetaan erilaiset roolit: Söderman kuvataan hyvänä ja Prodi puolestaan pahana. Avoimuutta päätöksentekoon haluavan Södermanin tukijoukko on laajempi kuin Prodin, joka ei saa riidan tuoksinassa tukea keneltäkään. Jo uutisten näyttävät otsikot kertovat, että Prodi on tarinan konna.

105) Romano Prodi hyökkää rajusti Jacob Södermania vastaan. (HSb 11.3.00)

106) Söderman ei aio taipua Prodin painostukseen. (HS 15.3.00)

Poliittisten asioiden henkilöiminen helpottaa toimittajan työtä, koska se mahdollistaa sen, että toimittajat saavat kiireessä vaikeasta asiasta otteen henkilöimällä sen (Heikkilä 1998, 80). Henkilöimisen kautta uutinen tulee lähemmäs lukijaa, katsojaa tai

kuuntelijaa, koska kuluttaja saa samaistumiskohteen jutun sankariin tai uhriin. Henkilöimisen logiikka perustuukin siihen, että ihmistä on helpompi vihata tai rakastaa kuin asiaa. (Sipola 1998, 93.) Sipolan (1998, 92) mukaan henkilöimisessä jutun asiasisältö yksinkertaistetaan yhden tai usean henkilön ympärille ja useimmiten lisäksi henkilöiden väliseksi ristiriidaksi, kuten juuri aineistomme uutisoinnissa on tehty.

Tiedonhankintatapana haastattelu on avoimuuslainsäädäntöesitysuutisissa keskeinen, ja haastattelun genre on uutisissa läsnä. Myös kirjeen genre on hyvin luettavissa teksteistä, koska se kerrotaan suoraan tai se on pääteltävissä diskurssin representaation jälkeisistä johtolauseen verbeistä (esimerkiksi hän kirjoittaa).

107) ”Vakuutan teille, ettei mikään asiaankuulumaton painostus saa minua luopumaan sananvapauden käytöstä puolustaessani yhteisöjen ja Euroopan kansalaisten etuja”, hän kirjoittaa. (HS 15.3.00)

Edellisessä esimerkissä Söderman käyttää myös aineistossamme tavanomaista juridii-kan diskurssia kertoessaan oman toimintansa laillisuudesta. Haastattelun lisäksi aineistossamme ilmenee tiedotustilaisuuden genre, mikä myös kerrotaan suoraan uutisissa. Södermanin ja Prodin sanasotaa rakentaa väittelyn genre, jossa on alku, keskikohta ja loppu eli sovinto. Nämä väittelyn vaiheet jakautuvat eri uutisiin, mutta esimerkiksi sovintouutisissa väittelyn aiempia vaiheita on käytetty taustoittamaan sovintoa.

8.1.3. Suomalaiset avoimuuden asialla?

Avoimuuden edistäminen Euroopan unionissa mainittiin erityisesti yhdeksi Suomen tavoitteeksi sen liittyessä Euroopan unioniin. Salailevana pidetty EU on hiljalleen kehittynyt avoimempaan suuntaan. Erityisesti kehitys vauhdittui Amsterdamissa vuonna 1997 hyväksytyn avoimuusartiklan myötä, ja avoimuus nostettiin EU:n perustamissopimukseen peruseriaatteeksi läheisyysperiaatteen rinnalle. Artiklan tarkoituksena oli lähentää kansalaisia Euroopan unioniin julistamalla asiakirjat julkisiksi, ellei niitä oltu erikseen määritelty salassa pidettäviksi. Kansalaiset ja EU-alueen oikeushenkilöt saivat oikeuden tutustua parlamentin, ministerineuvoston ja komission asiakirjoihin. Euroopan unionin oikeusasiamiehenä vuodesta 1995 lähtien toiminut Jacob Söderman ei kuitenkaan ollut tähän tyytyväinen, koska EU:n muiden toimielinten, kuten EY-tuomioistuimen asiakirjat olivat edelleen salaisia. (Hynninen 2000, 53-54.) Suomen

puheenjohtajakaudella Amsterdamin sopimukseen sisältyneen avoimuusartiklan sisältö oli tarkoitus lyödä lukkoon, mutta tässä ei onnistuttu (ks. Hynninen 2000, 52).

Helsingin Sanomat ei kuitenkaan esitä Suomen olevan avoimuuden asialla, vaan se on Euroopan unionin instituutioiden intressinä. Uutisoinnin mukaan Suomi ei siis ole aktiivinen avoimuuden puolestapuhuja, koska se on Euroopan unionin asia eikä Suomen. Tulkinta syntyy siitä, että Suomi-käsite on rajattu koskemaan ainoastaan Suomen hallitusta, ja suomalaisten europarlamentaarikkojen suomalaisuus pyritään lähes täysin häivyttämään. Tosin lukija sosiokulttuuriseen tietoonsa nojautuen voi päätellä edustajien kansallisuuden nimestä ja edustajan nimen jäljessä mainitusta puoluetunnuksesta, joka ei kerro siitä, mihin europuolueeseen edustaja europarlamentissa kuuluu. Söderman esitetään myöskin ainoastaan edustamansa oikeusasiamiehen instituution kautta eikä hänen suomalaisuuttaan mainita. Suomen rooli kantaaottavana päätöksentekijänä rakentuu siis esimerkiksi nimeämisen ja verbien kautta, mutta myös sen vuoksi, että suomalaiset euroedustajat pääsevät ainoastaan kommentoimaan lakiesitystä. Heidän mahdollista muuta avoimuuden edistämiseen liittyvää toimintaansa ei tuoda esiin, esimerkiksi aktiivista lobbausta. Myöskään kansalaisten mielipidettä ja näkemyksiä ei kysytä.

Diskurssin taustalla saattaa ilmeisesti vaikuttaa Euroopan unionin ideologia, ajatus siitä, että komissio ajaa yleistä eurooppalaista etua, ja sen tulee olla riippumaton esimerkiksi jäsenvaltioiden näkemyksistä. Tosin monet tutkijat epäilevät, toteutuuko tämä ideaali Euroopan unionin päätöksenteossa. (Ks. luku 2.2.) Oikeusasiamiehenkin tulee olla sitoutumaton ja valvoa kansalaisten etua Euroopan unionissa (Koivumaa 1999, 82). Lisäksi EU:n ideologiaan kuuluu, että europarlamentissa kansallisuus ei enää äänestettäessä olekaan merkitsevä, vaan kukin edustaja luonnollisesti toimii oman europuolueensa mukaan. Toisaalta kansalliset jäsenpuolueet ovat itsenäisiä eivätkä mitään europuolueiden paikallisjärjestöjä, ja lisäksi niiden identiteetti ja poliittinen profiili ovat rakentuneet pitkän ajan kuluessa. Jäsenpuolueiden maailmankatsomuksen kehitykseen ovat vaikuttaneet esimerkiksi kansalliset jakolinjat, joten saman europuolueen sisällä vallitsee sekä ideologisia eroja että käytännön esteitä, kuten kielimuuri ja maantieteellinen etäisyys. (Raunio 1999c, 268.) Kansallisten puolueiden tulisi äänestää oman europuolueensa mukaan, mutta aina asia ei ole näin, vaan kansallisuus saattaa päätöksenteossa olla korostuneempi kuin puolueyhmän ideologia. Puolueiden ideologisten erojen takia kansallisuus siis voi olla määräävä, esimerkiksi vihreä aate ei välttämättä ole sama eri maiden kansallisissa puolueissa.

Avoimuuslakiesitysuutisoinnin mukaan Helsingin Sanomat on hyvin sisäistänyt Euroopan unionin päätöksenteon ideaalin, mutta uutisten sijoittaminen pääosin Ulko-
maat-osastoon rikkoo kuitenkin tätä käsitystä. Tämä uutisosion valinta kertoo siitä, että
päättökset on ”ulkomaan” asia, ei Suomen. Kun Suomi liittyi Euroopan unionin
jäseneksi, unionia koskevat asiat muuttuivat sisäpoliittisiksi, jolloin kotimaan ja EU:n
asioita ei voi selkeästi erottaa toisistaan (Lampinen 2000, 163). Avoimuusasia ja Suo-
men rooli avoimuuden edistäjänä hukkuvat siksi, koska uutisoinnissa keskitytään Sö-
dermanin ja Prodin välisen konfliktin kuvaukseen ja rakentamiseen. Henkilöittäminen
on yksi osoitus median kasvavasta viihteellistymisestä, mikä Helsingin Sanomien suh-
teen saattaa johtua sen kohtaamista levikkivaikeuksista (ks. Sipola 1998, 95,
www.levikintarkastus.fi). Lehden on kyettävä saavuttamaan laaja lukijakunta taatakseen
ilmoittajien mielenkiinnon, ja tässä viihteellistäminen toimii oivana keinona. Myös me-
dian omistuksen keskittyminen saattaa korostaa lehden roolia voiton tuottajana. Helsin-
gin Sanomat on vuodesta 1998 lähtien ollut osa Pohjoismaiden suurinta, vuonna 1999
pörssinoteerattua mediakonsernia, SanomaWSOY:tä, johon ovat fuusioituneet Helsin-
gin Sanomia ja Ilta-Sanomia kustantavan Sanoma Oy:n lisäksi kirjakustantamo WSOY
sekä Helsinki Media (Pohjois-Koivisto 2003, 3, www.sanomawsoy.fi/aboutus/).

8.2. Hullun lehmän tauti –kokuun liittyvä vanhojen nautojen testaaminen

8.2.1. Sosiaaliset toimijat solidaarinen päätöksentekijä –diskurssissa, yksinäinen taisteli- ja –diskurssissa ja alistuva objekti -diskurssissa

Avoimuuslakiesityksen lisäksi keskeisimpänä teemana EU-uutiskynnyksen ylitti vanho-
jen nautojen testaaminen, mistä uutisoitiin runsaasti vuonna 2000. Nautojen testaaminen
liittyi vuonna 2000 hullun lehmän taudin leviämisen hillitsemiseen Euroopassa. Mar-
raskuussa ja joulukuussa 2000 Helsingin Sanomat uutisoi maatalouspoliittiseen päätök-
sentekoon liittyvästä nautojen testaamisesta kuudessatoista uutisessaan. Uutisten mu-
kaan komissio antoi ehdotuksen kaikkien vanhojen nautojen testaamisesta, mitä kaikki
jäsenmaat eivät kuitenkaan nähneet tarpeellisena. Niiden mielestä riskinautojen testaa-
minen olisi ollut riittävää, koska laajat testaukset kävisivät kalliiksi. Päätöksen testeistä
ja niiden laajuudesta ratkaisi Euroopan unionin komission alainen pysyvä eläinlääkintä-
komitea, jossa jokaisella jäsenmaalla oli oma edustajansa. Suomi ei olisi halunnut testa-

ta muuta kuin jo aiemmin syksyllä sovitut naudat, koska maassa ei ollut esiintynyt hulan lehmän tautia. Komitea kuitenkin päätti, että kaikkien vanhojen nautojen testaus toteutetaan jokaisessa jäsenmaassa. Euroopan unionin naudanlihan hallintokomiteassa Suomi ja Ruotsi saivat tahtonsa läpi olla testaamatta vanhoja, yli 30 kuukauden ikäisiä nautoja, elleivät ne menisi vientiin. Suomesta ei kuitenkaan uutisen mukaan riittäisi naudanlihaa vientiin.

Ehdotuksen nautojen testaamisesta teki Komissio, joten se on siis keskeinen aktiivinen sosiaalinen toimija uutisissa. Komissio nimetään pääosin kollektivoituna *komissiona* paitsi kaksi kertaa, jolloin komissio on yksilöity ja funktionalisoitu eli toimijat on nimetty tehtäviensä kautta *maatalouskomissaari Franz Fischleriksi ja terveystoimikomis- sion komissaari David Byrneksi* sekä kollektivoinnin keinoin *ehdotuksen heittäneiksi komissaareiksi*. Tämän naudanlihatestauspäätöksen uutisoinnin yhteydessä Fischler ja Byrne assosioi- daan, mutta komissiossa työskennellessään heitä ei yhdistetä toisiinsa vaan heihin viita- taan erillisinä yksilöinä tai komissiona. Muita komissaareja ei siis mainita, vaan he kät- keytyvät kollektivoinnin *komissio* taakse. Samoin kuin avoimuuslakiesitysuutisoinnissa komission komissaareja ei näissäkään uutisissa nimetä kansallisuuden mukaan. Niinpä Suomen toimijuutta komissiossa ei voida tulkita.

Tulkintamme mukaan näistä kuudestatoista uutisesta on löydettävissä Suomesta päätöksentekijänä kolmenlaisia diskursseja: solidaarinen päätöksentekijä –diskurssi, yksinäinen taistelija –diskurssi ja vallaton objekti –diskurssi. **Solidaarinen päätöksentekijä –diskurssissa** Suomen päätöksentekijäasema rakentuu nimeämisen kautta neuvottelevaksi, samoin kuin muidenkin jäsenmaiden. Euroopan unionin päätöksentekota- salla kyseessä on ministerineuvoston kokous, mutta koska päätös koskee maatalouspoli- tiikkaa, neuvottelijoina ovat maatalousministerit. Suomi kätkeytyy *Euroopan unionin 15 jäsenmaan maatalousministerit* –aggregaatioon. Tämä aggregaatio luo harmonista kuvaa, koska siinä yksittäiset jäsenmaat sisältyvät nominilausekkeeseen, eikä yksittäisiä jäsenvaltioita korosteta. Maatalousministerit keskustelivat komission ehdotuksesta kompromissihakuisesti. Kollektivoinnin keinoin esitetyt *EU-maiden ministerit* ovat keskeisenä aktiivisena sosiaalisena toimijana komission rinnalla, koska he tekevät oman päätöksensä nautojen testauksen tarpeellisuudesta. Suomi nimetään myös yksilöinnin kautta *maatalousministeri Kalevi Hemiläksi*, joka kertoo Suomen valtion kriittisen kan- nan lisätesteihin ja kommentoi ministerien kokouksessaan tekemää päätöstä testata ris- kinaudat kompromissiksi.

Solidaarinen päätöksentekijä –diskurssi rakentuu nimeämisen kautta, mikä korostaa yhteistä toimijuutta päätöksenteossa. Keskeisiä diskurssin muodostumisessa ovat lisäksi verbit, jotka kertovat keskusteleavasta päätöksenteosta, missä erilaisiin mielipiteisiin suhtaudutaan sallivasti ja sovittelevasti.

108) EU-maiden maatalousministerit *käsittelevät* ongelmaa kokouksessaan ensi viikolla. (HS 16.11.00)

109) EU-maiden ministerit *saavuttivat yhteisymmärryksen* selvästi suppeammista testeistä tiistaiamuna 16 tunnin neuvottelujen jälkeen. (HSa 22.11.00)

110) Husu-Kallio kritisoikin EU:n komissiota, joka vaatimalla vaati kaikkien vanhojen nautojen testaamista. ”Olisi pitänyt edetä kuten maatalousministerit *sopivat*: tehdä ensin päätös riskieläimistä ja arvioida sen jälkeen tulosten pohjalta, miten laajasti testausta tulee tehdä eri jäsenmaissa.” (HSa 24.11.00)

Euroopan unionissa asian käsittelyyn osallistui myös komission alainen eläinlääkintäkomitea, joka teki varsinaisen päätöksen. Suomi yksilöityy *maa- ja metsätalousministeriön osastopäällikkö Jaana Husu-Kallioksi*, joka taistelee Suomen puolesta komiteassa. Pääsääntöisesti kuitenkin **yksinäinen taistelija –diskurssissa** aktiivinen toimija on nimetty *Suomeksi*. Diskurssia rakentavat myös sodan metaforat, joilla Suomen toimintaa kuvataan. *Vastustaa*-verbi on pääasiallisesti käytetyin metafora. Suomesta päätöksentekijänä rakentuu yksinäinen taistelija, joka ei liittoudu kenenkään kanssa, vaikka uutisissa kerrotaan myös, ettei Ruotsista ja Itävallasta ole löytynyt yhtäkään BSE:n tapaus. Tästä huolimatta mailla ei siis nähdä olevan samanlaisia intressejä päätöksenteossa eikä niitä muutenkaan yhdistetä toisiinsa.

111) *Suomi vastustaa* laajoja testejä, koska maassa ei ole tavattu BSE-tautia. Vastaavia puhtaita maita ovat Ruotsi ja Itävalta. (HSb 22.11.00)

112) *Suomi vastusti* EU:n eläinlääkintäkomiteassa päätöstä kaikkien vanhojen teurasnautojen testaamisesta, koska BSE:tä ei ole löytynyt Suomesta. (HSa 24.11.00)

Komission alkuperäinen ehdotus hyväksyttiin eläinlääkintäkomiteassa Suomen taistelusta huolimatta. Asiaa käsiteltiin kuitenkin vielä EU:n naudanlihan hallintokomiteassa, jossa pohdittiin tarvitsisiko kaikkien, pieniriskisimpienkin jäsenmaiden kuitenkin ryhtyä laajoihin testauksiin. Kollektivoitu *EU:n naudanlihan hallintokomitea* on aktiivinen toimija, ja Suomi on henkilöity *maa- ja metsätalousministeriön ylitarkastaja Juha Ylä-Autioksi*. Myös tässä yhteydessä tavallisin toimija on kuitenkin nimetty *Suomeksi*, joka asemoidaan sosiosemanttisesti passiiviseksi objektiksi. Vaikka Suomi osallistuu päätöksen tekoon, päätös uutisoidaan tavalla, joka antaa ymmärtää, ettei Suomi

olisi lainkaan ollut aktiivinen vaikuttaja itselleen edullisen päätöksen sisältöön. Tässä **alistuva objekti –diskurssissa** EU näyttäytyy ylivalentana, joka hyvántahtoisesti sallii Suomelle puolen vuoden mittaisen vapautuksen testeistä. Suomi ei olekaan osa Euroopan unionia eikä se siis ole osallistunut EU:n jäsenmaana oman kohtalonsa muovaamiseen. *EU* on diskurssin aktiivinen sosiaalinen toimija. EU nimetään diskurssissa myös ilmauksen itsenäistämisen kautta, kuten esimerkeissä 113, 114 ja 115, joissa EU nimitetään viittaamalla sen ilmaisuun *vapautus*.

113) *Suomi* ja Ruotsi saivat EU:lta poikkeusluvan olla testaamatta kaikkia yli 30 kuukauden ikäisiä nautoja. **Vapautus** kestää puoli vuotta. (HSa 13.12.00)

114) *Suomelle* **vapautus** vanhojen nautojen testauksesta. (HSa 13.12.00)

115) *Suomen ei tarvitse* tammikuusta lähtien testata kaikkia yli 30 kuukauden ikäisiä nautoja BSE:n eli hullun lehmän taudin varalta. Vapautus kestää puoli vuotta. (HSb 13.12.00)

116) ”Asia on saatu pulkkaan. Tämä on *Suomelle* joululahja”, maatalousministeri Kalevi Hemilä (sit.) riemuitsi Brysselissä. (HS 20.12.00)

8.2.2. Naudanlihan testauspäätös Helsingin Sanomien toimittamana

Solidaarinen päätöksentekijä –, yksinäinen taistelija – ja alistuva objekti –diskurssien muotoutumiseen vaikuttavat myös diskursiivisten käytänteiden tason tekijät, jotka toimivat linkkinä yhteiskunnan ja tekstin välillä. Käsittelemme tässä uutisten sijaintia, lähteitä, ääniä ja geneeristä moniaineisuusutta. Pääosa naudanlihan testauksia käsittelevistä uutisista sijoittuu Kotimaa-osastoon (9) ja Ulkomaat-osastosta tilan ovat saaneet neljä uutista. Lisäksi pääuutissivulla on kaksi uutista ja Talous-sivulla yksi. Koska uutiset sijaitsevat monipalstaisina keskellä sivua tai ylhäällä oikeassa ylänurkassa, uutisten sijoittaminen kertoo jo aiemmin todetun seikan uutisoitavan asian merkittävydestä.

Toimittaja on käyttänyt lähteinään: maatalouskomissaari Frans Fischleria ja terveyskomissaari David Byrneä, maa- ja metsätalousministeriön apulaisosastopäällikkö Taina Aaltosta, EU-edustuston virkamies Taina Heinosta, maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilää, komissiota, maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä ja elintarvikkeosaston osastopäällikkö Jaana Husu-Kalliota, Atrian lihapäällikkö Vesa Mäkeä, Kauhajoen teurastamon pääluottamusmies Hannu Mäntylä, maa- ja metsätalousministeriön ylitarkastaja Juha Ylä-Autiota, Karkkipussin liikkeenhoitaja Kerttu Huotaria ja Kirsi Isoherrasta (kuluttaja). Pääasiallisimmin käytetyt lähteet ovat Jaana Husu-Kallio ja Ka-

levi Hemilä. Lisäksi uutisten rakentamisessa toimittaja on hyödyntänyt lähteitä, joita hän ei ole tekstissään määritellyt kovin tarkasti. Tällöin teksteissä käytetyistä lähteistä kertoo ainoastaan epämääräinen maininta, esimerkiksi hallituslähteiden mukaan, asiantuntijoiden mielestä ja EU:n asiantuntijat. Yhdessä uutisessa myös paljastetaan, ettei halukkaita lähteiksi löytynyt.

117) Kukaan ei uskalla vielä arvioida, miten paljon rahaa kuluu, jos kaikki yli 30 kuukauden ikäiset teurastettavat naudat aletaan testata hullun lehmän taudin eli BSE:n varalta. (HSa 24.11.00)

Naudanlihan testaamista koskevissa uutisoinneissa on tavallista, että toimittaja on omaksunut lähteen näkökulman uutiskerrontaansa. Lähde on kertonut käsityksensä asiasta aikaisemmin julkaistuissa uutisissa, mutta seuraavissa uutisissa toimittaja ei enää lähdeään mainitse, vaan kertoo asian ikään kuin omanaan. Toimittaja on tukeutunut tällöin ainoastaan vaikutusvaltaisten lähteiden (Aaltonen, Hemilä, Husu-Kallio, Ylä-Autio) näkemyksiin. Esimerkissä 118 lähde kertoo itse joko epäsuorasti tai suorasti, kun taas esimerkiksi 119 toimittaja on sisällyttänyt lähteen kertoman omaan kerrontaansa.

118) Suomi suhtautuu kriittisesti komission ehdotukseen EU:n kaikkien vanhojen nautojen testauksesta hullun lehmän taudin varalta, kertoo apulaisosastopäällikkö Taina Aaltonen maa- ja metsätalousministeriöstä. – – ”Suomi on EU:n tekemissä arvioinneissa katsottu yhdessä Itävallan ja Ruotsin kanssa maaksi, jossa on epätodennäköistä, että BSE:tä esiintyy, vaikka ei sitä voida täysin pois sulkea”, Aaltonen muistuttaa. (HSa 15.11.00)

119) Suomi vastustaa laajoja testejä, koska maassa ei ole tavattu BSE-tautia. Vastaavia puhtaita maita ovat Ruotsi ja Itävalta. (HSb 22.11.00)

Aineistossamme on myöskin hyvin tavanomaista, ettei tekstissä ole mainittu mahdollista kirjallista lähdettä, vaikka moneen uutiseen sisältyy hyvin yksityiskohtaisia ja asiantuntemusta edellyttävää tietoa. Koska uutisissa kerrotaan nautojen testauksen liittyvän hullun lehmän taudin leviämisen estämiseen, lukijalle on tärkeää selvittää, mistä hullun lehmän taudissa ja sen ihmisversiossa on kyse. Toimittaja käyttää uutisissa sellaista eläinlääketieteellistä ja lääketieteellistä sanastoa ja tietoja, mitkä vaativat syvällistä asiantuntemusta, mutta lähdettä ei kuitenkaan ole mainittu.

120) Hullun lehmän tautia eli BSE:tä sairastavan naudon syömisestä ihminen ei voi saada Creutzfeldt-Jakobin (CJD) tautia, vaan sen varianttitaudin eli variant Creutzfeldt-Jakobin taudin (vCJD). Kyseessä on siis kaksi eri sairautta. (HSa 24.11.00)

Keskeisesti uutisissa äänen saavat vaikutusvaltaiset, valtiolliset tahot, mutta myös kansalainen pääsee ääneen kuluttajan ominaisuudessa, ja päätöksen seurauksiin

liittyen teurastamon työnjohtokin kommentoi sitä, miten testaus vaikuttaisi lihanleikkaajien työhön. He käyttävät lääketieteen diskurssia selittäessään niitä seurauksia, mitä työntekijöille koituu työn rasittavuuden lisääntymisestä heidän joutuessaan leikkaamaan tuoreen lihan sijasta vaikeammin leikattavaa, testien vuoksi varastoitua lihaa. Äänten lausumia on aineistossamme representoitu sekä suurin että epäsuurin lainauksin.

Suomen päätöksentekijäasemaa rakentavat solidaarinen päätöksentekijä-, yksinäinen taistelija- ja alistuva objekti –diskurssit, jotka tavallaan sijoittuvat peräkkäin, mutta kamppailuun asettuvat viimeisissä uutisissa yksinäinen taistelija –diskurssi ja alistuva objekti -diskurssi. Uutisoinnin alkaessa Suomi on yksi solidaarisista päätöksentekijöistä ministerineuvostossa, kun taas eläinlääkintäkomiteassa ja hallintokomiteassa Suomen rooli muuttuu yksinäiseksi taistelijaksi, joka lopulta saa tahtonsa läpi. Helsingin Sanomat kuitenkin muotoilee loppuhuipennuksen siten, että Suomen asema kääntyy alistuvaksi objektiksi, jolle Euroopan unioni lahjoittaa poikkeusluvan olla testaamatta vanhoja nautoja. Yksinäinen taistelija –diskurssi häviää alistuva objekti –diskurssille, koska jälkimmäinen diskurssi saa hegemonisen aseman päästessään määrittämään Suomen aseman näyttävästi viimeisissä uutisissa ja otsikoissa.

Yhdessä uutisessa ilmenee myös pyrkimys herättää eloon vuoden 1994 Helsingin Sanomien uutisissa esiintyvä liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi, mikä voidaan tulkita yritykseksi haastaa olemassa olevia diskursseja.

121) Suomen tavoin BSE-taudista puhdas Ruotsi äänesti kaikkien hämmästykseksi testi- en puolesta. Käytöksen syyt jäivät epäselviksi. (HSa 23.11.00)

Edellisessä esimerkissä presupponoidaan, että Ruotsin olisi tullut äänestää Suomen tavoin, ja kun näin ei tapahtunut, sitä pidetään yllättävänä. Lukijalle ei kuitenkaan paljasteta, ketkä asiaa ihmettelevät. Intertekstuaalisuudesta ovat osoituksena myös genret, jotka rakentavat uutisen. Haastattelun genre on ylivoimaisesti yleisimmin käytetty näissä uutisissa, kuten yleensäkin aineistomme uutisissa.

Voidaan ajatella, että vuonna 2000 EU-journalismi hakee vielä omaa rooliaan EU-asioiden uutisoinnissa, koska Hämäläisen mukaan se on muutoksessa yhä edelleen, eivätkä edes suuret lehtitalot ja Yleisradio ole löytäneet sellaista toimintatapaa, jonka kautta EU-päätöksentekoa voisi seurata joustavasti. (Ks. Hämäläinen 2002, 67.) Tätä vaikutelmaa perustelee aineistomme 30 uutista, joissa Suomen asema päätöksentekijänä Euroopan unionissa ei ole selkiytynyt. Euroopan unioni on ikään kuin itsenäinen, Suomen yläpuolinen toimija, mutta toisinaan Suomi nimeämisen tasolla on kiinteä osa sitä.

Toimittajien näkökulmasta kiinnostusta EU-päätöksentekoon vähentää se, että poliittiset päätökset on ilmaistu vaikeaselkoisesti ja suhteettoman monisanaisesti. Toimittajat pitäytyvätkin ajankohtaisen tiedon hankinnassaan erilaisiin henkilökohtaisiin suhteisiin. (Näränen 2001, 99.) Hynnisen (1999, 52) mukaan Euroopan unionissa on hyvin tavanomaista ns. vuotokulttuuri eli salaistenkin asioiden usein tarkoitushakuinen kertominen tiedotusvälineille. Suomen puheenjohtajuuskaudella v. 1999 tiedonsaannin avoimuutta lisättiin julkistamalla ministerikokousten, Coreperin ja niiden alaisten komiteoiden ja työryhmien kokousten asialistat Internet-sivuilla etukäteen. Neuvoston kokoukset ovat yhä edelleen suljettuja. (Mörttin 2000a, 111.)

8.2.3. Yksinäisestä taistelijasta alistuvaksi objektiksi

Naudanlihan testaamispäätöksestä kertovissa uutisissa Suomen asema EU-päätöksenteossa rakentuu kolmessa diskurssissa. Solidaarinen päätöksentekijä – diskurssissa Suomi on yksi Euroopan unionin jäsenmaista, jotka yhteistyössä tekevät päätöksiä ministerineuvostossa. Euroopan unionissa Suomi on tällöin valtiotoimija, joka toimii ylikansallisessa päätöksentekoelimityksessä. Suomi on yksinäinen taistelija toimies- saan eläinlääkintäkomiteassa ja hallintokomiteassa, joissa Suomella on mahdollisuus saada oma tahtonsa läpi myös vastarinnankin edessä.

Maatalouspolitiikan toteuttaminen herätti runsaasti keskustelua Suomen liittyessä Euroopan unioniin. Maatalous lukeutuikin sisäpoliittisesti vaikeimpiin asioihin jäsenyydestä neuvoteltaessa (Lehtomäki 1997, 34). Maatalous on yksi niistä toimialoista, jotka ovat täysin Euroopan unionin toimivaltaan sisältyviä. Yksinäinen taistelija – diskurssin korostumiseen syynä saattaa olla siis se, että kyseessä on maatalouspoliittinen päätös. Näin ollen asioihin on vaikutettava ajoissa, koska tehdyt päätökset vain toteutetaan kansallisella tasolla.

Diskurssin vahvaan painottumiseen vaikuttaa lisäksi ilmeisesti Suomen itsenäinen toiminta EU:ssa. Vaikka Pohjoismaille ennen jäsenyyttä kaavailtiin yhteistä pohjoista yhteistyötä, se ei ole unionissa toteutunut, vaan Suomi on edennyt omaa tahtiaan, ja sillä on ollut omanlaisensa tavoitteet kuin esimerkiksi Ruotsilla, joka jättäytyi rahaliiton ulkopuolelle. Suomi on asettunut monien näkemysten mukaan unionissa valtavirtaan. Suomi kannattaa toisin kuin Ruotsi unionin asteittaista tiivistämistä, mikä turvaisi EU:n laajentumisenkin yhteydessä unionin toimivuuden. Suomi ei kuitenkaan kannata

yhteistä puolustusta, vaikka se on saavuttanut suurta suosiota EU:ssa. (Lehtomäki 1997, 35.) Yksinäinen taistelija –diskurssin korostumiseen saattaa vaikuttaa ajattelutapa, jonka mukaan Suomi nähdään edelleen pienenä perifeerisenä maana, vaikka se on liittynytkin osaksi yhtä maailman suurinta talousmahtia. Suomen kulttuuri on koko ajan uhattuna, ja sitä on sen vuoksi puolustettava. (Ks. Ruuska 1999, 106.)

Alistuva objekti –diskurssi asemoi Suomen EU:n toimenpiteiden kohteeksi, jolla ei ole valtaa vaikuttaa päätöksen lopputulokseen, vaikka se on pyrkinyt aktiivisesti toimimaan saadakseen itselleen edullisen ratkaisun. Pientä valtiota on ilmeisesti vaikea mieltää vaikuttamassa aktiivisesti omiin asioihinsa. Välttämättömyysopin kannattajien mukaan Suomi on pieni maailmantalouteen sidoksissa oleva talous, jolle on välttämättöntä syventää taloudellista ja sosiaalista integroitumistaan Euroopan unioniin. Ainut todellinen toimija on markkinavoimat, jonka vaatimukset tietää parhaiten maan hallitus. Yksilöt eivät voi vaikuttaa taloudellisiin tosiasioihin, joten heidän tulee sopeutua niihin mutta huolehtia kuitenkin itsestään. Hallituksen ja markkinavoimien tuottamia määräyksiä on tärkeää noudattaa kaikkien yhteisen edun turvaamiseksi. Suomi on noudattanut tunnollisesti välttämättömyysoppia, joka on ohjannut toimintaa ja oikeuttanut poliittisia päätöksiä. (Blom 1999, 232.) Suomen asemoiminen EU-päätösten kohteeksi saattaa johtua juuri tästä yhteiskunnassa vallitsevasta opista, joka näkee Suomen pienenä valtiona, jota on vaikea mieltää aktiiviseksi toimijaksi Euroopan unionissa. Suomen kohtalo on muiden tai välttämättömyyden sanelemaa. Voidaan ajatella, että välttämättömyysoppi on osittain siirtynyt Helsingin Sanomiin sen tukeutuessa uutisoinnissaan vaikutusvaltaisiin lähteisiin. Välttämättömyysopin kannattajat ovat nimenomaan keskiluokkaisia, johtavissa asemissa olevia ryhmiä ja usein miehiä. Maan hallituksella, monopolisoituneella keskittyneellä talouseliitillä ja tiedotuskoneistolla on mahdollisuuksia vaikuttaa toisin kuin kansalaisella, jonka tehtävänä on mukautua ja jolla ei edes oleteta olevan ymmärrystä asioista. (Blom 1999, 233.) Naudanlihan testauspäätös -uutisissa kansalaisilla kuitenkin oletetaan olevan ymmärrystä asiasta, koska he pääsevät kommentoimaan päätöksen mahdollisia seurauksia. Kansalainen asemoidaan toisaalta välttämättömyysideologiankin mukaisesti, jolloin kansalaisen on oltava kärsivällinen ja uskottava siihen, että asiat kääntyvät parhain päin.

122) ”Me uskomme Hemilään kuin vuoreen”, pääluottamusmies sanoo. ”Onhan tämmöinen järjettömyys saatava pysäytettyä. Täällä on kovin vaikea ymmärtää testien tarpeellisuutta, kun emme teurasta emmekä leikkaa muuta kun kotimaisia lihavia.” (HSb 24.11.00)

Tämänkaltainen taustaideologia diskurssissa voi vaikuttaa siihen, että EU-kriittisyys lisääntyy. Suomalaisten EU-kriittisyys on kasvanut merkittävästi vuodesta 1999, jolloin kielteisesti suhtautuvia oli 26 prosenttia. Vuoden 2000 syksyllä kielteisesti suhtautuvia oli jo 35 prosenttia ja EU-myönteisiä oli 39 prosenttia. Muutos koskee kaikkia väestöryhmiä. (Erilaisuuksien Suomi 2001, 11, 77.) EU-kriittisyys ei sinänsä ole negatiivinen asia, mutta mikäli kriittisyyteen liittyy välinpitämättömyys tai se ilmenee välinpitämättömyytenä, sillä on yhteiskunnallisia seurauksia. Koska Euroopan unionia pidetään byrokraattisena ja eliitin projektina, välinpitämättömyys saattaa edistää sen byrokralisoitumista ja elitisoitumista edelleen. Jos kansalaiset suhtautuvat Euroopan unioniin piittaamattomasti, se vapauttaa EU-päätöksentekijät toimimaan omalla tavallaan. Koska pääasiallisesti kansalaiset seuraavat EU-päätöksentekoa median välityksellä, voidaan väittää, että se vaikuttaa siihen, miten he asennoituvat EU:ta kohtaan. Tällä voi olla sisäpoliittisiakin vaikutuksia esimerkiksi politiikan kriisiytymisessä, mikä ilmenee esimerkiksi haluttomuutena äänestää eduskuntavaaleissa. Median pitäisikin toimia enemmän vallankäyttäjien valvojana. Mörttisen (2000a, 113) mukaan media ei ole onnistunut herättämään suomalaisten kiinnostusta integraatioon ja EU-päätöksentekoon, mikä on johtanut esimerkiksi laimeaan osallistumiseen europarlamenttivaaleihin.

9. PÄÄTÄNTÖ

9.1. Tutkimustehtävä ja päätulokset

Tutkimuksemme tarkoituksena on siis ollut tutkia sitä, millaiseksi Helsingin Sanomat hahmotteli Suomen EU-päätöksentekijyyden vuonna 1994 ja millainen se oli vuonna 2000 Suomen ollessa Euroopan unionin jäsen. Aineistona meillä oli vuodelta 1994 91 uutista ja vuodelta 2000 30 uutista. Vuonna 2000 tarkastelimme Suomen asemaa EU-päätöksentekijänä kahdessa teemassa: avoimuuslainsäädäntöesitys- ja naudanlihan testauspäättös -uutisoineissa. Edellisiä uutisia oli 14 ja jälkimmäisiä 16. Tutkimusmenetelmänä käytimme Faircloughin kriittistä diskurssianalyysia. Analysoimme aineistoa aineistolähtöisesti ilman teoreettisia etukäteisolettamuksia.

Vuonna 1994 Helsingin Sanomissa rakennettiin Suomelle seitsemän erilaista päätöksentekijäpositiota: tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi, liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi, yksinäinen taistelija –diskurssi, asiantuntijadiskurssi, vallaton ob-

jekti –diskurssi, hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi ja ideaali päätöksentekijä –diskurssi. Tasavertainen päätöksentekijä –diskurssissa Suomen rooli päätöksentekijänä rakentui nimeämisen kautta tasavertaiseksi, aktiiviseksi, dynaamiseksi toimijaksi muiden Euroopan unioniin kuuluvien maiden kanssa. Me-puheen kautta myös kaikki suomalaiset nähtiin osallistuvan päätöksentekoon Euroopan unionissa. Päätöksenteko rakentui diskurssissa solidaariseksi ja konsensushenkiseksi, missä minkäänlaisia hierarkioita ei vällinnut.

Liittoutuva päätöksentekijä –diskurssissa puolestaan muodostettiin nimeämisen ja metaforien avulla liittoumia Euroopan unioniin. Eniten Suomen nähtiin liittoutuvan Pohjoismaiden kanssa, mitä rakennettiin perhe-elämän ja ystävyyden metaforilla, vaikka muuten liittoutumia kuvattiinkin sodan metaforilla. Liittoutuva Suomi oli valtiotoimija EU:ssa, jonka päätöksenteko muuten rakentui erilaisiin perustoihin pohjaaviin leireihin, joilla oli keskenään vastakkaiset intressit.

Yksinäinen taistelija –diskurssissa Suomi oli sosiosemanttisesti aktiivinen toimija, jonka ei tarvinnut turvautua kenenkään tukeen. Liittoutuva päätöksentekijä –diskurssin tapaan tämän diskurssin rakensivat sotaisat metaforiset verbit ja substantiivit. Aineistossa Suomi representoitiin Suomena, josta ei voinut aina päätellä, viitattiinko sillä ainoastaan valtiollisiin toimijoihin vai myös kansalaisyhteiskuntaakin. Asiantuntijadiskurssissa presuppositioiden avulla Suomelle hahmoteltiin EU-päätöksenteossa asiantuntija-asemaa, minkä se pääsääntöisesti itse itselleen loi. Suomi oli asiantuntijana sekä yksin että myös yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa.

Suomesta muodostettiin passiivinen kohde, joka alistui Euroopan unionin päätöksenteossa. Tässä vallaton objekti –diskurssissa Suomi nimeämisen kautta asetettiin subjektivoiduksi objektiksi ja Euroopan unioni aktiiviseksi, alistavaksi ja kasvottomaksi ylivallassa. Alistettu Suomi laajeni me-puheen kautta koskemaan kaikkia kansalaisia. Adjektiivilla ja niiden vertailumuodoilla rakennettiin puolestaan hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi, joka asemoi Suomen, kuten myös muut EU-päätöksentekoon osallistuvat valtiot, tietyiltä perustoilta ponnistavina päätöksentekijöinä. Keskeisimmät hierarkiat koskivat jäsenmaan kokoa, äänimäärää, EU-virkojen painoarvoa ja politiikan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Suomelle tulevana EU-päätöksentekijänä annettiin ohjeita ideaali päätöksentekijä –diskurssissa. Diskurssi rakentui deonttisen modaalisuuden ja ohjaavan tekstityypin kautta, ja siinä Suomi asetettiin oppilaan rooliin, jossa oli koko kansa.

Tulkitsimme nämä seitsemän diskurssia vuoden 1994 Helsingin Sanomien diskurssijärjestyksen diskurssityypistä uutisista. Keskeisiä tekijöitä diskurssien muovaamisessa olivat uutisten sijoittelu, lähteet, äänet diskursseissa, uutisten geneerinen moniaineksisuus ja lehden omistussuhteet. Uutisten sijainti tyypillisesti Kotimaa-osastossa monipalstaisena keskeisellä paikalla kertoi uutisaiheen merkittävydestä. Suomen roolia toimittajan lisäksi pääsivät muotoilemaan vaikutusvaltaiset lähteet, joita olivat poliitikot ja asiantuntijat. He toivat kansalaisen puhuttelun, runsaan me-puheen kautta mukaan, vaikka kansalainen ei uutisissa itse esiintynytäkään. Me-puhe oli keskeisenä muodostamassa tasavertainen päätöksentekijä -, vallaton objekti – ja ideaali päätöksentekijä – diskursseja.

Uutiset oli pääasiallisesti rakennettu haastattelun, tiedotustilaisuuden ja poliittisen puheen genreistä. Väittelyuutisissa, kuten muissakin uutisissa, oli hyvin tyypillistä se, että tasavertainen päätöksentekijä –diskurssia tuotettiin EU-myönteisten henkilöiden puheenvuoroissa, kun taas vallaton objekti –diskurssi tavanomaisimmin eli vastustajien puheessa. Lisäksi hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi muodostui sekä kielteisten että kannattajien lausumissa eri painotuksin: kielteiset korostivat päätöksenteon kvantitatiivisuutta, kun taas EU-puoltajat painottivat päätöksenteon nojaavan päätöksentekijän poliittiseen kyvykkyyteen.

Aineistossamme rakentuneet seitsemän eri diskurssia eivät juurikaan kamppailleet toistensa kanssa väittelyuutisia lukuun ottamatta. Eniten korostuivat tasavertainen päätöksentekijä –, hierarkisoitu päätöksentekijä - ja ideaali päätöksentekijä -diskurssit. Syynä erityisesti tasavertainen päätöksentekijä –diskurssin korostumiseen ja diskurssien kamppailun vähäisyyteen oli tunnettu Helsingin Sanomien EU-myönteisyys. Tasavertainen päätöksentekijä –diskurssin kautta Suomen tuleva rooli EU-päätöksentekijänä määriteltiin aktiiviseksi ja tasavertaiseksi muiden jäsenmaiden kanssa. Tukeutuminen vaikutusvaltaisiin lähteisiin saattoi myöskin vaikuttaa siihen, että tämä diskurssi saavutti hegemonisen aseman, koska he kannattivat EU-jäsenyyttä.

Tasavertainen päätöksentekijä –diskurssissa päätöksentekoa leimasi konsensus ja se, että valta oli jakautunut kaikkien päätöksentekijöiden kesken tasaisesti. Konsensusvaikutelmaa vahvisti se, että päätöksenteko laajennettiin koskemaan myös kansalaisia runsaan me-puheen kautta. Tämän diskurssi sai voimansa yhteisen eurooppalaisen identiteetin rakentamisesta ja kansallisuuden ylittävän yhteisöllisyyden laajentamisesta. Yhteisöllisyyden rakentamiselle oli ns. sosiaalinen tilaus 1990-luvun alun yhteiskunnas-

sa, kun Suomi paini taloudellisen laman kourissa, ja oli suuri pelko siitä, että kansa jakautuisi A- ja B-luokan kansalaisiin. EU-kysymyksen ei enää haluttu jakavan kansaa.

Euroopan unioniin jäsenyydestä keskusteltaessa Suomelle hahmoteltiin luonnollisina yhteistyökumppaneina muita Pohjoismaita. Juuri tämä liittouma olikin keskeinen liittoutuva päätöksentekijä –diskurssissa, jossa liittoutumisen nähtiin pääasiallisesti kasvattavan jäsenmaan valtaa päätöksenteossa. Harvinaisempi näkökulma oli se, että liittoutuminen olisi ollut pakollista, jolloin valta ja vaikutusmahdollisuudet olisivat olleet sidoksissa liittoutumiseen. Yksinäinen taistelija –diskurssissa Suomi voi viitata niin kansaan kuin valtionkin. Tämän diskurssin taustalla saattoi vaikuttaa Suomen puolueettomuusideologia ja innokkuus vaikuttaa asioihin uudessa monikansallisessa ympäristössä.

Suomelle rakennettiin vaikutusvaltainen asema päätöksenteossa asiantuntijana. Vallan lähteenä oli tieto, ja asiantuntijan roolissa saattoi toimia kuka tahansa, jolla olisi asiantuntemusta. Asiantuntijan aseman korosteisuuden taustalla vaikutti tietoyhteiskunnan keskeisyys sekä lobbauksen painottuminen Euroopan unionin päätöksentekokulttuurissa. Suomi asemoitiin asiantuntijaksi erityisissä kysymyksissä, joissa Suomella on perinteisesti ollut vahva osaaminen ja tietämys. Näitä olivat päätöksenteon ja hallinnon avoimuuskysymykset, demokratia, idänpolitiikka, ympäristöpolitiikka ja tasavokysymykset. Edellisissä asioissa Suomi voi toimia yksin tai yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa, mutta oma rooli sille aineistossamme rajattiin metsäteollisuuden ja –politiikan asiantuntijana. Luja luottamus Suomen asiantuntijan rooliin näissä asioissa saattoi johtua ensinnäkin siitä, että Suomella olisi todellista tietämystä, mutta myös siitä, että Suomen asiantuntemukselle todella olisi EU:ssa tarvetta.

Ainoastaan yhdessä diskurssissa Suomi oli kohteen asemassa, vaikka olisikin yksi Euroopan unionin jäsenmaista. Tässä vallaton objekti –diskurssissa Suomella ei ollut lainkaan valtaa EU-päätöksenteossa, vaan kaikki valta oli Euroopan unionilla. Diskurssi saattoi saada voimansa Suomen itsenäisyyden menettämisen pelosta. EU-jäsenyyden vaikutukset Suomen itsenäisyyteen herättivät runsaasti keskustelua 1990-luvun alussa ennen kansanäänestystä. Lisäksi EU-päätöksenteon sijainti Suomen kansallisvaltion rajojen ulkopuolella toimi lisäperusteena asemoida Suomi vallattomaksi kohteeksi.

Hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssissa eri perustoilta lähteivissä hierarkioissa tuotettiin kussakin omanlaisensa käsitys vallasta. Valta ei kuitenkaan aina ollut kiinteästi sidoksissa hierarkiaan, vaikka hierarkia olisikin ollut pysyvä. Tällöin esimerkiksi

Suomen asemointi pieneksi maaksi ei aina merkinnyt sen vähävaltaisuutta. Joihinkin hierarkioihin valta oli tiiviimmin sitoutunut. Karismaattisilla poliitikoilla oli valta-asema, joka ylitti muut hierarkiat. Karismaattisiksi ominaisuuksiksi osoittautuivat sosiaalisuus ja puhetaito. Poliitikon karismaattisten ominaisuuksien ihannoitiin peräisin poliittisesta kirjallisuudesta. Kvantitatiivisesti määrittävässä hierarkiassa yksittäisen päätöksentekijän ominaisuuksilla ei kuitenkaan ollut painoarvoa, koska valta sitoutui siihen, miten suuri edustus jäsenmaalla EU:ssa oli. Tämä edustus määräytyi jäsenmaan väestön koon perusteella. Virkojen hierarkia oli myös keskeistä aineistossamme, jolloin komissaarien tehtävät arvotettiin. Tällainen virkojen näkyvä arvottaminen suomalaisen median poliittisessa diskurssissa ei ole tavanomaista, koska suomalaista yhteiskuntaa on leimannut yhtenäiskulttuuri eikä täällä ole ollut pitkään perinteeseen nojaavaa syvää eriarvoisuutta.

Helsingin Sanomien, kuten muunkin median, rooli opettajana korostui vuonna 1994, kun tieto Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmästä oli vielä vähäistä. Ideaali päätöksentekijä –diskurssissa korostuikin median valta toimia opastajana. Median rooli on merkityksellinen, koska kansalaiset osallistuvat politiikkaan median välityksellä, ja media myös tarjoaa areenan politiikalle. Se on aktiivinen poliittinen toimija, koska se muun muassa rajaa näkökulmia, nostaa toiset puheenaiheet ja puheenvuorot keskiöön ja päästää tietyt tahot ääneen.

Vuoden 2000 EU-uutisissa korostui erityisesti kaksi teemaa: avoimuuslainsäädäntöesitys ja naudanlihan testauspäätös. Suomesta rakennettiin avoimuuslakiesitysuutisissa aktiivinen, kantaaottava päätöksentekijä nimeämisen ja verbien kautta. Tämä kantaaottava Suomi oli valtiotoimija. Suomen toimintaa ei kuvattu muissa asemissa lainkaan. Europarlamentin suomalaisedustajien suomalaisuutta ei kahta kertaa lukuun ottamatta korostettu, eikä EU-oikeusasiamies Södermanin kansallisuutta mainittu kertakaan. Suomalaiselle lukijalle olisi ollut psykologista vaikutusta sillä, että kansallisuutta olisi tuotu enemmän esille, eikä rajattu Suomea ja suomalaisia vain kommentoimaan ulkomailla tehtyä esitystä. Lisäksi Euroopan unionissa päätöksenteosta rakennettiin riittävästi kuvaa komission yhtenäisyyttä lukuun ottamatta.

Helsingin Sanomien toimitukselliset valinnat vahvistivat Suomen roolia aktiivisena kannanottajana. Suurin osa esitysuutisista oli sijoitettu Ulkomaat-osastoon, mikä korosti vaikutelmaa siitä, että kyseessä olisi ulkopoliittinen kysymys eikä Suomen sisäpolitiikkaa koskeva asia. Esitysuutiset saivat paljon palstatilaa ja keskeisen paikan lehdessä, joten tämä kertoi siitä, että avoimuuslakiesitys koettiin uutisarvoltaan merkittä-

väksi. Avoimuuslakiesitys jäi kuitenkin taka-alalle Södermanin ja Prodin välisen kiistan viedessä päähuomion. Vaikutusvaltaiset lähteet rakensivat Suomen roolin päätöksenteossa. Kansalaisilta sen sijaan ei kysytty näkemystä avoimuusasiaan.

Diskurssin muovautumisen taustalla voi vaikuttaa Euroopan unionin ideologia, jonka mukaisesti komissio ja oikeusasiamies edustavat yleistä eurooppalaista etua eivätkä minkään kansallisvaltion etua. Helsingin Sanomat noudatti tätä ideologiaa tarkasti, vaikka tutkijat ovat epäilleet, toteutuuko tämä täysin EU-päätöksenteossa. Utisointi etäännytti lukijan itse asiasta. Avoimuuslakiesityksen henkilöiminenkään ei tuonut asiaa läheisemmäksi, koska riita oli keskiössä. Utisten sijoittaminen Ulkomaat-osastoon osoitti, että puhtaasta Euroopan unionin ideologian noudattamisesta ei kuitenkaan ollut kyse. Tällöinhän olisi muodostettu oma osasto EU-uutisille tai sitten ne olisi sijoitettu enimmäkseen Kotimaa-osastoon, koska Euroopan unionin jäsenyys toi Euroopan unionin osaksi Suomen sisäpolitiikkaa.

Toinen keskeinen teema vuonna 2000 oli hullun lehmän tauti –kohua koskeva naudanlihan testauspäätös, josta uutisoitiin 16 uutisessa. Tulkitsimme näistä päätösuutista kolme diskurssia: solidaarinen päätöksentekijä -, yksinäinen taistelija – ja alistuva objekti -diskurssit, jotka muodostimme lähinnä nimeämisen kautta. Suomen rooli EU-päätöksentekijänä vaihteli sen mukaan, mistä Euroopan unionin päätöksentekielimestä oli kysymys. Ministerineuvostossa Suomi oli solidaarinen päätöksentekijä, joka pyrki muiden EU-jäsenvaltioiden kanssa saamaan aikaan testauksista ratkaisun, jonka kaikki pystyisivät hyväksymään. Varsinaisesti asian kuitenkin ratkaisi komission alainen eläinlääkintäkomitea, jossa Suomi puolusti omaa etuaan tarkasti. Suomen vastustuksesta huolimatta komitea teki päätöksen laajoista naudanlihan testeistä. Suomi jatkoi taisteluun testejä vastaan hallintokomiteassa, jossa Suomi sai tahtonsa läpi. Päätös kuitenkin uutisoitiin niin, että Suomi sai EU:lta vapautuksen testeistä, ja sen oma rooli kääntyi näin alistuvaksi objektiksi.

Toisin kuin avoimuuslainsäädäntöesitysuutiset testauspäätösuutiset oli sijoitettu pääasiallisesti Kotimaa-osastoon, mikä korosti sitä, että Suomen rooli oli aktiivinen EU-päätöksentekijänä ja sitä, että päätös oli tärkeä Suomen kannalta. Faircloughin mukaan medially on taipumus käyttää lähinnä vaikutusvaltaisia lähteitä, kuten poliitikkoja ja asiantuntijoita, mutta tässä uutisoinnissa lähteiden ja äänten kirjo oli laajempi. Tämä osoitti sen, että päätöksenteosta ei muodostunut vain ylitason toimintaa, vaan päätöksen mahdollisia seurauksiakin arvioitiin.

Koska kysymyksessä oli maatalouspoliittinen päätös, Euroopan unionin tasolla Suomen oli tehtävä kaikkensa saadakseen oma näkökulmansa esiin. Kansallisella tasolla päätökseen ei voinut enää vaikuttaa. Jo ennen jäsenyyttä ja sen alkuvuosina Pohjoismaille kaavailtiin yhteistä toimijuutta, mutta unionissa Suomi on kuitenkin toiminut oman etunsa mukaisesti. Välttämättömyysoppi vaikutti siihen, että Suomen rooli muuttui yksinäisestä taistelijasta alistuvaksi objektiksi. Pientä maata ei voitu nähdä aktiivisesti omiin asioihin vaikuttavana toimijana. Tällä voidaan nähdä olevan merkitystä siihen, että EU-vastaisuus on lisääntynyt. Jos Suomi jatkuvasti asemoidaan kohteeksi, Euroopan unioni aletaan ymmärtää Suomen yläpuolisena toimijana, jolloin on vaikea mieltää, että Suomi on päätöksenteossa ylipäättään mukana. Mikäli Suomi asetetaan aktiiviseen toimijan rooliin mediassa vain silloin, kun kyseessä on suomalaisten kannalta regatiivinen asia, kuten maksajan rooli, EU:sta on helppo vieraantua. EU-journalismin lähentämistä kansalaiseen auttaisi varmasti se, että media laajentaisi lähteiden käyttöään. Naudanlihan testauspäätösuutiset olivatkin hyvä pyrkimys tähän suuntaan.

Helsingin Sanomien vuosien 1994 ja 2000 uutisissaan representoimat kuvat Suomesta päätöksentekijänä poikkeavat toisistaan. Ainoastaan yksinäinen taistelija – diskurssi esiintyy myös vuoden 2000 naudanlihan testauspäätösuutisissa. Emme ole yrittäneet tutkia vuoden 2000 uutisia siten, että etsisimme sieltä vuoden 1994 uutista tulkitsemiamme diskursseja, koska ne ovat kumminkin luonteeltaan historiallisia. Vuoden 1994 uutisissa Suomen aseman EU-päätöksenteossa ei nähty muuttuvan päätöksentekojärjestelmän eri tasojen mukaisesti, mutta vuonna 2000 Suomen rooli kuvattiin erilaiseksi riippuen päätöksenteon eri tasosta. Uutisointi vuosien välillä erosi myös siinä, että vuonna 2000 ei enää esiintynyt lainkaan me-puhetta, mikä oli hyvin tavallista vuoden 1994 kolmessa diskurssissa (tasavertainen päätöksentekijä -, vallaton objekti – ja ideaali päätöksentekijä –diskurssit). Vuoden 2000 uutisointi ei siis enää pyrkinyt samalla tavalla puhuttelemaan lukijaa.

Vaikka olemme nimenneet yhden vuoden 1994 diskurssin ideaali päätöksentekijä –diskurssiksi, kaikkia vuoden 1994 uutisista tulkitsemiamme diskursseja voitaisiin tavallaan pitää ideaaleina, koska Suomen roolia EU:ssa vasta hahmoteltiin tuolloin. Nimesimme tämän diskurssin ideaaliksi päätöksentekijäksi ohjaavan tekstityypin ja kielen takia, mitkä erityisesti rakensivat EU-päätöksentekijän ihannetta, johon Suomen tulisi pyrkiä.

Tutkimuksemme tulokset eivät ole yleistettäviä aineistomme ulkopuolelle, kuten eivät kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset yleensä olekaan. Toisaalta lukijan pohditta-

vaksi jää se, voisivatko kyseiset diskurssit esiintyä joissakin muissakin konteksteissa. Toki diskurssin historiallisuus pitää ottaa huomioon, onhan jokainen diskurssi syntynyt tiettyinä aikoina tietyssä kontekstissa ja on yhteydessä aiemmin ja samanaikaisesti tuotettuihin diskursseihin. Ylipäätään on tärkeää miettiä, millaista kuvaa Euroopan unionista tuotetaan ja uusinnetaan, koska sillä on yhteiskunnallisia vaikutuksia.

9.2. Tutkimuksen arviointia

Tutkimuksemme kannalta on keskeistä arvioida tulosten merkitystä ja luotettavuutta, laajemmin tutkimuksen merkitystä ja käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Tulosten merkityksenä näemme sen, että on tärkeää tuoda aineistossa ilmenevät erot näkyviksi ja näin lisätä tietoisuutta eri diskursseista, jotka rakentavat Suomen EU-päätöksentekijyyden kukin omalla tavallaan. Luonnollisesti diskurssit ovat omia tulkintojamme, ja lisäksi olemme selittäneet diskursseja omaan sosiokulttuuriseen tietoomme nojautuen, joten joku toinen olisi ehkä voinut päätyä aivan erilaisiin ratkaisuihin. Olemme kuitenkin pyrkineet kuvaamaan tutkimuksemme aineistoa runsain esimerkein emmekä ole perustaneet tulkintojamme satunnaisiin poimintoihin aineistosta. Tarkan tekstin tason analyysin avulla voimme puolustaa tulkintojamme paremmin, koska ne ovat tällöin perustellumpia. Voidaan myös ajatella, että niin tulosten kuin koko tutkimuksen kannalta on merkityksellistä se, että olemme voineet toteuttaa tämän tutkimuksemme yhdessä. Eskola ja Suoranta (1998, 70) puhuvatkin tässä yhteydessä tutkijatriangulaatiosta, jolloin samaa ilmiötä tutkii useampi tutkija, mikä monipuolistaa tutkimusta ja tarjoaa laajempia näkökulmia. Näin tutkimuksen luotettavuusastetta voidaan nostaa, koska tutkijoiden on jatkuvasti neuvoteltava tutkimuksen ratkaisusta ja päästävä niistä yhteisymmärrykseen. Tämä on siis antoisaa niin tutkimuksen kuin tutkijoidenkin kannalta, mutta aikaa vievää. Olemme keskustelleet paljon tutkimuksen eri vaiheissa, mutta uskomme, että tutkimuksemme toteuttaminen olisi varmasti ollut kuitenkin huomattavasti vaikeampaa, jos toinen olisi ollut selkeästi kielitieteilijä ja toinen yhteiskuntatieteilijä. Olemme kumpikin viehättyneet monitieteellisestä lähestymistavasta erilaisiin ilmiöihin ja meistä tuntuukin, että tieteiden väliset rajat ovat joskus keinotekoisia. Monitieteellisyys tietenkin edellyttää oman tieteenalan ylittävää tietämystä, minkä hankkiminen puolestaan vaatii rohkeutta.

Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin avulla onnistuimme täyttämään asettamamme tutkimustehtävän, koska menetelmä osoittautui käyttökelpoiseksi aineistomme analyysissa, tulkinassa ja selityksessä. Menetelmä mahdollisti sen, että Suomen EU-päätöksentekijyyden rakentumista voitiin tarkastella useista näkökulmista: kielitieteellisestä, journalistisesta ja yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. CDA:n vahvuutena voi siis pitää monitieteellisyyttä, mutta samalla se asettaa vaatimuksia tutkijan ammattitaidolle. Menetelmä on myös varsin työläs ja aikaa vievä, mutta silti armelias, koska se antaa tutkijalle mahdollisuuden käyttää menetelmää luovasti. Tutkija voi pitäytyä tutkimusongelmansa kannalta olennaisimmissa kehikon sisällä käytettävissä teorioissa ja menetelmissä. Toisaalta luovuuden mukana seuraa myös menetelmän edellyttämä reflektiivisyys, vapaus edellyttää sitoumuksien tunnustamista. Avoin suhtautuminen aineistoon merkitsee sitä, että etukäteen ei voi esimerkiksi päättää että tutkii tiettyjä kielipiirteitä tai käyttää selityksessään tiettyjä teorioita. Tutkijan on siis kommunikoitava aineistonsa kanssa vapaasti. Mielestämme olisi kuitenkin hyvä, että tutkittava ilmiö jontekin koskettaisi tutkijaa, ja hän olisi siitä tietoinen. Välinpitämätön suhtautuminen saattaa johtaa siihen, että tutkija ei saa aineistostaan otetta. Mahdolliset erot ja muut tutkimusongelman kannalta olennaiset seikat voivat näin jäädä tutkijalta huomaamatta.

Lukijasta voi tuntua, että menetelmä saattaa viedä tutkimusraportissamme huomiota tuloksiltamme. Tämä johtuu kuitenkin siitä, että CDA ei tyydy olemaan pelkästään menetelmä, vaan se on samalla myös väljä teoreettinen viitekehys, mikä kiteytyy analyysikehikkoon ja käytettyihin käsitteisiin. Meitä askarruttikin vuoden 1994 osuutta tutkimusraporttiimme kirjoittaessamme se, miten siirtyisimme tasolta toiselle. Aluksi ajattelimme, että jokaisen diskurssin yhteydessä käsittelemme kaikki tasot, tekstin, diskursiivisten käytänteiden ja sosiokulttuuristen käytänteiden tason, mutta tämä ei kuitenkaan käytännössä osoittautunut järkeväksi, koska diskursiivisten käytänteiden tasolla olisi tullut runsaasti toistoa. Toisaalta nyt raportissamme juuri tasoihin jako voi etäännyttää liikaa toisistaan kuvauksen ja selityksen tasot ja näin nimenomaan korostaa tasojakoja ja häivyttää siten tulosten näkyvyyttä. Esitimmekin johdannossa yhden ratkaisun tähän ongelmaan.

Faircloughin analyysikehikon sisällä käytimme pääasiallisina tekstianalyttisinä teorioina van Leeuwenin sosiaalisten toimijoiden mallia ja Johnsonin ja Lakoffin metaforateoriaa, jotka CDA:n mukaisesti ovat sosiaalikonstruktivistisia tausta-ajattelultaan ja siksi sopusoinnussa toistensa kanssa. Toisaalta Faircloughin suuntauksessa ilmenevää ajattelua voidaan kritisoida siitä, että se näkee yksilön passiivisena ideologioiden kanta-

jana, vastaanottajana ja uusintajana. Aluksi olimme itsekkin taipuvaisia ajattelemaan näin suoraviivaisesti, mutta tutkimuksen edetessä käsityksemme kehittyi siitä, että kaikki ihmiset eivät ole kritiikittömiä, tiedostamattomia ja tahdottomia yhteiskunnan rakenteiden ja vallitsevien ideologioiden vankeja. Emme kuitenkaan van Dijkkin lailla keskittyisi pelkästään yksilöiden kognitioiden tutkimiseen, vaan näitä suuntauksia soveltamalla ymmärrys ilmiöstä saattaisi syventyä. Fairclough pitää mahdollisena, että diskursiivisten käytänteiden tasolla voidaan tutkia, miten tekstejä vastaanotetaan, mutta hän ei kuitenkaan itse ole siihen keskittynyt. Diskursiivisten käytänteiden tasolla vastaanottotutkimuksia ja toimittajien haastatteluja voidaan käyttää hyväksi, kuten mekin vuoden 1994 osalta hyödynsimme myös toimittajien näkemyksiä Tuomo Mörän tutkimuksen ansiosta. Vuoden 2000 suhteen tätä mahdollisuutta ei ollut.

Jatkotutkimusaiheena voisikin olla vastaanottotutkimus, jossa selvitettäisiin sitä, millaiseksi lukijat tulkitsevat Suomen aseman EU-päätöksenteossa. Aineistona toimisivat tällöin mediatekstien sijaan heidän tuottamansa joko puhutut tai kirjoitetut tekstit. Tutkimusaiheena voisi olla myös se, miten eri mediat rakentavat Suomen EU-päätöksentekijyyden. Tarkasteltavana voisi olla esimerkiksi kaupallisen televisiokanavan uutiset ja Yleisradion uutiset. Myös eri lehtien tuottamia päätöksentekijäkuvia voi vertailla, kuten meilläkin alunperin oli tarkoitus.

LÄHTEET:

Aineisto:

- Helsingin Sanomat 28.1.1994. Ahtisaaresta EU-hanke ei voi epäonnistua.
- 17.2.1994. EU-direktiivit olivat apuna kun yhtymää valmisteltiin.
- 2.3.1994. Max Jakobson: EU-jäsenyys edullinen myös maataloudelle.
- a 3.3.1994. Tohtori Risto Volanen vastustaa jäsenyyttä: Eta-sopimus Suomelle EU:ta parempi ratkaisu.
- b 3.3.1994. Kansanedustaja Olli Rehn kannattaa jäsenyyttä: Euroopan unioni vahvistaa Suomen tulevaisuutta.
- c 3.3.1994. EU-jäsenyydellä ja Etalla suuria eroja.
- 9.3.1994. Suomi haluaa pitää tiukasti kiinni EU-aikataulustaan.
- 10.3.1994. Haavisto ja Salolainen: EU-jäsenyyden aikataulu ratkeaa ensi tiistaina.
- 20.3.1994. Euroopan unioni herää uusien jäsenten tuloon.
- 23.3.1994. EU:n äänestysriita jäi yhä ratkaisematta.
- 29.3.1994. Kalevi Sorsa: EU:hun tulisi liittyä vaikka Ruotsi ja Norja jäisivät pois.
- 31.3.1994. Veli Sundbäck sai päättää Suomen EU-neuvottelut.
- a 9.4.1994. Yrjö Jahnssonin säätiön tutkimusjohtaja Mika Widgrén: EU:n ylikansallisuutta liioitellaan.
- b 9.4.1994. Turun yliopiston hallinto-oikeuden va. Professori Aarre Tähti: Suomen päätösvalta supistuisi.
- c 9.4.1994. Euroopan unioniin liittyminen siirtäisi lainsäädäntövaltaa Brysseliin: EU:ssa hallitus veisi eduskunnan valtaa.
- d 9.4.1994. Unionin suunta päätetään huippukokouksissa.
- e 9.4.1994. Maastricht-sopimus kavensi osin EU:n demokratiavajetta.
- f 9.4.1994. Suomen EU-jäsenyys veisi valtaa Eduskunnalta.
- 17.4.1994. Mattilan mielestä EU-ratkaisun lykkäys voisi viedä kriisiin.
- 5.5.1994. Antti Kalliomäki Sdp:n tulevaisuusseminaarissa: Suomi pärjää osallistumalla kehitykseen EU:n kautta.
- a 21.5.1994. Suomi kytkeytyisi unionissa elimellisesti läntiseen Eurooppaan. EU-jäsenyys myllertää ulkopoliittikkaa.
- b 21.5.1994. Dosentti Esko Antola: Turvallisuus on painavin syy EU-jäsenyyteen.
- c 21.5.1994. Professori Jan-Magnus Jansson: Suomi menettäisi vapauden päättää ulkopoliittikastaan.
- d 21.5.1994. Maastrichtin sopimus teki EU:sta poliittisen unionin.
- 29.5.1994. Viialainen: Tanska ja Suomi hyvä EU-pari.
- 3.6.1994. Tasavallan presidentti Martti Ahtisaaren suositus suomalaisille kansanäänestyksessä: Selkeä kyllä Suomen EU-jäsenyydelle.
- 9.6.1994. Maakuntien liitot hakevat vaikutuskanavaa EU:hun.
- 20.6.1994. Ahtisaari: EU:ssa tarvitaan vahvaa itsetuntoa.
- 24.6.1994. Suomi ehtisi vasta ensi kesänä huippukokousten täysjäseneksi.
- a 27.6.1994. Suomelle ensimmäinen tuntuma EU-sisäpiiriin.
- b 27.6.1994. Aura: Itsekästä EU-politiikkaa.
- a 28.6.1994. Kääriäinen tarkkaili Suomen Euroopan unionin kartalle.
- b 28.6.1994. Suomen EU-komissaaria aletaan etsiä lomien jälkeen.
- 9.7.1994. Pääministerit lupasivat Kerimäellä: Pohjoismaiselle yhteistyölle

- merkittävä asemaa.
- _____ 17.7.1994. Sasi: EU-jäsenyys lisää itsenäisyyttä.
 - _____ 11.8.1994. Tanska haluaa EU:hun ”Pohjoismaiden perheen”.
 - _____ a 26.8.1994. Hallitus hoputtaa Suomea Euroopan unionin rahaliittoon.
 - _____ b 26.8.1994. Jos Suomesta tulee Euroopan unionin jäsen 1.1.1995.
 - _____ 3.9.1994. Mittojen muutos kävisi Suomelle hyvin kalliiksi.
 - _____ a 4.9.1994. Ahtisaari toivoi yhteisymmärrystä.
 - _____ b 4.9.1994. EU:n laajentuminen itään ”tärkeä tavoite”.
 - _____ 6.9.1994. Edward Heath korostaa EU:n nopeaa tiivistämistä.
 - _____ a 7.9.1994. ”Suomelle oikea tavoite”.
 - _____ b 7.9.1994. Vastustajat: valta häipyä Brysseliin.
 - _____ a 9.9.1994. Kulttuurieliitin EU-tapahtumaan ei kutsuttu tavallista kansaa.
 - _____ b 9.9.1994. Vihreän liiton Euroopparyhmä vetoaa EU-jäsenyyden puolesta.
 - _____ 12.9.1994. Haavisto äänestää Suomen EU-jäsenyyden puolesta.
 - _____ 17.9.1994. Brittien ay-keskusjärjestön pääsihteeri John Monks Suomen vierailulla: Euroopan kehitykseen voi vaikuttaa vain unionin jäsenenä.
 - _____ 20.9.1994. Hukkuuko merimies paperirulliin EU-Suomessa?
 - _____ a 24.9.1994. Viekö Helmut hillatkin Lapista?
 - _____ b 24.9.1994. Rekkojen painoista ei päästy sopuun EU:ssa.
 - _____ 30.9.1994. Onko EU köyhän asialla?
 - _____ a 2.10.1994. Hallitus veisi eduskunnan valtaa.
 - _____ b 2.10.1994. Yrjö Jahnssonin säätiön tutkimusjohtaja Mika Widgrén: Oma valta voimistuisi.
 - _____ c 2.10.1994. Yliassistentti Aarre Tähti: Suomen päätösvalta supistuisi.
 - _____ d 2.10.1994. Naisten vaikutusvalta unionissa vähäinen.
 - _____ e 2.10.1994. Jätteenmäki: Pienet valtiot hyötyvät EU:sta.
 - _____ f 2.10.1994. Heinonen: EU ei välttämätön koulutukselle.
 - _____ a 3.10.1994. Lipponen: Rauhanturvaan uusi yksikkö.
 - _____ b 3.10.1994. Kankaanniemi: EU:n hallinto keskiaikaista.
 - _____ 7.10.1994. Onko unionissa enää sinivalikoista Suomea?
 - _____ 13.10.1994. Lipponen: Suomi voi määritellä EU:ssa itse turvallisuusroolin-
sa.
 - _____ a 15.10.1994. Mattila: EU-jäsenyys vaatii selkeän linjan.
 - _____ b 15.10.1994. Anttila: Komissiolla huonot tavat.
 - _____ a 18.10.1994. Ahtisaari ja Aho sotajalalla komission suomalaisjäsenestä.
 - _____ b 18.10.1994. ”Haavisto ollut lähinnä 2. Maatalousministeri”
 - _____ c 18.10.1994. Ruotsi toivoo painopisteen EU:ssa siirtyvän pohjoiseen.
 - _____ d 18.10.1994. Aho on valmis jatkamaan pääministerinä eduskuntavaalien jälkeen.
 - _____ e 18.10.1994. Standardisoimisliitto alkaa myöntää EU:n ekomerkkejä.
 - _____ a 19.10.1994. Pekka Kivelä: Haavisto on pudonnut pois komissaarikamppailusta.
 - _____ b 19.10.1994. Ahtisaari: Minulla ei ole omaa komissaariehdokasta.
 - _____ a 20.10.1994. EU:n suuret jäsenmaat ottelevat ulkoasian komissaarien salkuista.
 - _____ b 20.10.1994. Heikki Haavisto: EU-komissaariaisia kuuluu puoluejohtajille.
 - _____ c 20.10.1994. Kokoomus joutuu karsimaan EU-parlamenttiin haluavia.
 - _____ d 20.10.1994. EU:n komissaari ei ole oman maansa etujen ajaja.
 - _____ a 21.10.1994. Suomen ehdokas saattaa ratkaista EU-komission voimasuh-

- teet.
- _____ b 21.10.1994. Presidentti oli valmis nostamaan Suomisen EU:n komissioon.
 - _____ c 21.10.1994. Ahtisaari: Elämä ei riipu yhdestä salkusta.
 - _____ 23.10.1994. Suomi ja Saksa tukevat Euroopan unionin laajenemista.
 - _____ 3.11.1994. Liikanen: EU-asiat heti tärkeysjärjestykseen.
 - _____ a 14.11.1994. Suomi kamppailee säilyttääkseen suuret rekat EU:ssa.
 - _____ b 14.11.1994. Suomi jatkaa kamppailuaan EU:n rekkadirektiiviä vastaan.
 - _____ a 16.11.1994. Aho lupaa eduskunnalle EU-valvojan roolin.
 - _____ b 16.11.1994. Muu Pohjola houkutteli Norjaa EU:hun.
 - _____ c 16.11.1994. Suomen hallituksessa oltiin pettyneitä.
 - _____ d 16.11.1994. EU:n parlamentti hyväksyi tiukat mitat kuorma-autoille.
 - _____ a 27.11.1994. Erkki Liikanen elementissään.
 - _____ b 27.11.1994. Nortamo perää lisää julkisuutta EU:hun ja kaikkiin sen jäsenmaihiin.
 - _____ 9.12.1994. EU-asioiden julkisuutta halutaan lisätä pikavauhtia.
 - _____ 10.12.1994. Oikeusministeri Anneli Jäätteenmäki: Suomelta odotettavissa neuvoja EU:lle julkisuusasioissa.
 - _____ 31.12.1994. Suomi totuttautuu EU-vallankäyttöön.

Helsingin Sanomat 14.1.2000. EU:n avoimuuteen tähtäävä uudistus etenee varovaisesti.

- _____ 19.1.2000. EU-komissio hyväksymässä hyvän hallintotavan.
- _____ 26.1.2000. EU:n Prodi aikoo julkistaa osan kirjeenvaihdostaan.
- _____ a 27.1.2000. Romano Prodi lupaa asiakirjat julkisiksi.
- _____ b 27.1.2000. Euroedustajat ruttaavat esityksen.
- _____ 28.1.2000. Salailusyytökset hätkähdyttivät EU:ta.
- _____ 5.2.2000. Suomi tyytymätön EU-komission avoimuusehdotukseen.
- _____ 10.3.2000. EU:n avoimuusasetus ei kelpaa Suomelle.
- _____ a 11.3.2000. EU:n Romano Prodi moittii oikeusasiamies Jacob Södermania.
- _____ b 11.3.2000. Romano Prodi hyökkää rajusti Jacob Södermania vastaan.
- _____ 15.3.2000. Söderman ei aio taipua Prodin painostukseen.
- _____ a 13.4.2000. Jacob Söderman ja Romano Prodi sopivat riitansa.
- _____ b 13.4.2000. Söderman ja Prodi sopuun aamiaisella.
- _____ 14.11.2000. Komissio haluaa testata kaikki EU:n vanhat naudat.
- _____ a 15.11.2000. Suomi ei innostu vanhojen nautojensa testauksesta.
- _____ b 15.11.2000. EU:lla vähän keinoja hullun lehmän tautia vastaan.
- _____ 16.11.2000. Komissio patisti EU-maita estämään hullun lehmän tautia.
- _____ 17.11.2000. EU:n parlamentti ei löytänyt sopua avoimuudesta.
- _____ 18.11.2000. Nautojen testaaminen maksaisi Suomelle kymmeniä miljoonia.
- _____ 20.11.2000. Hullun lehmän tauti jakaa EU-maita.
- _____ a 22.11.2000. Hullun lehmän tauti jakoi EU:n riiteleviin leireihin.
- _____ b 22.11.2000. Pikatesteihin jopa tuhansia ylimääräisiä nautoja Suomessa.
- _____ a 23.11.2000. Kaikkien riskinautojen testaaminen alkaa ensi vuonna.
- _____ b 23.11.2000. Liivatetta liki mahdoton välttää.
- _____ a 24.11.2000. Nautojen kattava testaus veisi kymmeniä miljoonia.
- _____ b 24.11.2000. Teurastamot pelkäävät testejä.
- _____ 4.12.2000. EU äänestää suolista ja luujauhasta.
- _____ a 13.12.2000. Suomelle vapautus vanhojen nautojen testauksesta.

- b 13.12.2000. Suomi sai vapautuksen laajoista BSE-testeistä.
————— 20.12.2000. BSE-testaamatonta nautaa ei erotella pakkausmerkillä.

Lähteet:

- Ahmavaara, Yrjö ym. 1971: Joukkotiedotus yhteiskunnassa. Johdatus joukkotiedotus-
kasvatukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri 1998: Johdanto. Teoksessa Elävänä Euroopassa.
Muuttuva suomalainen identiteetti. Toim. Alasuutari, Pertti & Ruuska,
Pertti. Vastapaino, Tampere. 5-18.
- Anderson, Benedict 1991: *Imaged Communities. Reflections on the Origin and Spread
of Nationalism.* Uudistettu ja laajennettu painos. Verso, London.
- Arendt, Hannah 1986: *Communicative Power.* Teoksessa *Power.* Toim. Lukes, Steven.
Blackwell, Oxford & Cambridge. 59-74.
- Aro, Pekka O., Impiö, Pekka & Kemppinen, Reijo 1994: Euroopan unioni. Perusteos.
Vientipaino Oy, Helsinki.
- Bahtin, Mikhail 1986: *Speech genres and other late essays.* Toim. Emerson, Caryl &
Holquist, Michael. University of Texas press, Austin.
- Blom, Anders 1999: Edunvalvontaa kotipihalta Breydeliin – lobbauksen teoriaa ja käy-
tännön kokemuksia. Teoksessa Päättösenteko Euroopan unionissa. Selkeä
johdatus monimutkaiseen vallankäyttöön. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg,
Matti. Gaudeamus, Helsinki. 194-226.
- Blom, Raimo 1999: Mikä muuttui ja oliko se pakko? Teoksessa Mikä Suomessa muut-
tui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta. Toim. Blom, Raimo. Hanki ja jää
-sarja. Gaudeamus, Helsinki. 212-235.
- Bruun, Mikko, Koskimies, Ilkka & Tervonen, Ilkka 1986: *Uutisoppikirja.* Painokaari
Oy, Helsinki.
- Bourdieu, Pierre 1984: *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste.* Har-
vard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Chouliaraki, Lilie & Fairclough, Norman 1999: *Discourse in late modernity. Rethinking
Critical Discourse Analysis.* Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Erilaisuksien Suomi. Raportti suomalaisten asenteista 2001. Taloustieto Oy, Helsinki.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Vastapaino,
Tampere.
- Fairclough, Norman 1985: *Critical and descriptive goals in discourse analysis.* *Journal
of Pragmatics* 9. 739-763.
- Fairclough, Norman 1989: *Language and Power.* Longman, London.
- Fairclough, Norman 1992a: *Discourse and Social Change.* Polity Press, Cambridge.
- Fairclough, Norman 1992b: *The appropriacy of 'appropriateness'.* Teoksessa *Critical
Language Awareness.* Toim. Fairclough, Norman. Longman, London.
- Fairclough, Norman 1995a: *Critical Discourse Analysis: the critical study of language.*
Longman, London.
- Fairclough, Norman 1995b: *Media Discourse.* Edward Arnold, London.
- Fairclough, Norman 1997: *Miten media puhuu.* Vastapaino, Tampere.
- Fairclough, Norman 2000: *New Labour, new language?* Routledge, London.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth 1997: *Critical Discourse Analysis. An overview.*
Teoksessa *Discourse as Social Interaction.* Toim. van Dijk, Teun. Sage,
London. 258-284.
- Galbraith, John Kenneth 1984: *Vallan anatomia.* WSOY, Juva.

- Galtung, Johan & Ruge, Mari Holmboe 1965: The structure of foreign news. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus in four foreign newspapers. *Journal of peace research*. 64-91.
- Giddens, Anthony 1991: *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press, Cambridge.
- Goldman, Alvin I. 1986: *Toward a Theory of Social Power*. Teoksessa Power. Toim. Lukes, Steven. Blackwell, Oxford & Cambridge. 156-202.
- Hakulinen, Auli & Karlsson, Fred 1995: *Nykysuomen lauseoppia*. Kolmas muuttamaton painos. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 350, Helsinki.
- Hall, Stuart 1992: *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood (M. A. K) 1978: *Language as social semiotic. The social interpretation of Language and meaning*. Edward Arnold, London.
- Halliday, M. A. K. & Matthiessen, Christian M. I. M. 1999: *Construing experience through meaning: a language-bases approach to cognition*. Cassell, London.
- Heikkilä, Heikki 2001: *Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutis-Journalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Mediatutkimuksia 1. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.
- Heikkilä, Markku 1998: *Politiikan ja journalismin konsensus*. Teoksessa *Journalismia! Journalismia?* Toim. Kantola, Anu & Mörä, Tuomo. WSOY, Juva. 67-82.
- Hellsten, Iina 1997: *Metaforien Eurooppa: näkökulmia suomalaiseen EU-journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen sarja A, Tampere.
- Helsingin Sanomain levikki laski alkuvuonna. Saatavilla [www-muodossa http://helsinginsanomat.fi.html](http://helsinginsanomat.fi.html). Poimittu 9.10.2000
- Hemánus, Pertti 1989: *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 1*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hemánus, Pertti 1990: *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hemánus, Pertti 1997: *Journalismi, ikkuna todellisuuteen? Jäähväsluento ja bibliografia*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen sarja C 23. Tampere.
- Huovila, Tapani 1995: *Uutisvuorokausi. Tutkimus medioiden eroista*. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Huovila, Tapani 1998: *Toimittaja – vastuussa oleellisesta muutoksessa*. Yliopistopaino, Jyväskylä.
- Hämäläinen, Unto & Ovaska, Terho 1998: *Lännettymisen lyhyt historia*. WSOY, Juva.
- Hämäläinen, Unto 2002: *Onko tämä skuuppi? Poliitiikan toimittajan työtä 1950-luvulta nykypäivään*. Poliitiikan toimittajat ry, Helsinki.
- Hynninen, Asko 1999: *Periaatteessa julkista. Julkisuusperiaatteen käytäntö EU-Suomen päätöksenteossa ja journalismissa*. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä and ER-Paino Ky, Lievestuore.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Journalistin ohjeet 1992: Toim. Vuortama, Timo. Suomen sanomalehtimiesten liitto. Helsinki.
- Kaila, Heidi, Satuli, Antti & Stubb, Alexander C-G 1999: *Eurooppa-neuvosto ja hallitusväliset konferenssit – yhdentymisvisiot ja niiden toteuttaminen*. Teoksessa *Päätöksenteko Euroopan unionissa. Selkeä johdatus monimutkaiseen vallankäyttöön*. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti. Gaudeamus, Hel-

- sinki. 144-170.
- Kajaste, Jussi 1995: Luvat, mahdollisuudet ja velvoitteet. Pro Gradu –tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Kanerva, Jukka 1994: ”Ryvettymisen hyvä puoli”. Suomalainen politiikka ja poliitikot televisiossa. Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisu 40.
- Kauppinen, Anneli & Laurinen, Leena 1984: Tekstejä teksteistä. Muisti- ja tekstilingvistiikan sovelluksia asiatekstien referoinnin problematiikkaan. SKS:n Toimituksia 412, Helsinki.
- Kemppinen, Reijo 2000: Suomi Euroopan unionissa III. Perusteos. Oy Edita Ab, Helsinki.
- Keränen, Marja (toim.) 1998: Kansallisvaltion kielioppi. SoPhi 28. Jyväskylän yliopisto.
- Kivikuru, Ullamaija 1996: Euroopan integraatio keikutti suomalaisvenettä. Teoksessa Kansa euromyllyssä. Journalismi, kampanjat ja kansalaisten mediamaiset Suomen EU-jäsenyysprosessissa. Toim. Kivikuru, Ullamaija. Yliopistopaino, Helsinki. 27-44.
- Koivumaa, Katariina 1999: EU uudelle vuosituhannele. Taloustieto Oy, Helsinki.
- Kosonen, Pekka 1992: Johdanto. Teoksessa Euroopan integraatio, työmarkkinat ja hyvinvointivaltio. Toim. Kosonen, Pekka. Gummerrus Oy, Jyväskylä. 5-22.
- Kunelius, Risto 1998: Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY, Juva.
- Kuutti, Heikki 1994: Journalistiikan sanasto. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Lakoff, George & Johnson, Mark 1980: *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press. Chicago.
- Lakoff, George & Turner, Mark 1989: *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic metaphor*. The University of Chicago Press. Chicago.
- Lampinen, Risto 2000: VIRKAMIEHISTÖ. EU-asioiden kansalliset asiantuntijat. Teoksessa EU JA SUOMI. Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti. Oy Edita Ab, Helsinki. 151-164.
- Lehtomäki, Timo 1997: Integroituvat kansallisvaltiot. Teoksessa Bryssel – Neljäs Rooma. Toim. Koivumaa, Katariina, Lehtomäki, Timo & Sihvola, Ari. Oy Edita Ab.
- Lijphart, Arend 1984: Power-Sharing in South Africa. Policy Papers in International Affairs number 24. Institute of International Studies. University of California.
- Lukes, Steven 1974: *Power: A Radical View*. MACMILLAN PUBLISHERS LTD, London and Basingstoke.
- Luoma, Raimo 1995: Euroopan parlamentin valta ja vastuu. Painatuskeskus, Helsinki.
- Luukka, Minna-Riitta 1995: Puhuttua ja kirjoitettua tiedettä. Funktionaalinen ja yhteisöllinen näkökulma tieteen kielen interpersonaalisiin piirteisiin. Jyväskylä studies in communication 4. Jyväskylä University Printing House and Säsäsuomi Oy, Jyväskylä.
- Luukka, Minna-Riitta 2000: Näkökulma luo kohteen: Diskurssitutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Kieli, diskurssi & yhteisö. Toim. Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylä. 133-160.
- Luostarinen, Heikki 1996: Citizen Kane ja Infokratia. Kriitikot, motiivit ja keinot. Teoksessa Sopolisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Toim. Luostarinen,

- Heikki, Kivikuru, Ullamaija ja Ukkola, Merja. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Lähes 150 vuotta viestintää. Saatavilla www-muodossa www.sanomawsoy.fi/aboutus/. Päivitetty viimeksi 2.12.2002. Poimittu 12.2.2003.
- Löppönen, Paavo 1994: Millaisena Suomi tulee ulos kriisistä? Teoksessa Suomen henkinen tila ja tulevaisuus. Toim. Niiniluoto, Ilkka & Löppönen, Paavo. WSOY, Juva. 137-156.
- Maasen, Sabine & Weingart, Peter 2000: *Metaphors and the Dynamics of Knowledge*. Routledge Studies in Social and Political Thought. Routledge, London and New York.
- Mattila, Mikko 2000: VALTIONEUVOSTO. Suomen EU-politiikan määrittelijä. Teoksessa EU JA SUOMI. Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti. Oy Edita Ab, Helsinki. 135-150.
- Mäkelä, Klaus 1985: Kulttuurisen muuntelun yhteisöllinen rakenne Suomessa. *Sociologia*, 22 (4), 247-260.
- Möra, Tuomo 1999: EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994. Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen sarja 1 A/2, Helsinki.
- Mörttin, Matti 2000a: MEDIA. Tiedonvälittäjänä, opettajana ja pelinappulana. Teoksessa EU JA SUOMI. Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti. OY Edita Ab, Helsinki. 95-113.
- Mörttin, Matti 2000b: Euroopan unioni 1999-2000: Suomen kaudesta Itävaltasotkuun. Teoksessa Mitä Missä Milloin 2001. Kansalaisen vuosikirja syyskuu 1999- elokuu 2000. 51. Vuosikerta. Otava, Helsinki. 202-208.
- Nieminen, Liisa 1994: EU-byrokratia vai demokratia. Teoksessa STUDIA GENERALIA. Yhdentyvä eurooppa ja kansallinen omaleimaisuus. Toim. Jalonen, Katariina, Lindstedt, Varpu & Westermarck, Harri. Yliopistopaino, Helsinki. 30-40.
- Näränen Pertti 2001: EU:n mediapolitiikka vetää kahteen suuntaan. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja 2001. Toim. Noppari, Elina & Valaskivi, Katri. Tiedotustutkimus, Helsinki. 90-103.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 1997: *Politiikan perusteet*. WSOY, Juva.
- Parsons, Talcott 1986: *Power and the Social System*. Teoksessa *Power*. Toim. Lukes, Steven. Blackwell, Oxford & Cambridge. 94-143.
- Pesonen, Nina 2001: *Valtakamppailua ja päätöksentekoa*. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos/valtio-oppi, Jyväskylä.
- Pietikäinen, Sari 2000a: Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Toim. Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylä. 191-218.
- Pietikäinen, Sari 2000b: *Discourses of Differentiation. Ethnic Representations in Newspaper Texts*. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä and ER-Paino Ky, Lievestuore.
- Pohjois-Koivisto, Tiina 2003: *Sanomalehdistön talous*. Saatavilla www-muodossa <http://www.mv.helsinki.fi/home/pohjoisk/talous.html>. Poimittu 28.1.2003. Päivitetty 28.1.2003.
- Raunio, Tapio 1999a: Euroopan parlamentti – unionin kansanvaltaisin areena? Teoksessa *Päätöksenteko Euroopan unionissa*. Selkeä johdatus monimutkaiseen

- vallankäyttöön. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti. Gaudeamus, Helsinki. 113-143.
- Raunio, Tapio 1999b: Euroopan unionin toimivalta ja päätösmenettelyt. Teoksessa Päätöksenteko Euroopan unionissa. Selkeä johdatus monimutkaiseen vallankäyttöön. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti. Gaudeamus, Helsinki. 11-47.
- Raunio, Tapio 1999c: Europuolueet – voimistuva vaikutuskanava? Teoksessa Päätöksenteko Euroopan unionissa. Selkeä johdatus monimutkaiseen vallankäyttöön. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti, Gaudeamus, Helsinki. 254-281.
- Reunanen, Jyrki 1996: Asiantuntijavalta. Asiantuntijavalmistelu ministeriöissä ja asiantuntijavallan idean kehittäminen vanhaeurooppalaisen filosofian perustalta. Hallinnon kehittämiskeskus, Helsinki.
- Reunanen, Jyrki 2000. Tieto, tahto ja valta. Tahdonmuodostuksen menetelmä. Yliopistopaino, Helsinki.
- Ruokanen, Tapani 2002: Oikeusmallia. Suomen Kuvalehti, 86 (4), 9.
- Ruuska, Petri 1999: Muuttuva käsitys kansakunnasta. Teoksessa Post-Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa. Toim. Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri. Vastapaino, Tampere. 71-107.
- Räsänen, Iisa 1997: ”Lastuna virrassa vai omaa purtaa ohjaten”. Itsenäisyyteen liittyvät Valtamerkit EU:n vastaisina argumentteina suomalaisessa integraatiokeskustelussa. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos/valtio-opin julkaisuja 71, Jyväskylä.
- Sanomalehtien levikit 1992-2002. Saatavilla www.levikintarkastus.fi/Levikintarkastus/tilastot/sanomalehdet10vuotta.pdf Päivitetty 27.1.2003. Poimittu 28.1.2003.
- Sipola, Simo 1998: Lisää koskettavuutta – miten käy uutisen?. Teoksessa Journalismia! Journalismia?. Toim. Kantola, Anu & Mörä, Tuomo. WSOY, Juva 83-98.
- Suhonen, Pertti 1994: Mediat, me ja ympäristö. Kustannusosakeyhtiö Hanki ja jää, Helsinki.
- Tiilikainen, Teija 2000: Ketkä johtavat EU:ta; suuret maat – pienet maat?. Teoksessa STUDIA GENERALIA. Suomi EU:n puheenjohtajana, suomi Euroopan kielenä. Toim. Heino, Päivi & Westermarck, Harri. Yliopistopaino, Helsinki. 23-34.
- Tuomi, Osmo 1996: Uusi geopolitiikka. Geopoliittisen perspektiivin soveltuvuus kansainvälisen politiikan tulkintaan maailman ja ajattelutapojen muuttuessa. Gaudeamus, Helsinki.
- Ukkola, Tapani 2002: Eurokiusattu. Suomen Kuvalehti, 86 (10), 11.
- Uusitalo, Liisa 1994: Yhteisöllisyyden kriisi. Teoksessa Suomen henkinen tila ja tulevaisuus. Toim. Niiniluoto, Ilkka & Löppönen, Paavo. WSOY, Juva. 157-180.
- Valitut sanat. Media, kieli ja mielikuvat 1997: Toim. Aalto, Seija, Mäntynen, Anne, Shore, Susanna, Koski, Kaisa, Niinistö, Susanna & Varteva, Annukka. Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen sarjassa Kielen opissa 1. Helsinki.
- Valtonen, Sanna 2000: Mikä suomalaisissa on vikana? Tapaustutkimus työttömyysaiheisten kirjoitusten kansallisesta ulottuvuudesta. Teoksessa Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Toim. Tapper, Helena. Yliopistopaino, Helsinki. 51-79.

- van Dijk, Teun 1995: Discourse semantics and ideology. *Discourse and Society* 6. 243-289.
- van Leeuwen, Theo 1996: The representation of social actors. Teoksessa *Texts and Practices*. Toim. Caldas-Coulthard, Carmen Rosa & Coulthard, Malcolm. *Readings in Critical Discourse Analysis*. Routledge, London. 32-70.
- Väliaverronen, Esa 1998: Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Toim. Kantola, Anu, Moring, Inka ja Väliaverronen, Esa. Tammer-paino Oy, Tampere. 13-39.
- Wacquant, Loïc J. D. 1995: Kohti sosiaalista prakseologiaa: Bourdieun sosiologian rakenne ja logiikka. Teoksessa *Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta*. Bourdieu, Pierre ja Wacquant, Loïc J. D. Joensuu University Press Oy. 20-84.
- Weber, Max 1989: Maailemanuskonnot ja moderni länsimainen rationaalisuus. Kirjoituksia uskontososiologiasta. Vastapaino, Tampere.
- Wiberg, Matti 1999: Ministerineuvosto – kansallisten etujen puolustaja. Teoksessa *Päätöksenteko Euroopan unionissa. Selkeä johdatus monimutkaiseen valtakäyttöön*. Toim. Raunio, Tapio & Wiberg, Matti. Gaudeamus, Helsinki. 85-112.
- Wigrèn, Mika 2001: Euroopan integraation talous ja politiikka. Taloustieto Oy, Helsinki.
- Wodak, Ruth, de Cillia, Rudolf, Reisigl, Martin & Liebhart, Karin 1999: *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Wodak, Ruth 2001: The discourse-historical approach. Teoksessa *Methods of Critical Discourse Analysis*. Toim. Wodak, Ruth & Meyer, Michael. Sage publications ltd, London. 63-94.
- Wodak, Ruth 2001: What Cda is about – a summary of its history, important concepts and its developments. Teoksessa *Methods of Critical Discourse Analysis*. Toim. Wodak, Ruth & Meyer, Michael. Sage Publications ltd, London. 1-13.

Liite 1: Europuolueet

Kokoomuslaiset ja kristillisen liiton edustajat kuuluvat Euroopan kansanpuolue –ryhmään (EPP tai PPE), jolla on parlamentissa 233 paikkaa.

Sosiaalidemokraatit kuuluvat Euroopan sosialistipuolueen ryhmään (ESP tai PSE), jolla on parlamentissa 180 paikkaa.

Keskustalaiset kuuluvat Euroopan liberaali- ja demokraattipuolueen ryhmään (ELDR), jolla on parlamentissa 51 paikkaa.

Vihreät kuuluvat Vihreät/Euroopan vapaa allianssi –ryhmään (Verts/ALE), jolla on parlamentissa 48 paikkaa.

Vasemmistoliittolaiset kuuluvat Euroopan yhdistyneen vasemmiston konfederaatio –ryhmään/ Pohjoismaiden vihreä vasemmisto -ryhmään (GUE/NGL), jolla on parlamentissa 42 paikkaa.

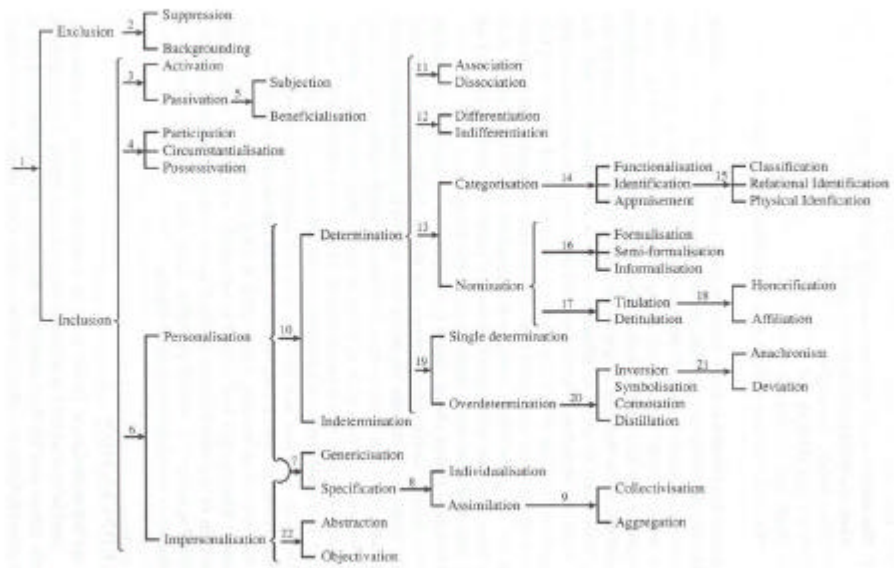
Muita ryhmiä parlamentissa ovat Unioni kansakuntien Euroopan puolesta –ryhmä (UEN, 30 paikkaa), Riippumattomien jäsenten tekninen ryhmä (TDI, 18 paikkaa), Demokratian ja monimuotoisuuden Eurooppa -ryhmä (EDD, 16 paikkaa) ja Puolueryhmien ulkopuoliset -ryhmä (NI, 9 paikkaa). (Koivumaa 1999, 78, Kemppinen 2000, 42.)

Liite 2: Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin analyysikehikko

(Fairclough 1997, 82)

Liite 3: van Leeuwenin 22 kohdan sosiaalisten toimijoiden malli

(van Leeuwen 1996, 66)

Liite 4: Diskurssit aineistomme uutisissa vuonna 1994

Helsingin Sanomat 28.1.1994. Ahtisaaresta EU-hanke ei voi epäonnistua.

- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**

_____ 17.2.1994. EU-direktiivit olivat apuna kun yhtymää valmisteltiin.

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**

_____ 2.3.1994. Max Jakobson: EU-jäsenyys edullinen myös maataloudelle.

- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**

_____ a 3.3.1994. Tohtori Risto Volanen vastustaa jäsenyyttä: Eta-sopimus Suomelle EU:ta parempi ratkaisu.

- **vallaton objekti –diskurssi**

_____ b 3.3.1994. Kansanedustaja Olli Rehn kannattaa jäsenyyttä: Euroopan unioni vahvistaa Suomen tulevaisuutta.

- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**

- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**

_____ c 3.3.1994. EU-jäsenyydellä ja Etalla suuria eroja.

- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**

_____ 9.3.1994. Suomi haluaa pitää tiukasti kiinni EU-aikataulustaan.

- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**

_____ 10.3.1994. Haavisto ja Salolainen: EU-jäsenyyden aikataulu ratkeaa ensi tiistaina.

- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**

_____ 20.3.1994. Euroopan unioni herää uusien jäsenten tuloon.

- **liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi**

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ jäsenvaltion ikä EU:ssa**

_____ 23.3.1994. EU:n äänestysriita jäi yhä ratkaisematta.

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**

_____ 29.3.1994. Kalevi Sorsa: EU:hun tulisi liittyä vaikka Ruotsi ja Norja jäisivät pois.

- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**

- **asiantuntijadiskurssi**

_____ 31.3.1994. Veli Sundbäck sai päättää Suomen EU-neuvottelut.

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**

_____ a 9.4.1994. Yrjö Jahnssonin säätiön tutkimusjohtaja Mika Widgrén: EU:n ylikansallisuutta liioitellaan.

- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**

- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**

- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**

_____ b 9.4.1994. Turun yliopiston hallinto-oikeuden va. Professori Aarre Tähti: Suomen päätösvalta supistuisi.

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**

- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**

- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**

→ näistä diskursseista hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvant. voittaa liittoutuva päätöksentekijä -diskurssin

_____ c 9.4.1994. Euroopan unioniin liittyminen siirtäisi lainsäädäntövaltaa Brysseliin: EU:ssa hallitus veisi eduskunnan valtaa.

- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**

- _____ d 9.4.1994. Unionin suunta päätetään huippukokouksissa.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä/ päätöksenteon eri tasot**
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **liittoutuva päätöksentekijä – ja hierarkisoitu päätöksentekijä (maan koko) –diskurssit päällekkäin**
- _____ e 9.4.1994. Maastricht-sopimus kavensi osin EU:n demokratiavajetta.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ f 9.4.1994. Suomen EU-jäsenyys veisi valtaa Eduskunnalta.
- **liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 17.4.1994. Mattilan mielestä EU-ratkaisun lykkäys voisi viedä kriisiin.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
- _____ 5.5.1994. Antti Kalliomäki Sdp:n tulevaisuusseminaarissa: Suomi pärjää osallistumalla kehitykseen EU:n kautta.
- **asiantuntijadiskurssi**
- **ideaali päätöksentekijä –diskurssi ja asiantuntijadiskurssi päällekkäin**
- _____ a 21.5.1994. Suomi kytkeytyisi unionissa elimellisesti läntiseen Eurooppaan. EU-jäsenyys myllertää ulkopoliittikkaa.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 21.5.1994. Dosentti Esko Antola: Turvallisuus on painavin syy EU-jäsenyyteen.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ c 21.5.1994. Professori Jan-Magnus Jansson: Suomi menettäisi vapauden päättää ulkopoliitikastaan.
- **vallaton objekti -diskurssi**
- _____ d 21.5.1994. Maastrichtin sopimus teki EU:sta poliittisen unionin.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 29.5.1994. Viialainen: Tanska ja Suomi hyvä EU-pari.
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
- _____ 3.6.1994. Tasavallan presidentti Martti Ahtisaaren suositus suomalaisille kansanäänestyksessä: Selkeä kyllä Suomen EU-jäsenyydelle.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 9.6.1994. Maakuntien liitot hakevat vaikutuskanavaa EU:hun.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**
- _____ 20.6.1994. Ahtisaari: EU:ssa tarvitaan vahvaa itsetuntoa.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ menestys EU:ssa**
- _____ 24.6.1994. Suomi ehtisi vasta ensi kesänä huippukokousten täysjäseneksi.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ a 27.6.1994. Suomelle ensimmäinen tuntuma EU-sisäpiiriin.
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- **liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 27.6.1994. Aura: Itsekästä EU-politiikkaa.

- **ideaali päätöksentekijä –diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
- **asiantuntijadiskurssi**
- asiantuntijadiskurssi voittaa Suomen roolin määrittelyn
- _____ a 28.6.1994. Kääriäinen tarkkaili Suomen Euroopan unionin kartalle.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 28.6.1994. Suomen EU-komissaaria aletaan etsiä lomien jälkeen.
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 9.7.1994. Pääministerit lupasivat Kerimäellä: Pohjoismaiselle yhteistyölle merkittävä asemaa.
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ 17.7.1994. Sasi: EU-jäsenyys lisää itsenäisyyttä.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 11.8.1994. Tanska haluaa EU:hun ”Pohjoismaiden perheen”.
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ a 26.8.1994. Hallitus hoputtaa Suomea Euroopan unionin rahaliittoon.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 26.8.1994. Jos Suomesta tulee Euroopan unionin jäsen 1.1.1995.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä/ kvantitatiivinen**
- _____ 3.9.1994. Mittojen muutos kävisi Suomelle hyvin kalliiksi.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi voittaa Suomen roolin määrittelyn
- _____ a 4.9.1994. Ahtisaari toivoi yhteisymmärrystä.
- **ideaali päätöksentekijä –diskurssi + asiantuntijadiskurssi**
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 4.9.1994. EU:n laajentuminen itään ”tärkeä tavoite”.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **ideaali päätöksentekijä –diskurssi**
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ 6.9.1994. Edward Heath korostaa EU:n nopeaa tiivistämistä.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ a 7.9.1994. ”Suomelle oikea tavoite”.
- **ideaali päätöksentekijä –diskurssi**
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- diskurssit ovat päällekkäisiä
- _____ b 7.9.1994. Vastustajat: valta häipyä Brysseliin.
- **vallaton objekti -diskurssi**
- _____ a 9.9.1994. Kulttuurieliitin EU-tapahtumaan ei kutsuttu tavallista kansaa.
- **vallaton objekti –diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- diskurssit ovat päällekkäisiä
- _____ b 9.9.1994. Vihreän liiton Euroopparyhmä vetoaa EU-jäsenyyden puolesta.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**

- _____ 12.9.1994. Haavisto äänestää Suomen EU-jäsenyyden puolesta.
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
 - **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
 - **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/kvantitatiivinen**
 - **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ karisma (karisma voittaa kvantitatiivisen)**
 - **asiantuntijadiskurssi**
- _____ 17.9.1994. Brittien ay-keskusjärjestön pääsihteeri John Monks Suomen vierailulla: Euroopan kehitykseen voi vaikuttaa vain unionin jäsenenä.
- **yksinäinen taistelija -diskurssi**
 - **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
 - **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi voittaa**
 - **asiantuntijadiskurssi**
- _____ 20.9.1994. Hukkuuko merimies paperirulliin EU-Suomessa?
- **vallaton objekti –diskurssi**
 - **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**
- _____ a 24.9.1994. Viekö Helmut hillatkin Lapista?
- **vallaton objekti –diskurssi**
 - **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 24.9.1994. Rekkojen painoista ei päästy sopuun EU:ssa.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 30.9.1994. Onko EU köyhän asialla?
- **vallaton objekti –diskurssi**
 - **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**
 - **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ karisma**
- _____ a 2.10.1994. Hallitus veisi eduskunnan valtaa.
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
 - **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 2.10.1994. Yrjö Jahnssonin säätiön tutkimusjohtaja Mika Widgrén: Oma valta voimistuisi.
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
 - **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
 - Diskurssit ovat päällekkäisiä
 - **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ c 2.10.1994. Yliassistentti Aarre Tähti: Suomen päätösvalta supistuisi.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen**
 - **vallaton objekti -diskurssi**
- _____ d 2.10.1994. Naisten vaikutusvalta unionissa vähäinen.
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ e 2.10.1994. Jätteenmäki: Pienet valtiot hyötyvät EU:sta.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
 - **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
 - Diskurssit ovat päällekkäisiä
- _____ f 2.10.1994. Heinonen: EU ei välttämätön koulutukselle.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ a 3.10.1994. Lipponen: Rauhanturvaan uusi yksikkö.
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ b 3.10.1994. Kankaanniemi: EU:n hallinto keskiaikaista.
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 7.10.1994. Onko unionissa enää sinivalikoista Suomea?

- tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ karisma
- ideaali päätöksentekijä -diskurssi
- vallaton objekti –diskurssi
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen
- vallaton objekti- ja hierarkisoitu päätöksentekijä(kvant.) -diskurssit tukevat toisiaan
- _____ 13.10.1994. Lipponen: Suomi voi määritellä EU:ssa itse turvallisuusroolin sa.
- tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi
- _____ a 15.10.1994. Mattila: EU-jäsenyys vaatii selkeän linjan.
- ideaali päätöksentekijä -diskurssi
- _____ b 15.10.1994. Anttila: Komissiolla huonot tavat.
- vallaton objekti -diskurssi
- _____ a 18.10.1994. Ahtisaari ja Aho sotajalalla komission suomalaisjäsenestä.
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ virka
- ideaali päätöksentekijä -diskurssi
- _____ b 18.10.1994. ”Haavisto ollut lähinnä 2. Maatalousministeri”
- ideaali päätöksentekijä –diskurssi
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ karsima
- _____ c 18.10.1994. Ruotsi toivoo painopisteen EU:ssa siirtyvän pohjoiseen.
- liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi
- asiantuntijadiskurssi
- _____ d 18.10.1994. Aho on valmis jatkamaan pääministerinä eduskuntavaalien jälkeen.
- ideaali päätöksentekijä –diskurssi
- asiantuntijadiskurssi
- Diskurssit ovat päällekkäisiä
- _____ e 18.10.1994. Standardisoimisliitto alkaa myöntää EU:n ekomerkkejä.
- tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi
- _____ a 19.10.1994. Pekka Kivelä: Haavisto on pudonnut pois komissaarikamppailusta.
- ideaali päätöksentekijä -diskurssi
- _____ b 19.10.1994. Ahtisaari: Minulla ei ole omaa komissaariehdokasta.
- ideaali päätöksentekijä -diskurssi
- _____ a 20.10.1994. EU:n suuret jäsenmaat ottelevat ulkoasian komissaarien salakuista.
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ karisma
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ virka
- _____ b 20.10.1994. Heikki Haavisto: EU-komissaariasia kuuluu puoluejohtajille.
- liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi
- vallaton objekti -diskurssi
- asiantuntijadiskurssi
- _____ c 20.10.1994. Kokoomus joutuu karsimaan EU-parlamenttiin haluavia.
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ kvantitatiivinen
- _____ d 20.10.1994. EU:n komissaari ei ole oman maansa etujen ajaja.
- tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi
- ideaali päätöksentekijä -diskurssi
- hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko, päätöksenteon eri tasot, virka ja jäsenmaan ikä EU:ssa

- _____ a 21.10.1994. Suomen ehdokas saattaa ratkaista EU-komission voimasuhteet.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ virka**
- _____ b 21.10.1994. Presidentti oli valmis nostamaan Suomen EU:n komissioon.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ virka**
- _____ c 21.10.1994. Ahtisaari: Elämä ei riipu yhdestä salkusta.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ maan koko**
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ 23.10.1994. Suomi ja Saksa tukevat Euroopan unionin laajenemista.
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ 3.11.1994. Liikanen: EU-asiat heti tärkeysjärjestykseen.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ karisma**
- _____ a 14.11.1994. Suomi kamppailee säilyttääkseen suuret rekat EU:ssa.
- **yksinäinen taistelija -diskurssi**
- _____ b 14.11.1994. Suomi jatkaa kamppailuaan EU:n rekkadirektiiviä vastaan.
- **yksinäinen taistelija –diskurssi**
- **liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ a 16.11.1994. Aho lupaa eduskunnalle EU-valvojan roolin.
- **tasavertainen päätöksentekijä –diskurssi**
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ b 16.11.1994. Muu Pohjola houkutteli Norjaa EU:hun.
- **liittoutuva päätöksentekijä –diskurssi**
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ c 16.11.1994. Suomen hallituksessa oltiin pettyneitä.
- **liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ d 16.11.1994. EU:n parlamentti hyväksyi tiukat mitat kuorma-autoille.
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- **liittoutuva päätöksentekijä -diskurssi**
→Diskurssit ovat päällekkäisiä
- _____ a 27.11.1994. Erkki Liikanen elementissään.
- **hierarkisoitu päätöksentekijä –diskurssi/ virka, karisma ja päätöksenteon eri tasot**
- **ideaali päätöksentekijä -diskurssi**
- _____ b 27.11.1994. Nortamo perää lisää julkisuutta EU:hun ja kaikkiin sen jäsenmaihin.
- **asiantuntijadiskurssi**
- **ideaali päätöksentekijä –diskurssi + asiantuntijadiskurssi**
- _____ 9.12.1994. EU-asioiden julkisuutta halutaan lisätä pikavauhtia.
- **asiantuntijadiskurssi**
- _____ 10.12.1994. Oikeusministeri Anneli Jäätteenmäki: Suomelta odotettavissa neuvoja EU:lle julkisuusasioissa.
- **asiantuntijadiskurssi**
- **ideaali päätöksentekijä –diskurssi + asiantuntijadiskurssi**
- _____ 31.12.1994. Suomi totuttautuu EU-vallankäyttöön.
- **tasavertainen päätöksentekijä -diskurssi**

